

Onsdagen den 7 Maj 1873.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne April.

§ 2.

Föredrogs Herr Grefve A. Fr:son Posses förliden gårdag bordlagda motion N:o 188, angående utseende af en deputation att, å svenska Riksdagens vägnar, öfvervara Deras Majestäter Konungens och Drottningens kröning i Norge samt om anvisande af medel till bestridande af deputerades rese- och traktamentskostnader.

Herr Jöns Pehrsson anförde: Då jag har besvärat Kammaren med att lägga den nu föredragna motionen på bordet, så anser jag mig skyldig att med några ord förklara hvarför så skedde. Jag vet ganska väl, att det kan synas orätt att vid denna sena tid af Riksdagen upptaga tiden med att vid remissen af en motion yttra sig om densamma, och detta så mycket heldre, som vederbörande Utskott sällan torde fästa synnerligen stort afseende vid hvad som vid dylika tillfällen blifvit inom Kamrarne yttradt. Det är dock trenne särskilda omständigheter, hvarpå jag i detta fall ansett mig böra fästa Kammarens uppmärksamhet. Först och främst tror jag nemligen att, huru fiffigt man än uppställer en motion i det syfte, som den nu föredragna, man dock icke gerna på ett fullt grundlagsenligt sätt kan komma till den slutsats, att resekostnaderna för den deputation, som nu är i fråga, rätteligen kunna hänföras under rubrik af riksdagskostnader, enär ju förevarande fråga är af den beskaffenhet, att den är fullkomligt främmande för eller icke hörande till sådana ärenden, som af svenska Riksdagen böra behandlas. Jag tror sålunda att, såvida man icke vill göra något, som strider mot grundlagens bud, man icke bör behandla denna motion, i hvad den afser beviljande af statsanslag till bestridande af resekostnaden för den s. k. kröningsdeputationen till Norge. För det andra tror jag, att då man väl måste anse, att den kröning som nu stundar torde blifva den sista i vårt land, man icke bör indirekt likasom uppmuntra till fortsättande af dylika öfverflödiga ceremonier, hvilka numera temligen allmänt anses allt annat än tidsenliga. Beslutar åter Riksdagen att på Stats-Utskottets bekostnad afsända en sådan deputation till kröningen i Norge, så har ju Riksdagen dermed likasom ådagalagt, att den för sin del gillat denna af tidsandan längesedan utdömda ceremoni. Hvad

åter särskildt beträffar den norska deputation, som i dessa dagar hit anländt för att närvara vid kröningen, så afses med densamma ingenting annat än att uppvakta deras Majestäter Konungen och Drottningen, och ingalunda är genom dess hitsändande meningen att gifva något uttryck af den norska nationens tänkesätt mot den svenska Riksdagen, hvilken sednare ju dessutom när som helst under dess sammanvaro kan ega tillfälle att uppvakta och lyckönska Deras Majestäter. Slutligen är härvid äfven en annan omständighet att märka, nemligen att vid den tid kröningen kommer att försiggå i Norge, Storthinget icke är tillsammans, till följd hvaraf icke heller något egentligt sammanträffande då kan komma att ega rum mellan svenska Riksdagens deputerade och Storthingets ledamöter. Anser man likväl nödigt att hålla på ett gammalt bruk och afsända en sådan deputation, hvarom nu är fråga, så föreställer jag mig, att sådant äfven utan någon särskild omkostnad från statsverkets sida skulle kunna låta sig göra, då jag nemligen tror att inom Första Kammaren, hvarest enahanda motion samtidigt blifvit väckt, patriotismen helt säkert är så stor, att de ledamöter, som från Första Kammaren blefve utsedde att deltaga i denna deputation, gerna skulle förklara sig villige att, på egen bekostnad och utan ersättning från statsverkets sida, företaga denna resa. Hyvad åter beträffar de ledamöter från Andra Kammaren, åt hvilka samma förtroende komme att lemnas, så hafva vi, såsom bekant, redan ett så rundligt tilltaget belopp i arvode och för bestridande af resekostnaderna till och från Riksdagen, att jag är förvissad att de deputerade från denna Kammare icke heller för fullgörande af detta uppdrag skulle vilja emottaga ytterligare tillskott ur statskassan. Att sålunda småningom inskränka utgifterna för dylika öfverflödiga ändamål tror jag vara det enda rätta sättet att för framtiden afskaffa hvarjehanda onödiga och onyttiga tillställningar af sådan art, hvarom nu motion blifvit väckt.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad; och hänvisades motionen till Stats-Utskottet, dit Herr Jöns Pehrssons i ämnet nu afgifna yttrande jemväl skulle åtfölja.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:
 Stats-Utskottets memorial N:is 82 och 83 samt utlåtanden N:is 84—88; och
 Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 11.

§ 4.

Efter föredragning dernäst af Stats-Utskottets utlåtanden:
 N:o 80, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om afstående till förmån för Utvängstorps socken i Skaraborgs län af Kronans rätt till ett danaarf; och
 N:o 81, i anledning af väckt motion angående omsättning i penningar af den andel utaf kyrkotioden, som af församlingarne utgöres dels till kyrkorna och dels till akademier eller andra stiftelser;
 blefvo dessa utlåtanden af Kammaren bifallne.

§ 5.

Till afgörande förekom Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 14 med anledning af väckt motion om ändring i 33 § Riksdags-ordningen.

Härvid yttrade:

Herr Ola Jönsson: Till undanrödjande af allt missförstånd vill jag nu, liksom vid förlidne riksdag då jag yttrade mig i samma fråga som nu föreligger, börja mitt korta anförande med den öppna och bestämda förklaring, att jag icke af de hittills skedda talmansutnämningarne hemtat någon tillstymmelse till anledning att motsätta mig det slut, hvartill Utskottet i det nu föredragna utlåtandet kommit. Tvärtom gläder det mig att kunna medgifva att talmansutnämningarne hittills i allo varit så tillfredsställande att de, äfven om Kammaren egt rättighet att sjelf förrätta dessa val, icke kunnat blifva bättre. Villigt medgifver jag äfven, hvad Utskottet jemväl velat antyda, att något egentligt behof icke uppenbarat sig af en sådan förändring som nu blifvit ifrågasatt. Jag medgifver sålunda, att frågan i praktiskt hänseende för närvarande kan synas betydelselös, men se vi saken ur principiell synpunkt, så får den ett helt annat utseende. Jag kan nemligen icke för mig dölja den tanken, att jag finner det vara för Kamrarne, d. v. s. för den andra statsmakten, någon smula förödmjukande att hvarje riksdag hos Kongl. Maj:t göra underdånig hemställan om att erhålla talman eller ordförande. Jag tror icke heller att denna Kongl. Maj:ts rättighet att utnämna Kamrarnes talmän står så riktigt väl tillsammans eller låter förena sig med den sjelfständiga ställning, som jag tror det vara angeläget att det förefinnes mellan de båda statsmakterna gent emot hvarandra. Utskottet har velat motivera sitt afstyrkande utlåtande, såsom det synes, hufvudsakligen på den grund, att Konungens rätt att utse talman skulle ega ett stöd i den för vår grundlag egendomliga myndighet, som blifvit talmannen förlänad, att, när han finner väckt fråga stridande mot grundlagens lydelse, vågra proposition. Det förhåller sig med denna motivering precis på samma sätt som alltid, då man vill endast på lösa grunder och ohållbara skäl bygga en motivering, hvilken som helst. Vid en någorlunda allvarlig granskning förfaller äfven hela denna Utskottets argumentation, snart sagdt, till ett meningslöst joller. Konstitutions-Utskottet tyckes nemligen förutsätta, att om Kamrarne egde rättighet att sjelfva utse hvar sin talman, det lätt skulle kunna komma att hända att en sålunda utsedd talman skulle komma att vid fullgörandet af sina funktioner visa någon partiskhet eller icke med tillbörlig oväld fullgöra sitt ansvarsfulla uppdrag så som vederborde. Jag deremot vågar tro, att för hvilken som helst, som vill betrakta denna sak såsom sig bör på ett fullt opartiskt sätt, det skall blifva lätt att förstå, att det är helt och hållet omöjligt för något inom Kammaren herrskande parti att, äfven om det så skulle önska, till talman utse en person, hvilken på något partiskt sätt skulle kunna tillhandaga det parti, genom hvars medverkan han erhållit ordförandeplatsen inom Kammaren. Jag är fullkomligt öfvertygad, att det skulle vara rent af en omöjlighet, att inom någon af Riksdagens Kamrar finna en person som

på sådana villkor skulle vilja åtaga sig detta uppdrag; utan är jag till fullo förvissad derom, att hvem helst som vederfares den hedern att blifva utnämnd till talman, vare sig genom Kammarens val eller Konungens nåd, han på ett fullkomligt opartiskt och ovärdigt sätt skulle komma att föra klubban. Men skulle man i ringaste mån kunna antaga, att Utskottets resonnement så till vida vore riktigt, att genom de partibildningar, som inom Kammaren förefinnas och om hvilkas tillvaro Utskottet ansett nödigt att gifva en antydan, det skulle vara möjligt att till talman någon gång kunde komma att väljas en person, som icke skulle vilja sätta sig öfver dessa partier, utan, så vidt han kunde, gynna det parti, till hvilket han sjelf förut räknats, så är det alldeles uppenbart, att detta förhållande icke i minsta mån skulle förändras vare sig Konungen eller Kammaren sjelf eger att utnämna talman. Man har här för några dagar sedan hört uppgifvas, att hvar och en nödvändigt måste höra till något parti, ty, hette det, gör man icke det så skulle man anses som en vilde. Jag kan för min del icke medgifva riktigheten af detta från utlandet hemtade uttryck eller dess tillämplighet på våra konstitutionela förhållanden. Jag finner det nemligen icke vara så alldeles gifvet, att man nödvändigt hos oss måste höra till något visst parti, lika litet som jag kan förstå, hvarföre man i motsatt fall skall rubriceras under benämningen vilde. Jag tror tvärtom, att den som icke tillhör något parti kan vara i lika hög grad sjelfständig och aktningvärd som den, hvilken helt och hållet uppgått i något sådant. Men då det icke får antagas såsom säkert, att Konungen skulle finna någon af de således utom partierna stående personerna lämplig såsom talman, och då det jemväl låter tänka sig att vederbörande låta sig angeläget vara att till talman utnämna den som eger majoritetens inom Kammaren förtroende, så är det tydligt och klart att, om den utnämnde talmannen förut af ren öfvertygelse har tillhört detta parti, han lika väl skall kunna uppbjuda all sin förmåga för att befrämja detta partis syften om han är af Konungen nämnd som om han vore af partiet vald, och att han naturligtvis icke öfvergifver partiet, endast derföre att han af Konungen blifvit utnämnd till talman. Om jag således vågade förutsätta, att den person, som beklädes med detta höga förtroende, icke är så pass sjelfständig, att han förmår att höja sig öfver partierna, så afhjelpes icke i ringaste mån detta karaktersfel hos honom derigenom, att han erhåller denna förtroendeplats af Konungen.

För mig är det sålunda alldeles uppenbart, att den rätt att utnämna Kamrarnes talmän, hvilken grundlagen nu tillerkänner Konungen, bör öfverflyttas på Kamrarne sjelfva, och jag kan ej rätt förstå, hvarför den reformen ej redan kommit till stånd. Jag förmodar, att man skall säga, att detta är ett grannlaga ämne samt att, då behofvet af en sådan förändring icke alls visat sig trängande, man icke heller bör röra vid saken just för dess ömtålighets skull. Jag beder att härvid få säga att alla ämnen, som angå maktställningen mellan de begge statsmakterna kunna ausas vara af grannlaga natur, men ingalunda kan jag fatta, att man endast derföre bör söka undvika hvarje undersökning om dessa förhållanden. Jag föreställer mig äfven, att vår nuvarande Konung, hvilken, såsom vi veta, besitter så många ädla och upphöjda egenskaper, icke skall onödigt upptaga en Riksdagens framställning i detta ämne, förutsatt att den sker med

iakttagande af all den hofsamhet och aktning som den ena statsmakten bör visa mot den andra. Jag anser att det till och med skulle medföra en behöflig lättnad för Konungen att slippa från detta besvär med talmansutnämningen, hvilket ofta kan vara förbundet med icke ringa bekymmer och svårigheter, och detta så mycket heldre som vi ju böra se till att regeringsbördan i allmänhet må göras så lätt som möjligt.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag att Kammaren täcktes återremittera det föredragna utlåtandet i det syfte, att Utskottet måtte formulera ett förslag till en så beskaffad grundlagsförändring som afses i första momentet af motionärens förslag af det innehåll, att hvardera Kam-maren skall ega rättighet att genom val utse talman och vice talman; och anhåller jag vördsamt om proposition å detta mitt yrkande.

Herr Törnfeldt: Då jag vid slutet af nästlidne riksdag väckte en motion i enahanda syfte som den nu föredragna, så må det icke för-tänkas mig, om jag nu i största korthet beder att få yttra några ord. Jag har icke sedan i fjor funnit mig föranlåten att ändra åsigt, utan vid-blifver fullt och fast samma ståndpunkt som då. Utskottet säger, bland annat, att talmannens myndighet att vägra proposition, när han finner väckt fråga strida mot grundlagens lydelse, eller med ett ord talmannens ställning i allmänhet till Kammaren och Kongl. Maj:t, skulle i någon vä-sentlig mån undergå förändring, derest talmannen hädanefter komme att väljas af Kammaren. Jag kan icke föreställa mig att något sådant skulle kunna inträffa, derest motionärens förslag bifölles; ty jag tror, att den som genom Kammarens val erhöle detta förtroende skulle vara fullt ut lika nitisk och pålitlig uti att bevara och bevaka grundlagens helgd, som den, hvilken utnämndes till samma plats genom Konungens nåd. Utskottet talar vidare om att något obehörigt inflytande af regeringens makt i detta hänseende hittills icke försports. Såvidt jag har förnummit har dock lan-dets befolkning erfarit, så att säga, en aggende känsla deraf, att den an-sett sin värdighet likasom något förtryckt och kränkt, derigenom att dess representation hålles före att vara så pueril, att den skall behöfva en fa-derlig uppsigt på sätt som nu sker, då den icke eger att gifva sig sjelf, utan endast af Konungens nåd har att emottaga sina talmän, ehuru, så-som vi veta, ett sådant förhållande i allmänhet icke eger rum i Europas öfriga konstitutionela länder. En sådan aggende känsla, hvilken år efter år och tid för tid tillväxer och vinner allt större styrka och omfång, kan icke anses vara god och lycklig för samhällets lugna utveckling och det ömsesidiga förhållandet de begge statsmakterna emellan. Jag tror det der-före vara nyttigt och nödigt att lyssna till de röster, som alltmer enstäm-migt höja sig för den nu ifrågasatta förändringen samt att ej allt för länge dröja, innan man anser den rätta tiden vara inne för reformens genomförande. Det är visserligen sannt, att grundlagen sjelf säger att förändringar uti densamma icke böra vidtagas, så framt de ej befinnas vara högst nödiga och nyttiga. Ja, om den nu föreslagna grundlagsför-ändringen icke genast åvägabringas, så tror jag nog att verden står ändå; men jag må väl fråga: kan det då, såsom Utskottet nästan synes förmena, vara klokast att uppskjuta denna förändring till dess tecken börja ske i solen, månen och stjernorna, och det politiska havvets vågor börja bullra?

För min del tror jag tiden redan nu vara mogen för denna reform, och i det syftet yrkar jag, i likhet med den föregående talaren, återremiss af det föredragna utlåtandet.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade icke något annat yrkande blifvit gjordt, än att ärendet måtte till Utskottet återförvisas. Emellertid gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall som på återremiss samt förklarade sig anse den förra af dessa propositioner med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, och blef med anledning deraf en så lydande omröstningsproposition nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 14,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarkaren beslutit till Utskottets förnyade handläggning återförvisa ifrågavarande utlåtande.

Omröstningen företogs och utföll med 85 ja mot 86 nej. Kammarkarens beslut hade alltså fattats i enlighet med nej-propositionen.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 15, med anledning af väckt motion om ändring i 65 § Riksdags-ordningen.

§ 7.

Skedde föredragning af Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 10, angående vissa ännu oafgjorda frågor rörande allmänna bevillningen.

Punkterna 1—4.

Biföllos.

Efter föredragning af *punkten 5* yttrade

Herr Nils Larson: Herr Talman! Då allt hvad detta Bevillnings-Utskottets betänkande innehåller, endast är förslag till redaktionsförändringar, hvilka blifvit en följd af de beslut, Riksdagen fattat i en fråga, som förut har varit behandlad af Kammarkaren, hemställer jag, huruvida icke hvarje punkt i betänkandet kunde föredragas och afgöras utan att behöfva uppläsas.

Sedan Kammaren bifallit hvad Herr Nils Larson sålunda föreslagit rörande sättet för ärendets föredragning, blefvo såväl den redan föredragna 5 punkten som jemväl de återstående

Punkterna 6—9

hvar för sig af Kammaren bifallne.

§ 8.

Förekom till behandling Lag-Utskottets utlåtande N:o 31, i anledning af väckta motioner om ändring i gällande stadganden, rörande skyldighet att bygga kyrka, prestgård och tiondelada m. m.

Beträffande *punkten 1* anförde:

Herr Jonas Peter Nilsson: Då jag är motionär i ämnet, beder jag att få säga några ord i anledning af det resultat, hvartill Lag-Utskottet nu kommit. Utskottet säger att Rikets Ständer, genom underdånig skrifvelse den 20 Juni 1866, anhållit att Kongl. Maj:t täcktes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af kyrka m. m., att dessa åligganden blefve gemensamma för alla kommunens innevägnare. Ja, detta är visserligen sannt; men sedan dess har nu sju år förflutit utan att vi fått ett ord till svar på nämnda skrifvelse. Om vi nu antaga att regeringen med de många maktpåliggande ärenden, den har att behandla, skulle dröja ännu i 10 år med svar på framställningen eller möjligtvis alls icke afgifva något sådant, så hemställer jag, huruvida man verkligen tror, att folket är eller kan vara belåtet med en så orättvis lagstiftning i detta ämne, en lagstiftning, som helt och hållet befriar flera kategorier inom kommunen, såsom tjenstemän, fabriks- och yrkesidkare o. s. v., från en skyldighet, hvars utgörande väl må erkännas likaväl böra åligga dem som hemmanen. Det är för att undanrödja denna allmänt erkända orättvisa, som jag yrkar att Kammaren, med afslag å Lag-Utskottets hemställan, måtte antaga ett förslag af följande lydelse:

“Att skyldighet för bidragande till byggande och underhållande af å landet belägen kyrka med hvad dertill hörer, såsom klockstapel, kyrkomur, sockenstufva och fattigstufva samt skolhus, skall, med undantag för de dertill erforderliga dagsverken, hvilka böra utgöras i likhet med hvad hittills stadgadt varit, åligga en hvar, som enligt 57 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 Mars 1862 är pligtig att till kommunens gemensamma utgifter lemna bidrag; och att dessa bidrag skola utgöras med belopp, som bestämmas i 58 § af nämnda förordning stadgande grunder.

Vidare yttrades ej. Herr Talmannen upptog det yrkande, som af Herr Jonas Peter Nilsson nu blifvit framställt, samt gaf propositioner såväl på berörda yrkande som jemväl på bifall till Utskottets hemställan, och förklarade Herr Talmannen den sednare propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Emellertid äskades votering, hvilken alltså företogs enligt

en så lydande, nu uppsatt och af Kammaren godkänd omröstningsproposition.

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af dess utlåtande N:o 31,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan, beslutit:

Att skyldighet för bidragande till byggande och underhållande af å landet belägen kyrka med hvad dertill hörer, såsom klockstapel, kyrkomur, sockenstufva och fattigstufva samt skolhus, skall, med undantag för de dertill erforderliga dagsverken, hvilka böra utgöras i likhet med hvad hittills stadgadt varit, åligga en hvar, som enligt 57 § i Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet af den 21 Mars 1862 är pliktig att till kommunens gemensamma utgifter lemna bidrag; och att dessa bidrag skola utgöras med belopp, som bestämmas i 58 § af nämnde förordning stadgande grunder.

Vid röstsedlarnes sammanräkning visade sig, att 100 af Kammarens ledamöter röstat ja mot 54, som röstat nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 2.

Bifölls.

I afseende på *punkten 3* yttrade

Herr Gummesson: Herr Talman! Såsom vi veta, hafva, vid de prestelöneregleringar som hittills skett, lönerna i allmänhet blifvit tilltagna så högt, att man med skäl kunde hafva väntat sig en lag, som ålade kyrkoherden att bygga och underhålla alla hus, som höra till hans jordbruk. Nu hafva vissa pastorer tillträdt sina nya tjänster under det nya aflöningsättet, men icke destomindre göra de allt hvad i deras makt står för att få församlingarne att bygga och underhålla dylika hus. Församlingarne å sin sida neka härtill, emedan de numera anse sig befriade från denna skyldighet. I följd deraf uppstå tvister emellan pastor och församlingsboar; juristerna äro villrådiga huru de skola döma, och det har i detta afseende uppstått en oreda, som jag för min del anser vara alldeles nödvändigt att så fort som möjligt afhjelpa. Nu säger visserligen Lag-Utskottet, att dessa olägenheter skola blifva afhjelpa genom den nya Ecklesiastik-boställs-förordningen som, med anledning af Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t i början af år 1863, är att förvänta. Men sedan

dess äro tio år förflutna, och kanske ännu tio år komma att tilländagå, innan vi få lag i det af mig angifna syftet. Det är derföre jag väckt min motion, å hvilken jag nu anhåller om bifall.

Härmed var öfverläggningen slutad; och gäfvos nu propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till Herr Gummessons yrkande. Svaren på dessa propositioner utföllo med öfvervägande ja för Utskottets hemställan, i öfverensstämmelse med hvars innehåll Kamraren alltså fattat sitt beslut.

Efter föredragning dernäst af *punkten 4* lemnades ordet till

Herr Hörnfeldt, som yttrade: Herr Talman! Då jag denna riksdag tog mig friheten att förnya min vid sistförflutna riksdag väckta motion om församlingarnes befriande från skyldigheten att bygga och underhålla s. k. tiondelada, så skedde detta under den förutsättning, att Lag-Utskottet sedan dess möjligen skulle hafva kommit till andra tankar med afseende å behovet af en lagstiftning i dylik syftning. Jag var så mycket mer berättigad till ett sådant antagande, som det icke kunde vara Lag-Utskottet obekant, att Högsta Domstolen genom utslag af den 29 April 1872 ålagt en församling att bygga och underhålla tiondelada åt pastorn, oaktadt reglering af hans lön der försiggått. Och jag tror äfven att, om Lag-Utskottet tagit hänsyn till det beslut som denna Kamraren i fjor fattade i afseende på min då gjorda framställning i samma ämne, Lag-Utskottet hade bort komma till annat resultat än hvad som nu blifvit fallet, men samma skäl, som Utskottet då anförde för sitt afstyrkande, samma skäl åberopar Utskottet nu, nemligen att genom Kongl. Maj:ts resolution den 1 Augusti 1727 tydligen ådagaläggas att församlingarne äro befriade från skyldigheten att bygga och underhålla tiondelada. Vidare har Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande anført, att det ansett ett allmänt lagstadgande i af mig angifvet syfte vara en rättskränkning mot alla de kyrkoherdar, som hade rättighet att begagna församlingarnes tiondelada. Jag vill icke bestrida, att Lag-Utskottet i detta fall kan hafva rätt. Men en sådan rättskränkning mot kyrkoherdarne hade lätt förekommit, derigenom att Lag-Utskottet i en tillstyrkande hemställan inflickat den mening, som förekommer i den betänkandet vidfogade reservationen, nemligen derest "konvention eller skriftligt aftal ej annorledes bestämmes." Vidare och såsom hufvudargument för sitt afstyrkande säger Utskottet, att det af mig först åberopade Kongl. Maj:ts utslag af år 1872 icke står i strid med Utskottets tolkning af Byggningsbalken i hvad den afser nu ifrågavarande byggnadsskyldighet, emedan Utskottet anser ett sådant undantag der förefinnas, nemligen att pastor på vissa orter vore berättigad att på grund af gammal praxis och öfverenskommelse betjena sig af församlingens tiondelada. Så är emellertid icke, så vidt jag vet, fallet, hvarken i Sjalaveds eller någon annan församling i Wester-Norrland; förhölle det sig så, finge väl pastorer anses befriade äfven från den byggnadsskyldighet som åligger dem såsom boställsinnehafvare.

Jag tror verkligen att ett klart och tydligt lagstadgande i detta hänseende är nödvändigt, icke minst med hänsyn till de vacklande domar,

som härutinnan fattas, och hvilka icke kunna annat än rubba allmogens förtroende till lagskipningen i allmänhet i landet. Dessutom vill jag påpeka, att Högsta Domstolen såsom skäl för sitt utslag, hvarigenom Sjalaveds församling ålades att bygga och underhålla tiondelada, aldrig åberopat nysberörda af Lag-Utskottet framhållna undantag; utan det heter i utslaget: "enär någon ändring i den för boställen af ifrågavarande natur fastställda byggnadsordning icke kunde anses hafva blifvit gjord genom den numera uppgjorda regleringen af pastors löneförmåner, samt sockneboarne icke heller eljest, så vidt visadt vore, blifvit fritagne från skyldigheten att framgent såsom hitintills tillhandahålla pastor sådeslada etc." Jag vill icke längre uppehålla Kammarens tid, utan endast, med åberopande af de skäl som vid förra riksdagen anfördes för då gjorda framställningar i enahanda syfte, och med förlitande derpå att Kammaren nu icke skall fatta annat beslut än då, yrka afslag å det föredragna utlåtandet och bifall till Herr M. Jonssons reservation, hvilken innefattar, "det Riksdagen för sin del täcktes besluta, att de församlingar å landet, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelse, samt konvention eller skriftligt aftal ej annorledes bestämmes, måtte, för den tid regleringen gäller, befrias från skyldigheten att bygga och underhålla sådes- eller s. k. tiondelada.

Vidare anförde:

Herr Leijer: Herr Talman, mine Herrar! Sistlidne riksdag väcktes likartade motioner, som de, hvarom nu är fråga, och af samma motionärer. Lag-Utskottets då afgifna utlåtande underkastades en ganska grundlig granskning samt blef enligt mitt förmenande i sina hufvudsakliga delar fullständigt vederlagdt; och detta icke minst genom voteringen i frågan, genom hvilken Kammaren biföll motionerna med 90 röster mot 57. Detta beslut har emellertid icke hindrat Lag-Utskottet från att för sitt afstyrkande nu ordagrant anföra samma skäl, som förlidet år, med utslutande endast af en liten kort mening. Den har det utan tvifvel varit Lag-Utskottet alltför svårt att komma fram med igen.

Både nu och då har Lag-Utskottet resonnerat i korthet så här: "det är tydligt och klart att när tionden upphört, så har äfven församlingarnes byggnads- och underhållsskyldighet beträffande tiondelada upphört." ("Kongl. Maj:t har också i ett beslut rörande Åsleds församling erkänt detta" — så hette det i fjolårets betänkande). Men den punkten har nu utgått. Dock finnes ett undantag, säger Utskottet, nemligen för de orter, "der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan." Och således bör motionen icke till någon åtgärd föranleda; ty om byggnads- och underhållsskyldighet af tiondelada ännu åligger vissa församlingar, så grundar sig detta på öfverenskommelse mellan dem och vederbörande pastor. Nu inträffade emellertid sistlidne år det obehagliga för Utskottet, att jag visade det Utskottet icke hade behagat läsa den af mig citerade Kongl. domen angående Åsleds församling, emedan, ifall Utskottet hade gjort detta, det skulle hafva funnit att Kongl. Maj:t förklarar rent af motsatsen mot hvad Utskottet påstått, då han nemligen säger att: "då förpligtelse för pastoratsboarne att det oak-

tadt uppföra tiondelada med loge icke kunde härleda sig från stadgandet i 4:de § af resolutionen på presterskapets besvär den 10 Augusti 1762“ etc. Och på samma gång jag sålunda undanryckte Utskottet detta stöd, så försvann också hela grunden för Utskottets tankegång. Detta låtsar Utskottet dock ej alls om, utan går fortfarande friskt på med sin i luften sväfvande sats.

Jag beder nu att till hvad den andre motionären anført få lägga ett par ord. Jag vill då fästa mig vid något som han sjelf sista året framhöll, nemligen att alla äldre domare synas hafva uppfattat saken lika med Utskottet, nemligen att der tionden upphört att utgå i strå, der böra också församlingarne vara befriade från skyldigheten att bygga och underhålla tiondelada, under det att yngre domare uppfattat saken på ett alldeles motsatt sätt. Samme motionär visade äfven då, med ordagrannt anförande af Kongl. Svea Hofrätts egna ord, att nämnda Hofrätt icke ansåg “någon ändring i den för boställen af ifrågavarande natur fastställda byggnadsordning kunna hafva blifvit gjord genom den numera uppgjorda regleringen af pastors löneförmåner,“ och att således, så länge stadgandet kvarstår i lagen, denna domstol anser sig skyldig att döma församlingarne till byggande och underhåll af tiondelada. Jag anmärkte sistlidet år, huru klart det var, att detta stadgande icke kunde tillämpas, der tionden upphört att utgå, och jag håller fast dervid så mycket mer, som jag fortfarande hyser samma åsigt som jag i fjor uttalade, nemligen att den omständighet, att en församling *medgifver* pastor rättighet att begagna en befintlig tiondelada äfven för annan gröda, icke kan innebära *skyldighet* för församlingen att fortfarande bygga och underhålla ny tiondelada. Jag beder att, likasom Utskottet gjort, äfven jag få citera några af de ord jag sistlidet år yttrade i ämnet: “jag vädjar,“ yttrade jag då — “dessutom till Herrarnes eget omdöme att afgöra hvad sammanhang *församlingarnes skyldighet att bygga* tiondelada kan hafva med *prestens rättighet att betjena sig af* densamma för *gårdens* behof.“ Jag sökte också visa, att om vi “utvecklade denna princip i fråga om prestens rättighet i sistnämnda afseende, så skulle vi komma till det resultat, att ju större inkomster en kyrkoherde kunde draga af sitt boställe, desto tyngre byggnadsskyldighet egde han rätt att pålägga sina församlingsboer och detta utan begränsning.“ Det är detta jag velat förekomma och derföre väckt motion i ämnet.

Som jag icke ämnar yttra många ord angående nästa punkt i nu föredragna utlåtande, som, ehuru den särskildt rör en afdelning af min motion och står i nära samband med den nu diskuterade frågan, dock naturligtvis beror på utgången af denna, som redan kan anses fallen, så beder jag att i afseende å berörde nästföljande punkt få påpeka, det jag sistlidne år visade, att det finnes en församling på Gotland, som redan uppfört tre till fyra tiondelador. Jag anhåller om afslag å Utskottets hemställan och bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Herr Carl Anders Larsson: Herr Talman! Ehuru jag icke står antecknad bland dem, som instämt med reservanten, tillhör jag dock ingalunda majoriteten inom Utskottet. Jag försökte tvärtom utverka bifall till Herr Hörnfeldts motion, emedan jag tyckte att den innehöll mera rättvisa och billighet än flertalet framställningar, som här göras; ett er-

kännande, som måste lemnas äfven af de skarpaste juristerna inom Lag-Utskottet. Men dessa redo då upp på slutstrofen i den här ofta nämnda Kongl. resolutionen af år 1772, nemligen: "hvarvid dock de orter undantagas, der presten efter gammal praxis och öfverenskommelse eger frihet att betjena sig af tiondeladan". Denna mening förutsätter enligt vanligt begrepp att praxis och öfverenskommelse skall hafva varit faktum. Men i fråga om Sjäalaveds församling fanns det icke tillstymmelse till öfverenskommelse mellan församlingen och kyrkoherden beträffande rättighet för den sednare att begagna tiondelada. Vi togo nemligen reda på de närmare omständigheterna i detta fall och funno då, att presten, hvars säd icke fick rum i hans egna uthusbyggnader, hade lagt sin säd i församlingens tiondelada, hvilket dock icke hade tillåtits honom på grund af något församlingens bestämda medgifvande, utan endast på god tro, emedan den i alla fall ansåg sig icke kunna komma ifrån att lemna ladan så länge den gamle pastorn lefde. Inom Utskottet upplästes vidare de Kongl. resolutionerna af år 1727 och år 1762, af hvilka den ena säger, att församlingen skall bygga tiondelada i förhållande till tionden, och den andra innehåller tydligt stadgande att kyrkoherden skall bygga och underhålla en loge med två lador för den säd, som växer på kyrkoherdens boställe. Jag tog emellertid för afgjordt att, sedan den nya löneregleringen för presterna blifvit uppgjord, församlingarne skulle befrias från den ifrågasvarande skyldigheten; men såsom sagdt, den efterstrof, som förekommer i 1772 års Kongl. resolution föranledde Utskottet att resonnera så, att som pastor enligt praxis fått begagna tiondelada för sin säd, så vore äfven församlingen skyldig att bygga och underhålla dylik lada. Och det var i enlighet med denna uppfattning som det nämnda utslaget af den 29 April 1872 angående Sjäalaveds församling meddelades. Då denna orättvisa emellertid kan inträffa på flera orter, så föreställer jag mig, att man, till förekommande för framtiden af dylika prejudikat, bör göra hvad man kan för att afhjelpa denna orättvisa. Naturligtvis kan man icke taga bort den helt och hållet genom att utgifva en ny författning, men genom en sådan skulle man dock förekomma att än flera församlingar finge underkasta sig denna skyldighet. Det är därför som jag hoppas att litet hvar i denna Kammare, med undantag möjligen af de jurister, som bidragit till Utskottets beslut, förenar sig i Herr M. Jonssons reservation, hvilken fullkomligt öfverensstämmer med de resolutioner, som hittills gällt i detta afseende och hvarigenom man möjligen kunde få ett så tydligt lagstadgande i detta ämne, att vidare tvister icke behöfde uppstå. Jag yrkar bifall till Herr Jonssons reservation.

Med Herr Carl Anders Larsson instämde Herr *Fredriksson*.

Herr A. P. Danielsson: Herr Talman! Som jag hyser den åsigt, att lagen i nu ifrågasvarande fall icke är så tydlig och klar som den borde vara, samt verkligen föranleder oreda och tvister mellan församlingen och pastorerna, så anser jag det vara alldeles nödvändigt att Riksdagen åtgör något i saken. Såsom vi veta, har på många håll tionden icke utbetalts på flera år, men icke desto mindre kvarstår församlingarnes skyldighet i afseende på tiondelada. Orsaken härtill är ofta att en kyrkoherde kanske

med en enda af församlingsboarne öfverenskommit att denne sednare skall utgöra sin andel af hans aföning i strå, och i följd deraf blir hela församlingen tvungen att bygga och underhålla tiondelada. Sedan nu prest-löneregleringen blifvit uppgjord, hafva på flera håll tvister uppstått derom, huruvida nämnda skyldighet skall fortfara eller upphöra. Detta förhållande har gifvit anledning till det så mycket omordade uttrycket "gam-mal praxis eller öfverenskommelse". Jag tviflar därför mycket på huru-vida det kan vara så riktigt att för alla fall tillämpa den af Lag-Utskot-tet här åberopade Kongl. resolutionen och anser ett nytt, fullt tydligt stadgande i detta afseende vara af högsta behof påkalladt. Jag yrkar därför afslag å Utskottets hemställan och bifall till Herr Jonssons re-servation.

Herr Carlén: Jag har icke inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga; men detta hindrar mig likväl icke från att söka försvara Utskottet, emedan jag fullkomligt delar dess uppfattning i ämnet. Hvad först beträffar Herr Hörnfeldts anmärkning, att Utskottet icke skulle hafva ställt sig till efterrättelse sistlidne Riksdags beslut, så beder jag få erinra honom derom, att Första Kammaren, hvars beslut ju i lagfrågor är af samma kraft som Andra Kammarens, biföll Lag-Utskottets då gjorda hemställan, hvilken är af samma lydelse som den nu afgifna. För öfrigt är i sjelfva saken Lag-Utskottet af samma åsigt som motionärerne, och för min del hade jag icke det ringaste emot att antaga Herr M. Jonssons reservation om icke, såsom Lag-Utskottet också visat, saken vore den, att hvad han föreslår redan är lag, och en lag som också har blifvit tillämpad, om det annars förhåller sig så, som Herr Larsson upplyst, eller att de till Lag-Utskottet inlemnade handlingar till den af Herr Hörnfeldt åberopade Kongl. resolutionen af den 29 April 1872 utvisa, att kyrko-herden på grund af ett *särskildt* förhållande fått rättighet att begagna tiondeladan äfven för annan säd, än tionesäd. Nu är det visserligen sannt, såsom Herr Hörnfeldt påpekat, att i det utslag synerätten afgaf äfven ett annat skäl åberopades, som häntydde på att synerätten skulle kunna hafva den mening, att församlingen, om också icke detta särskilda förhållande egt rum, likväl framdeles som hittills skulle vara skyldig att bygga och underhålla sädeslada. Men såsom hufvudmotiv för utslaget kvarstår dock att en annan rättighet funnits — ett skäl, som äfven i Herr Jonssons reservation framhålles, då han nemligen der säger: "samt kon-vention eller skriftligt aftal ej annorledes bestämmer". Herr Jonsson talar visserligen här om *skriftligt* aftal. Sådant är naturligtvis numera behöfligt, men var det icke under de gamla förhållandena.

Af detta rättsfall visar sig emellertid, så vidt jag förstår, att syne-rätten och de öfriga dömande myndigheterna kommit till förberörda resul-tat, icke på grund deraf, att de ansett tiondelada ovilkorligen skola af församlingarne tillhandahållas kyrkoherde, fastän tionesäden icke vidare utgår, utan på grund deraf, att auktoriteterna tolkade det förhållande, som i detta fall egde rum i afseende på skyldigheten att underhålla och rättigheten att begagna tiondelada, såsom grundande sig på öfverenskom-melse mellan pastor och församling derom, att pastor var berättigad att äfven för annan säd än tionesäd begagna tiondelada; och tilldess det

visar sig, att vederbörande domstolar på annat sätt tolka det ifrågasvarande lagbudet, tror jag det vara obefogadt att begära att få en ny lag i detta hänseende. Det är på denna grund som jag nu, likasom jag gjorde förra riksdagen, godkänner Lag-Utskottets nu afgifna utlåtande.

Herr Leijer: Herr Talman! Lag-Utskottets Herr vice ordförande har här såsom skäl för sitt instämmande i Lag-Utskottets utlåtande framställt samma sak som jag förut i korthet berört, nemligen att det varit fråga om en öfverenskommelse, som funnits mellan församling och kyrkoherde, beträffande rättighet för den sistnämnde att begagna tiondeladan. Jag tror mig emellertid förra gången ganska tydligt hafva visat, att ett sådant medgifvande finnes endast så länge tiondeladan kvarstår, men att församlingarne derföre icke äro förbundna att sedan i stället bygga *ny* lada för kyrkoherdens eget gårdsbruk. Herr vice ordföranden säger sig ämna vidhålla sin mening, tills det visar sig, att andra beslut fattas i nu ifrågasvarande afseende. Jag framdrog emellertid sistlidne år exempel på att Kongl. Maj:t förklarar församlingarne fria från att bygga och underhålla tiondelada, ehuru Kongl. Maj:t en annan gång dömt motsatsen. Är detta icke skäl nog att göra anspråk på erhållande af en klar och tydlig författning, så att domstolarne icke vidare kunna komma med olika utslag i samma fråga och under alldeles enahanda förhållanden? Eftersom detta ånyo kommit på tal, så beder jag att ännu några ögonblick få upptaga Kammarrens tid för att påpeka, det jag förra riksdagen visade att äfven i en församling på Gotland ett sådant utslag fallit, som står i rak strid med Kongl. Maj:ts utslag rörande en dylik fråga i annat län. Detta var så mycket mera egendomligt, som underrätten på Gotland dömde församlingen fri från byggande och underhåll af tiondelada, ehuru, sedan saken efter många omgångar slutligen kom under Kammar-kollegii pröfning, denna myndighet förklarade socknemännen skyldiga att bygga lada, hvilket utslag sedermera vann Kongl. Maj:ts stadfästelse. I förrberörda Kammar-kollegii utslag säges, bland annat, att: "äfven om antagas kunde" — man var således icke viss på att detta antagande af underrätten var oriktigt — "att dessa (ladugårdshusen i fråga) förut till någon del varit *afsedda för inrymmande af tionde*, i beräkning borde tagas, att *det som sålunda förut afsetts för tionden, numera vid boställets mera framkridna odling vore behöfligt för å bostället växande gröda*". Häraf synes klart, att Kongl. Maj:t å ena sidan en gång tillkännagifvit sin åsigt vara, att tiondelada icke behöfver af församlingen byggas äfven om sådan öfverenskommelse funnits, att kyrkoherden haft rätt att begagna dylik lada, men å andra sidan frångått denna princip och omfattat en annan, nemligen att lada skall byggas i samma mån som pastor utvidgar sitt jordbruk. Dylika vexlande domslut är det dock nödvändigt att söka förekomma, och jag hoppas derföre att Kammarren nu liksom vid förra riksdagen, måtte bifalla motionerna eller ock godkänna Herr Jonssons reservation.

Herr Hörnfeldt: Med anledning af Herr Carléns yttrande ber jag att få nämna, att jag icke klandrat Lag-Utskottet derföre, att det icke ställt sig till efterrättelse denna Kammares beslut vid sednaste riksdag,
utan

utan jag vill endast tillkännagifva, att jag hade väntat, att Utskottet vid sin behandling af frågan tagit hänsyn dertill. Vidare yttrade Herr Carlén, att han funnit af handlingarne i det af mig anförda målet angående Sjäälaveds sockens skyldighet att bygga tiondelada, att Högsta Domstolen skulle hafva grundat sitt domslut derpå, att pastor i nämnda församling efter gammal praxis egt frihet att begagna sig af tiondeladan. Jag är visserligen icke jurist, men såsom boende i församlingen känner jag väl till förhållandet med detta mål, helst som jag utfört detsamma i egenskap af socknens ombud såväl vid Hofrätten som hos Kongl. Maj:t, och jag tviflar på, att Herr Carlén har bättre reda på målet än jag.

Herr Carlén: Med anledning af hvad Herr Hörnfeldt nyss yttrade ber jag att få upprepa, att jag icke var med om ärendets behandling i Lag-Utskottet, utan att hvad som af Herr Carl Anders Larsson nyss yttrades, utgjort grunden för min uppfattning.

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter det Herr Talmannen upp-tagit de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, och i öfverensstämmelse med samma yrkanden afgifvit propositioner, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på bifall till det förslag, som framstälts i Herr M. Jonssons vid utlåtandet fogade reservation, förklarade Herr Talmannen sistnämnda proposition besvarad med öfvervägande ja. Med afslag å Utskottets hemställan hade alltså Kammaren bifallit det förslag, som innefattades i Herr M. Jonssons berörda reservation samt följaktligen för sin del beslutit, att de församlingar å landet, der reglering af presterskapets löner försiggått och vunnit Kongl. Maj:ts nädiga fastställelse samt konvention eller skriftligt aftal ej annorledes bestämmer, skola, för den tid regleringen gäller, befrias från skyldigheten att bygga och underhålla sådes- eller s. k. tiondelada.

Rörande *punkten 5* yttrade

Herr Leijer: Då sednare delen af min motion tydligen icke kan hafva någon betydelse, så vidt den första delen icke blifvit bifallen, så faller af sig sjelft, att jag icke nu, då bifall till den första punkten icke gerna kan blifva Riksdagens beslut, kan framställa något yrkande i afseende på den nu föredragna punkten af Utskottets betänkande. Jag kan dock icke underlåta att med några få ord fästa Kammarens uppmärksamhet på det egendomliga sätt, hvarpå Utskottet vid denna frågas behandling gått till väga. Lyckligtvis har jag dock denna gång sluppit att blifva förhånad, såsom det hände mig förra året, med anledning af ett yttrande, som jag aldrig fällt, utan som funnits blott i Utskottets fantasi; men Utskottet har denna gång varit i så hög grad inkonsequent, att jag anser mig böra fästa uppmärksamheten derpå. Vid förra riksdagen ansåg nemligen Utskottet för "mindre välbetänkt att på Gotland ordna byggnadsskyldigheten efter mönstret af den för rikets öfriga delar i allmänhet gällande lag." Detta påstående vederlades af mig förra året, och därför säger nu Utskottet, att byggnadsskyldigheten "lärer följaktligen

vara lika för Gotland som för rikets öfriga delar i allmänhet, hvadan någon lagstiftningsåtgärd för tillvägbringande af enhet i detta afseende ej torde vara behöflig.“ Deri misstager sig dock Utskottet högst betydligt, då det säger, att denna skyldighet är lika för Gotland och för det öfriga landet. Utskottet erkänner dock, att för Gotland gäller en författning, nemligen Kongl. stadgan om presterskapets rättigheter på Gotland, daterad den 20 December 1648 och af Kongl. Maj:t till efterlefnad stadfästad den 30 Oktober 1747, hvori föreskrifves, att församlingen allena skall bygga och underhålla *nödiga* hus å prestgård och denna bestämmelse har blifvit tydd så, att det på flera ställen finnas ända till tre och fyra tiondelador.

Utskottet säger vidare, att det ej har sig bekant att för provinsen Gotland finnas meddelade några andra eller särskilda bestämmelser i fråga om skyldighet att hålla tiondelada. Det är underligt att Utskottet säger så, då det *borde veta*, sedan jag sistlidne riksdag derom påmint, att 1756, således icke 10 år efter det 1747 års lagbud blef gällande, uppkommo nya klagomål, hvilka gäfvö anledning till Kongl. resolutionen den 29 November 1756.

Det var blott detta jag ville säga och derigenom ådagalägga, att Utskottet, enligt min åsigt, gått mycket underligt till väga.

Vidare anfördes ej. Punkten bifölls.

§ 9.

Skedde föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 32, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadganden angående tillsättande af klockare, orgelnist och folkskolelärare.

Rörande detta ärende uppstod öfverläggning och yttrade

Herr Eric Olsson: Då jag icke kan vara belåten med det slut, hvartill Lag-Utskottet vid behandlingen af min motion kommit, så vill jag i detta afseende yttra några ord. Jag anser nemligen den förändring, jag i min motion föreslagit, vara i högsta måtto önskvärd, och detta bestyrkes deraf, att kyrkoherden i den församling jag tillhör, har till mig yttrat sitt bifall till den föreslagna förändringen samt försäkrat mig, att så länge det nu gällande lagbudet kvarstode, ville han icke begagna sig af den honom såsom församlingens kyrkoherde medgifna makt. Jag vill således anhålla, att Kammaren ville ogilla den motivering Utskottet anført för sitt afstyrkande utlåtande och i dess ställe godkänna de skäl Herr Grefve Mörner i sin reservation anført och hvori flere af Kammarens ledamöter i Utskottet instämt. Jag skulle således önska, att Kammaren, med ogillande af Utskottets yttrande ville antaga Herr Grefve Mörners reservation och som jag har svårt att framlägga mina tankar i tal, vill jag afstå från att vidare yttra mig i frågan.

Herr Carl Anders Larsson: Herr Eric Olssons motion saknade icke sympatier i Lag-Utskottet, så att man gerna hade velat gå hans

önsknigar till mötes, men han hade i sin motion så skarpt begränsat sin anhållan, att man icke ansåg att något genom dess tillstyrkande kunde vinnas. Han begärde nemligen endast att vissa kapitel och paragrafer i kyrkolagen icke skulle tillämpas vid klockares tillsättande i sådana församlingar, der alla tre befattningarne äro förenade, och hans ändringsförslag skulle således icke afse det, enligt min åsigt, högst orimliga och obilliga stadgandet, att pastor vid tillsättande af alla lägre kyrkotjenster skall hafva lika stor röst som församlingen i öfrigt. Hade motionen afsett ändring i pastors rösträtt vid alla lägre kyrkliga tiensterns tillsättning, så skulle Utskottet säkerligen hafva gifvit motionären rätt. Men som Utskottet icke har någon motionsrätt, så kunde det icke utsträcka ändringen längre än motionären gjort, oaktadt Utskottet gerna skulle hafva önskat detsamma. På grund af hvad jag sålunda anført får jag yrka bifall till Lag-Utskottets utlåtande.

Herr Eric Olsson: Jag har möjligen misstagit mig, då jag författade motionen, men jag hade för afsigt, att såsom Herr Carl Anders Larsson nämnde, yrka, att den pastor tillkommande makt vid tillsättande af lägre kyrkliga beställningar skulle borttagas.

Herr Gumælius: Jag har icke motionen tillgänglig, men af det referat, som deraf finnes i Utskottets betänkande, synes, att motionären föreslagit, "att stadgandet uti kyrkolagens 24 kap. 30 och 31 §§, tillika med resolutionerna af den 20 November 1786 och den 7 Juli 1832 måtte upphävas", och dertill har han fogat ännu ett yrkande — just det som Herr Carl Anders Larsson ansåg vara det *enda* han föreslagit — "att stadgandet om val af skollärare, då dermed äro förenade klockare- och orgelnistbefattningar må så ändras, att pastor ej må ega att afgifva mera än en hel röst för sitt embete utom den röst han eger att afgifva för pastorsbostället".

I 24 kap. 30 och 31 §§ af kyrkolagen innehållas, enligt samma Utskotts betänkande, bestämmelser huru organist väljes, och huru klockare väljes, och sålunda innehåller ju Herr Eric Olssons motion icke en så inskränkt framställning som den ärade ledamoten af Lag-Utskottet velat påstå; åtminstone visar Utskottets eget betänkande en motsatt uppfattning. Detta om vidden af motionens innehåll, och för att visa, att hvad den ärade ledamoten af Lag-Utskottet framdragit till försvar för detsammes betänkande, verkligen icke håller streck.

Lag-Utskottet har emellertid kommit till den slutsats, att "motionen måtte af Riksdagen utan afseende lemnas." Utskottet begagnar olika formulär för sina afstyrkande utlåtanden. Om man ser längre fram i detta häfte, så finner man att Utskottet på ett par ställen hemställt, att der afhandlade motioner "icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda." Denna form att meddela ett afstyrkande utlåtande är höfligare, än den Utskottet nu begagnat. Skulle man vara tveksam om Utskottet inom sig haft olika mening med det ena eller andra uttryckssättet, så behöfver man blott läsa Grefve Mörners korta reservation, som lyder sålunda: "För min del anser jag, att i motiveringen till utlåtandet bort, starkare än som skett, antydvas att Utskottet biträder åsigten om behöflig-

heten af en förändring i den kyrkoherde eller skolrådets ordförande till-erkända rösträtt vid val af klockare och skollärare, hvilken rösträtt vis-serligen under nuvarande förhållanden saknar grund vare sig i rättvisa, nytta eller billighet.“

Man behöfver, såsom jag sade, blott läsa denna reservation, i hvil-ken flere af Andra Kammarens ledamöter instämt, för att finna, huru det måtte hafva låtit under öfverläggningarne i Lag-Utskottet, helst om man betänker, att denna reservation är skrifven af en man, känd för stor försigtighet och aldrig misstänkt för öfverdrifvet rabulisteri.

Då motionären icke yrkat återremiss, så vill jag icke heller framställa sådant yrkande, och icke heller kan jag yrka bifall till reservationen, enär denna icke alls innehåller något yrkande. Jag hemställer därför vördsamt till Herr Talmannen, att han ville göra proposition på en höffi-gare form för afslag å motionen, än Utskottet begagnat, och anhåller därför om proposition, att Kammaren måtte vid det slut hvartill Utskot-tet kommit låta bero.

Herr Carl Anders Larsson: Då den siste talaren försökt att rättfärdiga den ordalydelse motionären i sin motion begagnat och velat låta påskina att jag haft om bakfoten hvad jag yttrat, så vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att motionären i sin motion yrkat, att 24 kap. 30 och 31 §§ kyrkolagen och Kongl. resolutionerna den 20 November 1786 och den 7 Juli 1832 måtte upphävas; dessa lagrum innehålla for-men och proceduren vid alla dessa val och om de utstrykas, så finnes intet kvar, som stadgar huru val af klockare och orgelnist skall göras på de ställen, der dessa tjänster icke äro med skolläretjänsterna samman-slagna. Jag undrar just om det kan vara välbetänkt att icke hafva nå-gon bestämmelse i detta afseende. Om vi således bifalla motionen och tillåta upphäfvande af 24 kap. 30 och 31 §§ kyrkolagen och resolutio-nerna af 1786 och 1832, så skulle icke något lagstadgande i ämnet finnas.

Hvad angår den af motionären meddelade upplysning, att mening- med hvad han i motionen yrkat, vore hvad han nu muntligen uppgifvit, så får jag säga, att denna hans afsigt icke kan sägas framgå af den lydelse han i skrift gifvit åt sitt påstående om upphäfvande af de gamla lagarne och stiftande af nya lagar i det syfte han föreslagit, och då kunde Lag-Utskottet icke gå hans önskan till mötes.

Hvad slutligen beträffar motiveringen i Utskottets betänkande, så hade motionen varma sympatier i Utskottet, men man ansåg sig icke kunna tillstyrka dess antagande, enär, såsom jag sagt, formela betänklig-heter gjorde det omöjligt.

Herr Carlén: Jag skall anhålla att få lugna den ärade talaren på örebrobanken, med att det icke var af någon slags afsigt att vara, såsom han sade, ohöflig som Utskottet i sitt afstyrkande utlåtande begagnat ordalagen “att Riksdagen måtte lemna motionen utan afseende.“ Detta uttryck är alldeles liktydigt med hvad han ansåg mera smakligt, nemligen hemställan, att “motionen icke måtte föranleda till någon Riksdagens åt-gärd“. Dessa båda ordställningar begagnas om hvarandra för att variera,

och jag vet icke någon särskild anledning, hvarföre sekreteraren i detta betänkande begagnat denna ordställning.

Hvad beträffar samme ärade talares yttrade farhågor i afseende på diskussionen inom Lag-Utskottet, så vill jag trösta honom med att Herr Grefve Mörners skiljaktiga mening icke afhöordes förrän efter det öfverläggningen i ämnet inom Utskottet var slutad och betänkandet framlagdt till justering. För öfrigt ber jag att få vitsorda Herr Carl Anders Larssons uppgift, att man hyste stora sympatier inom Utskottet för frågan, men då såsom vi alla veta, denna, jemte öfriga kyrkolagsfrågor ligga under en komités behandling, så ansåg man någon åtgärd nu icke behöflig.

Herr Gumælius: Naturligtvis är det icke nödigt att upplysa derom att ifrågavarande reservation icke framkommit förrän betänkandet var skrifvet. Förrän Utskottet fattat sitt beslut och fått detsamma uppsatt och justerat kan ju ingen reservation afgifvas mot hvad man i betänkandet anser vara oriktigt eller obehöfligt.

Herr Carl Anders Larsson sade nyss, att motionären föreslagit att rent af taga bort 24 kap. 30 och 31 §§ i kyrkolagen och resolutionerna af 1786 och 1832, utan att sätta något annat i stället. Jag hänför mig återigen till detta Lag-Utskottets betänkande, som innehåller så goda upplysningar mot Herr Carl Anders Larsson, att det nästan ser ut som om han underlåtit att närmare taga kännedom derom. Der står i första raden af rubriken: "Utlåtande i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadganden angående tillsättande af klockare, orgelnist och folkskolelärare." Detta har således varit majoritetens i Lag-Utskottet uppfattning af förslaget innehåll. Då sålunda Lag-Utskottet varit af annan mening än Herr Carl Anders Larsson i afseende på denna uppfattning, så kan jag icke förklara, huru Herr Carl Anders Larsson kunnat gifva en sådan uppgift, att han skulle hafva tillhört Utskottets majoritet.

För öfrigt erkännes från utskotts-majoritetens sida blott en mening om att motionärens förslag förtjenar bifall, och då hemställer jag, att Kamraren låter vid Utskottets slut bero och icke gör sig solidarisk med Utskottets mening.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag har inom Utskottet varit af olika mening med Utskottets öfriga ledamöter, emedan jag ansett, att man med anledning af motionen kunnat och bort göra någon framställning till Kamrarne. Om man blott ur motionärens förslag uteslutit fyra ord: "då dermed äro förenade", tror jag att förslaget kunnat vara antagligt. Hade motionären uteslutit dessa ord, så hade Utskottet troligen kommit till ett resultat, hvarmed Kamrarne kunnat vara nöjda, men nu gjorde sig inom Utskottet en annan åsigt gällande, den nemligen, att man på grund af motionens uppställning icke kunde vidtaga någon förändring. Men jag var inom Utskottet af en annan åsigt, och var derföre icke med om det utlåtande Utskottet afgifvit.

Utskottet stödjer dessutom sitt afstyrkande derpå, att kyrkolagskomitéen snart utarbetat sitt förslag till ny kyrkolag, och att det derföre icke skulle vara någon risk att vänta ett eller annat år och afvakta ett förslag af denna komité. Jag tror dock lika med Herr Grefve Mörner

och de öfriga reservanterne, att uppskof med förändringen ej borde egrum, emedan man icke på förhand visste hvad stadgande kyrkolagskommittéen kunde komma att föreslå. Derföre anser jag det är af nöden för denna Kammare att icke på rak arm antaga detta Lag-Utskottets afstyrkande betänkande, utan förenar jag mig med Herr Gumælius i hans framställning att låta vid Utskottets utlåtande bero. Jag tror att man då icke kan anses hafva gillat Utskottets betänkande, utan att man deremot inlagt en protest mot detsamma.

Jag är af olika mening med Herr Carlén derom, att icke Herr Grefve Mörners skiljaktiga mening i afseende på Utskottets motivering framkom förrän efter det betänkandet var framlagdt, ty den var yttrad redan under diskussionen. Då derefter betänkandet justerades uttalade Herr Grefve Mörner den åsigt, att hans namn måtte blifva intaget i motiveringen till betänkandet, men då detta icke inom Utskottet vann pluralitet, så framlades nämnda reservation, hvilken jag anser böra läggas till grund för det beslut, som jag hoppas Kammaren kommer att fatta i öfverensstämmelse med det af mig framställda yrkandet.

Herr Nils Petersson: Det kan väl icke nekas att Herr Carl Anders Larsson har rätt deri, att motionären icke tydligt framställt sitt yrkande, men detta hade enligt min åsigt icke bort hindra Utskottet att bifalla motionen i afseende på den vidsträckta ändring, som deri blifvit begärd i 24 kap. kyrkolagen och dertill hörande resolutioner.

Utskottet har icke kunnat förneka och ingen har velat påstå att icke en förändring af kyrkolagens stadgande uti ifrågavarande afseende är högeligen af behovet påkallad. Men frågan gäller nu att så snart som möjligt kunna få någon ändring deri. Vid 1866 års riksdag afläts visserligen en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i detta afseende, men ännu har något förslag derifrån icke hörts af om frågans lösning. Man hade trott, att man genom en ny skrifvelse skulle kunna påskynda frågans afgörande i önskad syfte. Men majoriteten inom Utskottet påpekade, att de i skrifvelsen omförmälda lagstiftningsåtgärder voro så nära sitt afgörande, att man med en sådan skrifvelse ingenting skulle vinna. Jag tror också att det kan göra detsamma för närvarande, och att vi väl kunna låta vid Utskottets utlåtande bero eller ock bifalla detsamma. Vi hafva detta år sammanträde af svenska Kyrkomötet samt nästa år Riksdag ånyo och vid ettdera af dessa tillfällen, kan ett kraftigare initiativ från representationens, antingen den kyrkliga eller världsliga, tagas som kan hafva lyckligare utgång än denna motion.

Såsom jag nyss sade, är det mig likgiltigt om Kammaren låter vid utlåtandet bero eller godkänner detsamma.

Herr Eric Olsson: Jag får tillkännagifva att jag förenar mig i det af Herr Gumælius framställda yrkande.

Öfverläggningen var nu slutad. Derunder hade yrkats dels att Utskottets hemställan måtte bifallas och dels att Kammaren måtte låta bero vid det slut, hvartill Utskottet kommit. Efter upptagande af dessa yr-

kanden och i öfverensstämmelse dermed framställda propositioner, fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sednare meningen, i enlighet med hvilken mening Kammaren alltså fattat sitt beslut.

§ 10.

Föredrogs Lag-Utskottets memorial N:o 33, i anledning af Andra Kammarens återremiss af Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, rörande väckta motioner om ändring af gällande stadganden angående skyldighet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfångelse.

Med anledning af förevarande memorial företogs nu till afgörande Utskottets utlåtande N:o 24, hvarvid, sedan uppläsning skett af Utskottets hemställanden i såväl 1:sta som 2:dra punkterna af nämnde utlåtande, ordet begärdes af:

Herr Helander som yttrade: Då Första Kammaren, beklagligen, bifallit Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, så torde för Andra Kammaren ej återstå annat, än att antingen följa exemplet eller ock afslå samma utlåtande. Skulle Kammaren bestämma sig för bifall, så föreställer jag mig, då all billighet talar för att stad och land uti ifrågavarande hänseende behandlas lika, att det blir en stående fråga vid kommande riksdagar för städerna, att staten öfvertager underhåll och nybyggnad jemväl af deras domstolslokaler, ända intilldess att en så billig framställning varder bifallen. Det är emellertid visst icke min mening att påyrka bifall, vare sig till Utskottets förslag oförändradt eller till detsamma med den förändring att förslaget jemväl måtte inbegripa städernas domstolslokaler, emedan, på sätt jag visade förra gången då detta ärende var under behandling härstädes, kostnaderna skulle högst betydligt stiga, om staten komme att från kommunerna öfvertaga denna angelägenhet. Jag vill derföre, tvärtom, påyrka afslag. Visst är det sannt, att frågan, om att på billigare grunder än de nuvarande inom tingslagen fördela kostnaden för tingshusens nybyggnad och underhåll, derigenom något fördröjes, men detta är en vida mindre olägenhet än att nu besluta att på staten öfverflytta ifrågavarande kostnader. Ehuru förhållandet blir detsamma om Kammaren skulle bifalla Herrar Eriksons och Näsmans motioner i ämnet, hvilka jag anser hafva billighet för sig, så tror jag likväl att så bör ske för att visa det Kammaren gillar hvad dessa motioner innehålla, helst jag antager att Medkammaren i sjelfva verket icke mot dem skulle hafva så synnerligt mycket att invända, om orden "billiga grunder" blefve till deras betydelse något närmare angifna, såsom t. ex. att man önskade att fördelningsgrunden blefve beroende af fyrktal eller bevilling, eller dylikt; allt att döma efter diskussionen uti bemälda Kammare så väl vid denna som vid nästföregående riksdag.

På grund af hvad jag anført, yrkar jag nu rent afslag på första punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 24 samt afslag jemväl å andra punkten af samma utlåtande, men deremot bifall till Herrar Eriksons och Näsmans i berörde andra punkt omförmälda motioner.

Herr Jöns Rundbäck: Då jag såväl vid förra riksdagen som förut vid denna yttrat mig i frågan, kan jag nu fatta mig ganska kort och detta så mycket heldre som alla äro ense derom, att den nuvarande grunden för ifrågavarande skyldighets utgörande är obillig och orättvis. Men deremot bör man nu taga i noga öfvervägande de olika åsigter som i Kammaren gjort sig gällande med afseende å sättet för frågans lösning. En del af dem som yrkat återremiss till Utskottet har uttalat den åsigten att tingshusbyggnadsskyldigheten borde vara en gemensam angelägenhet för hela domsagan. Jag har sökt bevisa och tror mig äfven hafva lyckats bevisa, att detta icke kan vara en rättvis grund för skyldighetens utgörande så länge det icke för domsagan finnes någon gemensam representation, som kan besluta och uttaxera nödiga medel. Äfven anser jag det alldeles påtagligt, att fyrktalet icke kan vara en rättvis och billig beskattningsgrund i detta hänseende. Men om de lagar, efter hvilka samhällets medlemmar i allmänhet skatta — jag afser härmed egentligen bevillnings-förordningen — äro rättvisa och riktiga, då frågar jag: är det icke billigt, att alla medborgare skatta efter denna grund till alla föremål som äro gemensamma? Ett sådant gemensamt beskattningsföremål är onekligen tingshusbyggnad. Tingshuset är till gemensam nytta för hela samhället. Nästan lika ofta uppträda inför rätta personer utom som inom häradet boende. Är man således ense om att rättsskipningens upprätthållande är af den aldra största vigt för samhällets bestånd och förkofran, så tror jag att tingshusbyggandet bör vara en dettas gemensamma angelägenhet. Det invändes måhända häremot att under sådana förutsättningar äfven andra publika byggnader, såsom skolhus, kyrka med flere, borde byggas och underhållas af staten, men jag ber få erinra, att detta är ett helt annat förhållande, ty dessa byggnader äro afsedda allenast för att betjena en afsluten kommun eller församling, då deremot, såsom jag nämnt, tingshusen äro till nytta för hela landet.

Man påstår att kostnaden skulle blifva så ofantligt stor om staten byggde. För min del tror jag, att staten icke kan gå tillväga på annat sätt än att bygga på entreprenad, och jag vet icke då, hvarföre kostnaden skulle blifva större för staten än kommunen eller den enskilde. Möjligen skulle byggnaderna blifva bättre och solidare, men derpå förloras ingenting i längden; tvärtom blir ett sådant byggnadssätt i sjelfva verket billigare.

När nu denna reform, hvarför man stridt i så många år, kan vinnas, så hemställer jag om det icke vore skäl att låta mindre konsiderationer vika samt att förena oss med Första Kammaren, som redan bifallit Utskottets förslag.

Jag vill nu med endast några få ord vända mig till den ärade talarren näst före mig. Han yttrade den förmodan att, om detta förslag ginge igenom, det hädanefter skulle blifva en stående fråga, att städerna komme, den ena efter den andra, att begära befrielse från skyldighet att bygga och underhålla rådhus. Ja, i händelse det kan utredas, att de förmåner städerna ega icke motsvara kostnaden för byggande och underhåll af rådhus, i sådant fall anser jag städernas anspråk på statens mellankomst fullt billiga, och jag skall då understödja deras begäran, men icke förr. Mine Herrar! Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets betänkande N:o 24, 1:sta och 2:dra punkterna.

Herr O. B. Olsson: Då denna Kammare förliden riksdag biföll ett förslag lika med Lag-Utskottets vid innevarande riksdag framlagda utlåtande N:o 24, så tror jag det icke vara Kammaren värdigt att nu fatta ett annat beslut och sålunda förklara sig icke vilja vidare vidkännas sitt förra beslut och detta så mycket heldre som Kammaren väl icke bör låta komma sig till last hvad Första Kammaren gjort, eller att förkasta hvad den vid en föregående riksdag beslutit. Om vi nu afslå Utskottets hemställan, så är det föga sannolikt att för den närmaste tiden någon förändring är att motse, men då Kammaren ju sträfvar efter att få en förändring i det närvarande förhållandet, så tror jag, att Kammaren bör biträda Utskottets hemställan i dess betänkande N:o 24, och yrkar jag sålunda för min del bifall till detsamma.

Med Herr O. B. Olsson förenade sig Herr *Johan Jönsson*.

Herr Granlund: Då frågan sist var före i Kammaren, slöt jag mig till dem, som motsatte sig Utskottets förslag. Jag gjorde detta af den öfvertygelse, att det sätt som, om förslaget antages, hädanefter skulle vid byggande af tingshus och häradsfängelse tillämpas, ovilkorligen på längden komme att visa sig mycket kostsammare än det nuvarande. Men så snart staten öfvertager något onus är mången ofta benägen att tro, att detta skall blifva till lindring eller snart sagdt befrielse för kommunerna, men sådant är, efter min uppfattning, en villfarelse. Om jag såsom kommunalman har att utbetala ett belopp eller om samma belopp framdeles kommer på min debetsedel till Kronan så blir ju afgiften lika betungande, ty hvad är staten annat än vi sjelfva. Och i detta speciela fall kan utgifterna för en del kommuner blifva vida mera tryckande; ty det kan ju finnas härader, hvilka hafva tingshus af den beskaffenhet, att ombyggnad eller större reparation icke på långa tider erfordras, men dessa härader skulle då under en följd af år få i detta hänseende vidkännas utgifter för det öfriga landet.

Då jag sist hade ordet, yttrade jag mig icke om den orättvisa, som genom den föreslagna förändringen skulle drabba städerna, derigenom att dessa nödgades deltaga i kostnaden för byggande af tingshus utan någon motsvarande fördel eller om staten jemväl skulle underhålla städernas rådhusbyggnader, men denna bör icke heller förbises. Men äfven om en skrivelse till Kongl. Maj:t i den syftning Utskottet föreslagit från Riksdagen skulle aflåtas, vågar jag dock hoppas och tro, att de skäl, som mot Utskottets förslag förefinnas i Herr von Gegerfelts reservation skall hos regeringen vinna behörigt afseende, då deremot Utskottets förslag synes mig gent emot städerna, som sjelfva underhålla hela sitt domstolsväsende, icke hvila på rättslig grund.

Jag yrkar afslag på Utskottets betänkande och, såsom sist då denna fråga förevar, bifall till Herr von Gegerfelts reservation.

Herr Rylander: För min del kan jag icke godkänna Utskottets utlåtande. Jag medgifver visserligen gerna, att ifrågavarande onus börlså fördelas, att bördan blir för alla lika, men jag kan icke anse lämpligt att staten öfvertager detsamma. Först och främst är det nemligen tydligt

att följden af en sådan åtgärd blefve den, att tingshuset blefve gemensamt för flera eller alla tingslagen inom en domsaga, men jag är öfvertygad att häradsboerna heldre vilja behålla sin byggnadsskyldighet än tvingas att vandra långa vägar till tingsstaden. Dertill kommer att kostnaden för en tjenstemannapersonal, som härtill blifver behöflig, och tingshusens uppförande skall blifva så stor, att de, som genom den åsyftade åtgärden skulle erhålla lindring, sannolikt blefve föga belättna dermed. Deremot anser jag Herr von Gegerfelts reservation böra bifallas. Den innehåller "att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändrade stadganden angående deltagande i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfångelse, att dessa åligganden blifva för medlemmarne af tingslagen efter billiga grunder gemensamma". Jag yrkar således bifall till denna reservation.

Herrar *Falk* och *Näsman* instämde uti Herr Rylanders anförande.

Herr Per Nilsson i Espö: Då denna fråga, som nu kommit tillbaka från Utskottet, med hemställan att Kammaren ville deri fatta beslut, så många år stått på dagordningen, samt man numera är allmänt ense derom att det hittills tillämpade sättet för ifrågavarande skyldighets utgörande är obilligt, så synes mig tiden vara inne att utbyta detta mot något annat. Och då man nu tillika finner, att Första Kammaren icke vill gå in på något annat förslag i detta afseende, än det som Lag-Utskottet framlagt i sitt betänkande N:o 24, så följer deraf att, om vi nu icke för-ena oss med Första Kammaren, frågan för denna riksdag förfaller, och det kan sedan komma att dröja länge innan något förslag från regeringen framlägges, hvarmed alla samhällets medlemmar kunna känna sig tillfredsställda. Jag kan därför icke annat än yrka bifall till Lag-Utskottets utlåtande N:o 24.

Herr Philipsson: Det har redan blifvit yttradt att, då Första Kammaren nu afgjort frågan, det icke återstår någonting annat för denna Kammare än att bifalla antingen Utskottets förslag eller reservantens. Ja, det är väl tydligt och klart att endera af dessa meningar bör antagas, men för min del anser jag det vara så öfvervägande skäl för bifall till *Utskottets* förslag, att jag finner mig nu böra ytterligare utveckla dessa skäl.

De föregående talarne hafva nästan uteslutande betraktat frågan ur ekonomisk synpunkt. För min del medgifver jag gerna att man vid reformens genomförande bör taga i öfvervägande denna sida af saken, men det finnes äfven andra synpunkter, hvarifrån den bör bedömas. Det har förut under diskussionen i Första Kammaren blifvit framhållet, att denna angelägenhets reglerande på det närmaste sammanhänger med en annan, som på hela landets rättstillstånd är af stort inflytande, nemligen omorganisationen af underdomstolarne å landet. Det har vid diskussionen om lag till lagfart å fång af fast egendom framhållits, att det skulle hafva varit synnerligen önskligt, om man kunnat på samma gång framlägga förslag till en fullständig fastighetsbok, men då anmärktes såsom hinder deremot den

nuvarande organisationen af häradsrätterna. Denna reform måste derföre genomföras, innan man kan tänka på att reformera lagskipningen i en mängd andra hänseenden, och jag tror det fördenskull vara af synnerligen stor vigt att på staten öfverflytta tingshusbyggnads-skyldigheten, på det sedermera en kretsindelning af våra domstolar så mycket lättare må kunna verkställas och derigenom en önskad organisation af desamma förberedas. Ty så länge den nuvarande indelningen i härader finnes kvar, skall ett ganska svårt hinder möta för en sådan organisation.

Nu vill jag se frågan från en mera praktisk synpunkt. Man har sagt, att det skulle blifva så dyrt om staten byggde. Jag vill då till en början fästa uppmärksamheten derpå, att här icke föreligger någon fråga om ändring af husens beskaffenhet. Det heter i 26 kap. 4 § Byggningsbalken "tingsbyggnad skall hvart härad bygga, efter gårdadatalet, å vanlig tingsstad eller der Konungens Befallningshafvande pröfvar det för allmogem lägligast, sedan Rätten deröfver hörd är". I denna första punkt af paragrafen är det som ändring åsyftas, derhän att staten skulle öfvertaga denna byggnadsskyldighet. Men nu kommer andra punkten: "der skall vara en stufva så stor, som tarivas, och två kamrar", etc.— detta är allt hvad lagen stadgar om byggnadens beskaffenhet och deri är ingen ändring föreslagen. Der skall finnas en sal och två kamrar till bostad under det pågående tinget för domaren och hans biträde, ingenting annat. Det är väl troligt, att det icke komme att byggas alldeles så anspråklöst, men, då det nu endast är fråga om att hos Kongl. Maj:t begära en utredning af förhållandet, så synes det mig vara att på förhand afgifva en omyndighetsförklaring, om man afsäger sig sin rätt att bestämma byggnadernas beskaffenhet. Man begär ju endast att Kongl. Maj:t skall åvägabringa och för Riksdagen framlägga en utredning angående sättet och villkoren för reformens genomförande jemte förslag i ämnet, och Riksdagen får ju då alltid tillfälle att se, huru Kongl. Maj:t tänkt sig saken samt att öfver förslaget framställa de anmärkningar, som deraf föranledas.

Men jag har gått den ekonomiska delen af frågan närmare på lifvet. Jag har tänkt mig 15,000 R:dr såsom medelkostnad för hvarje tingshus — jag tror mig då hafva varit ganska frikostig. Vidare antager jag att 300 tingshus skulle erfordras. Detta gör en summa af $4\frac{1}{2}$ millioner, men, under förutsättning af husets bestånd i femtio år, får jag ett belopp af 90,000 R:dr för år. Anslår jag dertill 300 R:dr i årlig reparationskostnad för hvarje byggnad, har jag ytterligare 90,000 R:dr. Detta gör tillsammans en årlig utgift för statsverket af 180,000 R:dr, en summa som jag icke tror så afskräckande, att man derför bör låta hela frågan förfalla.

Man har invändt, att den ifrågasatta reformen innebär en orättvisa mot städerna. Förutom det att jag anser, att man i allmänhet, i fråga om nyttiga och riktiga reformers införande, icke bör utgå från denna synpunkt, tror jag att saken låter sig ganska väl försvaras. Städerna och landsbygden befinna sig nemligen i helt olika förhållanden. Hela lagskipningen i städerna är en städernas angelägenhet, då den deremot på landet är statens. Så länge städerna sjelfva aflöna sina domare, böra de väl också sjelfva bygga och underhålla de hus, deri rättvisan skall skipas, och för öfrigt, huru bygga de dessa hus? Jo, deri beredas lokaler för kom-

munalsammanträden, tullkammare jemte en mängd andra kommunala och administrativa ändamål — ja, der inrymmes till och med societetslokal. Jag kan således icke icke finna förhållandet i städerna med landsbygden jemförligt, äfven om jag frånser de särskilda privilegier och förmåner, som städerna hafva sig för ifrågavarande ändamål tillförsäkrade. Dessutom är att bemärka, att den åsigten är temligen allmän, att våra småstäder i juridiskt afseende böra förläggas under landsrätt, och vi hafva ju, för att uppmuntra städerna dertill, vid denna riksdag fattat beslut derom att de, för sådan händelse, ändock skola bibehålla sin nuvarande valrätt till riksdagsman. Komma nu våra småstäder eller större delen af dem att lyda under landsrätt, så befrias de ju för framtiden från att bygga. För öfrigt kan jag icke finna annat, än att staten får göra på samma sätt som den enskilde nemligen reglera byggnadsättet med afseende å tillgångarne. Om regeringen mot förmodan skall framkomma med ett förslag att bygga i större skala än Riksdagen anser lämpligt, så har ju Riksdagen icke sagt sitt sista ord. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Philipsson instämde Herrar *Wigardt, Johan Erickson* i Skälsnäs och *Peter Carl Andersson*.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Då jag yttrade mig i frågan förra gången den här förevar till behandling, torde mina åsigter i densamma vara för Kammarens ledamöter bekanta. Jag skulle nu likasom då, visst icke hafva något emot att bifalla Herr von Gegerfelts reservation, om densamma hade någon utsigt till framgång inom representationen, men då Första Kammaren bifallit Utskottets förslag, som afser, att staten bör öfvertaga skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, så kan jag icke finna någon rimlig anledning, hvarför Andra Kammaren skulle fatta ett annat beslut, i synnerhet som Kammaren sistlidet är fattade samma beslut som Första Kammaren nu antagit. Det skulle se besynnerligt ut om Andra Kammaren visade sig så vacklande i åsigter, om den det ena året ville *ett* och det andra *ett annat*, och hvad utsigt kan väl då Kammaren hafva att röna i tillmötesgående från Medkammaren, om Kammaren visar sig på en så haltande fot? Klokt vore derföre att nu gå Första Kammarens önsknings till mötes, i synnerhet som Utskottets förslag är både välbetänkt och berättigadt, innehållande just hvad denna Kammare förut uttalat och önskat.

Man har sagt att i Utskottets förslag skulle ligga en orättvisa mot städerna. Detta är i min tanke ett besynnerligt resonnement, ty vilja väl städerna då afstå från sina privilegier, som erhållits för rättsskipningens upprätthållande vid underdomstolarne inom städerna? Jag framställer denna fråga till de stadsrepresentanter, som motsatt sig Utskottets förslag. Jag tror om städerna vilja vara befriade från byggnad och underhåll af de hus i städerna, som nu motsvara tingshusen och häradsfängelse på landet, böra de väl äfven uppoffra de privilegier, de hittills derföre innehaft. Men efter de uttalanden jag hört från åtskilliga innevånare i städer, lära de icke vara villiga att ingå på någonting sådant, och intill dess ett sådant medgifvande sker, torde det ej vara skäl att omtala några orättvisor emot dem.

För min del kan jag icke finna annat än att rättsskipningen på landet bör vara en statsangelägenhet, lika så väl som rättsskipningen vid öfverrätterna. Staten bekostar och underhåller byggnaderna för öfverrätterna, och hvarföre skall då icke staten äfven bekosta lokaler för underdomstolarne på landet, som torde vara af alldeles samma vikt och betydelse för vårt land som öfverdomstolarne. Man har sagt, att denna kostnad i så fall skulle komma att tynga allt för hårdt på debetssedlarne för kronouppbörden. Detta förefaller mig vara ett besynnerligt tal att påstå, att dessa utgifter skola komma att synas större på debetssedlarne, om de utdebiteras af staten eller af kommunen. Jag tror att det är just de kommunala utskylderna, som äro högre på debetssedlarne, hvaröfver man i allmänhet klagar, och om man skulle göra byggandet och underhållet af de ifrågavarande byggnaderna till en kommunal angelägenhet, så skulle det nog synas på debetssedlarne, men deremot alldeles icke om staten öfvertog byggnads- och underhållsskyldigheten.

Man har vidare sagt, att statens öfvertagande af denna skyldighet skulle föranleda till den olägenhet, att de rättssökande på många ställen finge allt för långt till tingsstället, och att Kongl. Maj:t möjligen kunde komma att uppföra tingshus utan afseende på de rättssökandes bekvämlighet. Jag tror det vara alldeles för tidigt att yttra sådana farhågor, och jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t nog kommer att tillgodose folkets behof i sådant afseende och snarare bygger flera tingshus än färre, i händelse sådant skulle blifva bekvämare för de rättssökande.

Slutligen har man uppgifvit enligt beräkningar, att statens öfvertagande af ifrågavarande byggnadsskyldighet skulle medföra en ungefärlig årlig kostnad af 180,000 R:dr. Detta är väl möjligt, men då kostnaden torde blifva i det närmaste lika stor om häradera skulle bygga dessa hus, torde den ökade kostnaden för staten blifva så obetydlig, när den lägges på bevillningen, eller något annat beskattningsföremål, att den knappast kommer att synas.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, i synnerhet som Kammaren förut fattat ett likartadt beslut.

Herr Carl Ifvarsson: För min del yrkar jag bifall till Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, enär Första Kammaren redan bifallit det samma, och frågan skulle vara förfallen, derest Andra Kammaren nu fattade ett annat beslut. I händelse Första Kammaren bifallit Herr von Gegerfelts reservation, hade jag yrkat att Kammaren biträdt detta beslut, men i valet emellan att låta frågan förfalla och antaga Utskottets förslag, väljer jag det sednare alternativet, ehuru jag heldre sett, att Herr von Gegerfelts reservation blifvit Riksdagens beslut.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Det skulle icke vara konsekvent af Kammaren att nu fatta ett annat beslut i denna fråga än sislidet år, hvarföre jag yrkar bifall till Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, helst den önskvärda omorganisationen af underdomstolarne på landet derigenom möjliggöres.

Herr Lyttkens: Då jag förra gången, frågan förevar, yrkade bifall till Herr von Gegerfelts reservation, och att Utskottets förslag måtte i

den syftningen återremitteras, skulle jag icke nu hafva begärt ordet, om icke åtskillige talare under diskussionen framkommit med argumenter, som tarfva vederläggning. Så har man sagt, att statens öfvertagande af ifrågavarande byggnadsskyldighet skulle påskynda domstolsorganisationen. Jag tviflar härpå, ty om Utskottets förslag blir Riksdagens beslut, och Kongl. Maj:t fäster afseende vid detsamma, så måste en utredning af frågan ske och vid den erfarenhet vi hafva af komitéers långsamma sätt att arbeta, kunna vi icke vänta, att denna fråga skall blifva så snart utredd, i synnerhet som den är ganska invecklad, då somliga tingslag hafva stora och magnifika tingshus, andra dåliga, och några sammanbyggda med skolhus och andra inrättningar, och andra åter inga alls, utan hyra lokaler för häradsrättens sammanträden. Om deremot tingslagen fortfarande bibehålla skyldigheten att bygga och underhålla tingshus, så kan organisationsfrågan snart nog blifva reglerad, derest byggnadsskyldigheten ordnas i enlighet med Herr von Gegerfelts reservation, som icke lägger något hinder i vägen för domstolsorganisationen, ty finner man behöfligt att förena åtskilliga småstäder med landet under samma jurisdiktion, så kunna städernas lokaler mot lämplig hyra få begagnas för domstolens sammanträden, men skall staten öfvertaga byggnadsskyldigheten, så blir saken svårare att ordna. Statens öfvertagande af denna skyldighet förefaller mig dessutom principiell oriktig, ty hvarför skulle icke staten då äfven öfvertaga skyldigheten att bygga kyrkorna, som väl äro lika viktiga som tingshusen? I så fall skulle vi få en orimlig massa byggnader att underhålla jemte för deras uppförande och efterseende nödige tjänstemän att aflöna.

En talare på göteborgsbanken yttrade, att vi, om reservationen skulle antagas, finge skaffa oss tingsmenigheter. Sådana hafva vi ju, men han menade väl tingsrepresentation och äfven sådan finnes, ty i frågor, som röra byggnad af tingshus, af broar, omläggning af vägar och andra för tingslagen gemensamma angelägenheter, sammanträda ju ombud för socknarne till öfverläggning inför domhafvanden.

Jag yrkar fortfarande bifall till Herr von Gegerfelts reservation.

Herrar *Eric Olsson, Carl Aron Jönsson, Malmberg* och *A. P. Anderson* i Helgesta förenade sig uti Herr Lyttkens' anförande.

Herr Uhr: Jag hyser samma åsikter som Herr Lyttkens, men för att vinna målet, vill jag begagna Herr Carléns metod och antaga ett bättre förslag för att komma till det bästa en annan gång, hvarföre jag yrkar bifall till Lag-Utskottets hemställan i utlåtandet N:o 24.

Herr Carl Anders Larsson: Förr hörde man klagomål öfver att kommunerna voro belastade med åtskilliga onera, som staten snarare borde bära, men nu motsätter man sig ett förslag att befria kommunerna från ett icke obetydligt onus och öfverflytta detsamma på staten. Skulle man alltid stå på samma låga ståndpunkt som nu i afseende på underdomstolarnes organisation, så skulle jag visst motsätta mig detta förslag, men då tidens fordringar nog förr eller sednare taga ut sin rätt, anser jag förslaget om statens öfvertagande af ifrågavarande byggnadsskyldighet, vara ett medel till en bättre domstolsorganisation, hvarföre jag yrkar bifall till Lag-Utskottets af Första Kammaren biträdda förslag.

Att detta förslag, derest det blefve lag, skulle medföra någon olycka för städerna, kan jag icke fatta, ty det är gifvet att, om en domstolsorganisation kommer till stånd, blifva städerna centralpunkterna inom domstolskretsarne, och de gemensamma lokalerna för domstolarnes sammanträden der förlagda, så att förslaget är helt och hållet i städernas intresse, på samma gång som det är i hela allmänhetens intresse genom att påskynda utsigterna för ett förbättradt domstolsväsende i landet, som möjligen kan leda till mellaninstansernas borttagande, så att man finge komma i erfarenhet af den sanning, som ligger i uttrycket: "snar rättvisa är dubbel rättvisa." Det vore derföre i hög grad oklokt att nu kasta bort detta förslag, i synnerhet som Första Kammaren denna gång, mot all vana gått Andra Kammarens uttalade önskingar till mötes.

Jag yrkar således bifall till Lag-Utskottets utlåtande N:o 24.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: För den, som i många år hört önskingar uttalas derom, att kommunerna måtte befrias från skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, är det verkligen förvånande, att Kammaren nu tycks hafva ändrat åsichter och icke vill instämma i Första Kammarens beslut. Jag väntar dock, att pluraliteten skall biträda detsamma och yrkar för min del bifall till Lag-Utskottets hemställan i utlåtandet N:o 24.

Med Herr Sven Nilsson instämde Herrar *Jöns Andersson* och *Samuel Johnson*.

Herr Ehrenborg: Om Kammaren biträder Första Kammarens beslut, så har Riksdagen uttalat sig för att staten skall öfvertaga skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, och detta är något, mot hvilket med hänsyn till kostnaden stora betänkligheter här blifvit uttalade. Om deremot Kammaren beslutar i enlighet med Herr von Gegerfeldts reservation, så har frågan för denna gång fallit, ty Utskottets förslag och reservationen kunna icke sammanjemkas. Det vore ganska illa om frågan för denna riksdag skulle falla, ty ifrågavarande besvär är det enda bland alla dylika kommunala onera, om hvars aflyftande eller jemnare fördelning begäran för närvarande icke hvilat hos Kongl. Maj:t. Jag vågar derföre, ehuru sent, hemställa om icke Kammaren ville fatta ett beslut, som kunde samjemkas med Första Kammarens, d. v. s. att Kammaren uttalade sig hufvudsakligen för att ifrågavarande nu uteslutande på jorden hvilande onus blir på jemväl andra beskattningsföremål på ett eller annat sätt utjemnad, vare sig derigenom att staten öfvertog det, eller att kostnaden utjemnades på andra beskattningsföremål inom kommunen.

Jag föreslår derföre att Kammaren måtte fatta ett så lydande beslut:

Att Riksdagen må, med tillkännagifvande af sin åsigt att jordbruket bör från det uteslutande, på detsamma liggande besvär att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelser befrias, vare sig derigenom att, med bibehållandet af tingslaget såsom gemensamhet, besväret blir efter billiga grunder på andra beskattningsföremål inom kommunen utjemnad, eller att detsamma af staten öfvertages, hos Kongl. Maj:ts i underdånighet anhålla om den utredning och framställning till Riksdagen i ena eller andra syftet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda.

Herr Jöns Pehrsson: Att döma af de talares yrkanden, som hittills yttrat sig i denna fråga, synes det som om Kammarrens beslut kommer att blifva i öfverensstämmelse med hvad Utskottet i 1:sta § af dess utlåtande N:o 24 föreslagit. Detta förhållande kan dock icke hindra mig från att nu afgifva min protest mot en sådan utgång af saken och att ställa till Kammarren en varing att icke bota ett ondt med ett dubbelt värre. Ingen lärer kunna med fog påstå, att den nuvarande fördelningen af skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse är rättvis och billig, men deraf följer icke, att man för att bota detta onda bör tillgripa ett medel, som innebär ett ännu större ondt som i sig innebär anledningar till att för mycket centralisera tingslagen. Detta kommer dock att ske genom öfverflyttande på staten af ifrågavarande byggnadsskyldighet.

Jag protesterar deremot och yrkar bifall till den af Herr von Gegerfelt afgifna reservation.

Herr Helander: På det att meningarne icke måtte blifva för mycket splittrade, återtager jag mitt förut gjorda yrkande och förenar mig med dem, som yrka bifall till Herr von Gegerfelts reservation.

Herr Törnfeldt: Då denna fråga förut förevar till behandling här i Kammarren, lemnade jag, på grund af den erfarenhet jag vunnit rörande statens sätt att bygga i min hemort, den upplysning, att det blir tre gånger dyrare, då staten bygger, än då enskilda bygga. Jag förklarade på samma gång, att jag med uppoffring af mina presterliga privilegier i detta fall gerna ville deltaga i skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse samt medgifva att denna skyldighet blefve fördelad på samhällsmedlemmarne efter billiga grunder, det vill säga efter fyrktal. Antingen detta sker häradsvis eller på annat sätt, är i min tanke likgiltigt, och på det att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, hvilket sätt är det lämpligaste, yrkar jag bifall till Herr Ehrenborgs förslag.

Herr Rylander: Jag vet icke, om jag skall anse Herr Ehrenborgs förslag såsom någon förbättring af Herr von Gegerfelts reservation. För min del kan jag icke finna annat, än att Herr Ehrenborg velat lägga ifrågavarande byggnads- och underhållsskyldighet på alla öfriga samhällsklasser *med undantag af den jordbrukande klassen*. Jag tror, att Herr von Gegerfelts reservation låter minst sagdt lika väl sammanjemka sig med Utskottets förslag. Skulle en sammanjemkning nu icke kunna ske, så är det icke farligare härmed, än att hela frågan får anstå till nästa riksdag, då densamma kan åter bringas å bane.

Herr Fredricson: Då frågan om en rättvisare och billigare fördelning af skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse förevarit allt sedan 1862 års riksdag, och alla måste vara ense derom, att det är rättvist, att alla medlemmar af samhället deltaga i detta onus, samt dertill kommer att Första Kammarren nu bifallit Utskottets

skottets hemställan, så vore det i min tanke icke Andra Kammaren värdigt att nu afslå hvad Utskottet föreslagit. Jag kan ej fatta, huru man nu kunnat framkomma med och förorda antagandet af ett jemkningsförslag, då Kammaren, enligt mitt förmenande, för närvarande och såsom saken nu står icke har annat än att antingen bifalla Utskottets hemställan eller ock rent afslå densamma. Antager man nu ett jemkningsförslag, så är det sannolikt att hela frågan faller, och ingen kan veta, huru länge det kan dröja, innan densamma ånyo väckes och vinner framgång hos Första Kammaren.

På dessa skäl yrkar jag för min del bifall till Utskottets, af Första Kammaren godkända förslag.

Herr Greffe Sparre: Jag ber att få uttala några ord såsom en varning för att biträda det beslut Första Kammaren i denna fråga fattat. En hvar, som tänker något närmare på förslaget att staten må öfvertaga skyldigheten att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse, skall otvifvelaktigt finna, att detta förslag, om det antages, skall komma att leda till enorma kostnader. En föregående ärad talare på göteborgsbänken har uppskattat dessa kostnader till 3 millioner R:dr för sjelfva uppbyggandet och 90,000 R:dr om året för underhållet af ifrågakvarande byggnader. Statsverkets årliga utgifter för detta ändamål skulle således belöpa sig till icke mindre än 250,000 R:dr.

En annan omständighet vid detta förslag är af en ännu betänkligare beskaffenhet, och jag ber att på densamma få fästa Kammarens synnerliga uppmärksamhet, emedan, såsom jag tror, den öfvervägande större delen af våra kommittenter helt visst är ogynnsamt stämd för följderna af detta förslag. Det skall nemligen ovilkorligen leda till en sammanslagning af tingslagen, som icke önskas af den stora massan af folket. Folket sätter ett högt värde, derpå att lagskipningen försiggår i dess närhet och, så att säga, under dess ögon och erfar med missnöje alla sådana åtgärder, som motverka detta. Det är nemligen uppenbart, att, om staten skall öfvertaga denna byggnadsskyldighet, staten icke kan uppbygga ett tingshus med tillhörande häkte i hvarje af landets 320 hänader. Men dertill kommer ock en annan omständighet, den nemligen, att har man en gång accepterat den grundsats, att byggande och underhåll af tingshus och häradsfängelser är en statsangelägenhet, då måste ock följdriktigheten bjuda, att staten öfvertager byggnadsskyldigheten af domstolslokalerna och ransakningsfängelserna äfven i *städerna*, och städernas rätt till denna förmån är ock till hälften medgifven i Utskottets förslag. Men då stannar det icke vid den summa, den ärade göteborgsrepresentanten uppgaf.

Det är således i min tanke rättast att inskränka frågan till att i den underdåninga skrifvelsen anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, hvilketdera af de båda ifrågakvarande förslagen rörande byggnadsskyldighetens fördelning må finnas vara det lämpligaste, och i detta afseende vill jag förorda Herr Ehrenborgs förslag. Jag är för min del fullt öfvertygad derom att då, såsom Herr Ehrenborg nyss erinrade, Riksdagen redan erkänt grundsatsen, att alla öfriga kommunala bestyr

böra vara för häradsboerna gemensamma, säteriegarne, till hvilka jag sjelf hörer, icke kunna neka att öfvertaga den på dem belöpande andel af detta jemförelsevis obetydliga besvär, om det på lämpligt sätt regleras. Ur denna synpunkt anser jag Herr Ehrenborgs förslag vara att föredraga; men då, såsom den föregående talaren anmärkte, redaktionen af detta förslag kan gifva anledning till missförstånd, huruvida det varit meningen att jordbruket skulle helt och hållet befrias från ifrågavarande onus, så tillåter jag mig föreslå, att framför de i förslaget förekommande orden "andra beskattningsföremål" måtte insättas ordet "jemväl", hvaregenom all tvetydighet försvinner, och det blir lätt för Lag-Utskottet att sammanjemka de olika åsigtorna.

Jag yrkar således bifall till Herr Ehrenborgs förslag med det af mig nu gjorda förtydligande tillägg.

Herr *Thorell* förenade sig med Herr Grefve Sparre.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Det har visst icke förundrat mig, att den siste talaren uppträdde i denna fråga, på det sätt han nu gjorde, enär man vet, att det beror just på honom, att vi här fortfarande måste diskutera denna sak, som för lång tid sedan bort vara afgjord. Vi veta alla, att Riksdagen en gång förut bifallit ett förslag till en rättvisare fördelning af ifrågavarande byggnadsskyldighet i den riktning Herr von Gegerfelts reservation nu går, men att Herr Grefve Sparre då försummade att låta frågan komma under Kongl. Maj:ts pröfning, emedan någon skrifvelse från Lag-Utskottet, der Herr Grefven den tiden var ordförande, ej blef expedierad, och man kan nu hafva giltig anledning till den förmodan, att Herr Grefven, nu lika som då, helst ser att denna fråga aldrig blir löst.

Jag ber dessutom att få påpeka en motsägelse, hvartill den ädle Grefven gjorde sig skyldig. Han talade nemligen i början af sitt anförande om de dryga kostnader öfverflyttningen på staten af denna byggnadsskyldighet skulle komma att medföra, men sedermera karakteriserade han ifrågavarande onus såsom ett helt "obetydligt" besvär. Jag finner denna hans tankegång högst besynnerlig.

En föregående talare yttrade, att det icke låge någon fara uti att nu uppskjuta denna frågas afgörande. Jag ber dock att få varna för ett uppskof. Man vet huru det förut gått med denna frågan, och om Kammaren nu icke vill biträda Första Kammarens beslut, är det sannolikt, att då frågan en annan gång förekommer, Första Kammaren skall åberopa detta afslag till stöd för sin vägran att ingå på hvarje förslag till den viktiga frågans lösning. Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr Ehrenborg: För undanrödjande af den påpekade tvetydigheten i mitt förslag, vill äfven jag insätta ordet "jemväl" framför orden "andra beskattningsföremål", och anhåller jag, att Herr Talmannen behagade framställa proposition på bifall till det sålunda ändrade förslaget i stället för det förra.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Ett par föregående talare hafva

tagit sig friheten att varna Kammaren. Jag tar mig äfven en sådan frihet, då den synes hafva kommit på modet. Jag vill nemligen varna Kammaren för att så här på stående fot antaga Herr Ehrenborgs förslag till redaktion af den underdåniga skrifvelsen. Kammaren har ännu icke hunnit göra sig så noga reda för hvad detta förslag innehåller, och detta sätt att tillvägagå är icke vanligt i lagfrågor, utan man plägar då antingen återremittera frågan till Utskottet eller ock afslå ett sådant redaktionsförslag. Jag tror således ej, att det nu går an att utan vidare bifalla Herr Ehrenborgs förslag.

Beträffande Grefve Sparres första mening till Kammaren att icke genom ett bifall till Utskottets, af Första Kammaren godkända förslag utsätta sig för faran att bryta med kommittenterna, så tror jag att denna fara icke är så synnerligen stor eller ens någon. Vål skulle jag för egen del icke göra till nöjes de af mina kommittenter, som bo i samma församling som jag, ty vi äro frie från denna byggnadsskyldighet, men den stora pluraliteten af mina kommittenter skulle tvifvelsutan helsa ett bifall till Utskottets förslag med synnerlig glädje. Således tror jag icke, att det är så nödvändigt att taga denna varning i akt.

Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr Grefve Sparre: I anledning af hvad den siste talaren yttrade, ber jag att få anmärka att, om det nu vore fråga om att bestämma redaktionen af en lagparagraf, det blefve svårt att på stående fot afgöra densamma; men nu är det blott fråga om aflåtande af en underdånig skrifvelse, och då Första Kammaren redan fattat ett annat beslut, än det jag önskar måtte blifva denna Kammares, är det följaktligen Lag-Utskottet, som i sista hand kommer att formulera den underdåniga skrifvelsen. Således ligger ingen våda uti att nu antaga Herr Ehrenborgs förslag.

Hvad angår en annan talares anmärkning derom, att jag i mitt förra anförande yttrade, att staten skulle få vidkännas betydliga kostnader genom öfvertagande af ifrågavarande byggnadsskyldighet, men att detta besvär vore för tingslagens medlemmar en obetydlighet, så vill jag blott påpeka, att ingen motsägelse, såsom han förmenade, ligger i dessa ord. Det medför nemligen för kommunerna en jemförelsevis ringa kostnad att underhålla de tingshus, som redan finnas; men skall staten öfvertaga byggnadsskyldigheten, så läser man ej nöja sig med de nuvarande små tingshusen, och om flera tingslag komma att sammanslås, blir det rent af nödvändigt att åtminstone på de flesta ställen uppföra nya tingshus. Men den största betänkligheten vid att antaga Utskottets förslag, är, såsom jag redan framhållit, och på hvilken jag ville synnerligast fästa Kammares uppmärksamhet, den, att detta förslag leder till sammanslagning af tingslagen, en åtgärd, som jag bestämdt vet, att folket i allmänhet icke skulle med nöje emottaga.

Härmed förklarades öfverläggningen angående Lag-Utskottets hemställanden i dess utlåtande N:o 24 slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till nämnde utlåtande i dess helhet, dels att, med afslag derå, det förslag måtte antagas, som blifvit framlagdt i Herr von Gegerfeldts

vid utlåtandet fogade reservation, dels ock slutligen, att Herr Ehrenborgs nu framställda särskilda förslag måtte bifallas. Propositioner gäfvos å dessa yrkanden, och fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande för den förstnämnda meningen. Votering blef emellertid begärd. För bestämmande af kontrapositionen upptog nu Herr Talmannen ånyo de tvänne öfriga yrkandena och afgaf derå proposition, hvarefter Herr Talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för Herr von Gegerfelts förslag. Men äfven rörande kontrapositionen äskades votering, med anledning hvaraf först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen öfver Lag-Utskottets utlåtande N:o 24 antager deras mening som yrka att, med afslag å Utskottets hemställanden, det förslag måtte bifallas som blifvit framställt i Herr von Gegerfelts vid utlåtandet fogade reservation,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget det yrkande, som blifvit gjordt derom:

“Att Riksdagen må, med tillkännagifvande af sin åsigt att jordbruket bör från det uteslutande på detsamma liggande besvär att bygga och underhålla tingshus och häradsfängelse befrias, vare sig derigenom att, med bibehållandet af tingslaget såsom gemensamhet, besväret blir efter billiga grunder jemväl på andra beskattningsföremål inom kommunen utjemnad, eller att detsamma af staten öfvertages, hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om den utredning och framställning till Riksdagen i ena eller andra syftet, hvartill omständigheterna må finnas föranleda“.

Omröstningen företogs och utföll med 118 ja mot 59 nej, i följd hvaraf den proposition, som nu uppsattes för hufvudvoteringen, erhöi följande lydelse:

Den som bifaller de hemställanden, som af Lag-Utskottet blifvit gjorda i 1:sta och 2:dra punkterna af dess utlåtande N:o 24,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren med afslag å Utskottets hemställan bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr von Gegerfelts vid utlåtandet fogade reservation.

Denna sednare votering visade 71 ja mot 110 nej, och hade Kam-maren alltså beslutit i enlighet med nej-propositionen.

Sedan Kammaren sålunda fattat beslut i anledning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 24, blef det nu jemväl föredragna memorialet N:o 33 lagdt till handlingarne.

§ 11.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets memorial N:o 34, i anledning af återremiss af samma Utskotts utlåtande N:o 25, rörande väckt motion om bestämmande af vilkor för utländings rätt att anställa rättegång emot svensk undersåte.

§ 12.

Förekom till afgörande Lag-Utskottets utlåtande N:o 35, i anledning af väckt motion om åtgärders vidtagande för erhållande af en tillförlitlig statistisk redogörelse för samtliga kommuners och kyrkoförsamlingars finansiella förhållanden.

I denna fråga anförde

Herr Lars Persson: Såsom af betänkandet synes, har jag reserverat mig mot Lag-Utskottets förevarande beslut. Jag erkänner villigt, att en statistik i här föreslagen syftning skulle kunna medföra både nytta och gagn, derest antagligt vore, att den komme att blifva af en sådan beskaf-fenhet, att de upplysningar, som vore att deraf inhemta, blefve tillförlit-liga och uttömmande. Jag tror dock icke, att detta blifver förhållandet. Jag tror fast heldre, att det mål, som här åsyftas, alltid skall komma att i verkligheten blifva förfeladt i större eller mindre grad. Jag hänvisar i detta hänseende till förhållandet med vår jordbruksstatistik, för hvilken flera uppgifter af ungefärligen samma slag som dem, hvarpå kommunal-statistiken skulle byggas, ligga till grund. Erfarenheten har ju visat, att denna jordbruksstatistik i många fall utan öfverdrift kan sägas vara mera vilseledande än upplysande, och jag befarar i sanning, att en sådan kom-munalfinansstatistik, som motionären önskar bringa till stånd, svårigen skall kunna undgå att framvisa samma otillfredsställande resultat. Jag hem-ställer, huru det skall blifva möjligt att insamla alla de uppgifter, som för ändamålet erfordras, då känt är, att utskylderna till kommunen på flera ställen icke erläggas med kontanta penningar — i hvilket fall saken vore lätt att utföra — utan lemnas i form af åtskilliga naturaprestationer, ut-gående dels i spanmål, dels i potatis eller på annat sätt och hvilkas värde är svårt att bestämma. Vidare förekomma inom kommuner och och rotar byggnader, uppförda i afsigt att herbergera de fattiga. Jag undrar huru arten och värdet af dessa utgifter skall utrönas för att i den blifvande kommunalstatistiken lemna en adeqvad och noggrann före-ställning om de kommunala utskylderna i detta fall. Skall beräkningen grundas på en kalkyl af hvad hvarje sådant fattigherberge kostar eller

med hänsyn till den hyreskostnad, som kan anses belöpa sig för hvarje der intagen person. Jag tror, att det verkligen icke skall blifva lätt att åstadkomma en exakt uppgift i detta afseende, hvilken utan att vilseleda kan intagas i en särskild kolumn af den ifrågakomna statistiken. Jag är dessutom rädd, att, om ett sådant åliggande skulle föreskrifvas för ordförandena i kommunalnämnderna, derigenom skulle ännu mera förökas svårigheten att få dessa lönlösa och besvärliga platser fyllda något så när väl, helst känt är, att redan under nuvarande förhållanden det är ganska svårt att förmå lämpliga personer att dem öfvertaga. Till följd häraf kan ock inträffa, att till ordförande i kommunalnämnd utses personer, hvilka icke äro skrifkunniga, och, om jag icke misstager mig, finnes just för ett sådant fall ett prejudikat i ett Kongl. bref, genom hvilket förklarats, att en person, som, på grund af sin bristande insigt i skrifkonsten, begärde att befrias från honom genom val uppdraget ordförandeskap i en kommunalnämnd, detta oaktadt blef ålagd att detsamma emottaga. I thy fall måste ordföranden naturligtvis hafva vid sin sida särskildt skrifbiträde, men ett sådant kostar penningar, och ordföranden har ingen rätt till ersättning. Gifvet är ock, att den tillökning i göromål, som genom bifall till motionärens förslag skulle honom tillskyndas, måste medföra en icke ringa förhöjning i hans personliga utgifter för nämnda ändamål.

Dessutom anser jag, för min del, att för sakens framgång det just icke kan vara gagneligt, att ett sådant förslag som det förevarande framkommit från en enskild motionär. Enligt mitt förmenande borde det utgå från Kongl. Maj:t. Härmed har jag visserligen icke velat på något sätt betaga den ifrågavarande motionärens hans rätt att väcka motion i detta såväl som i andra ämnen. Jag vill endast hafva sagt, att jag betvivlar, att åsyftade ändamålet skall kunna vinnas på denna väg. Vi hafva ju för icke så många dagar sedan haft tillfälle att inhemta, att en embetsberättelse, afgifven af en ännu högre auktoritet än kommunalnämnden, befunnits vara i vissa delar vilseledande, och när detta kunnat ske från ett håll, der man har rätt att fordra en hög grad af förmåga att bedöma meddelade uppgifters beskaffenhet och en större möjlighet att dem kontrollera, synes det mig vara påtagligt, att i fråga om de uppgifter, hvilka skulle af ordförande i kommunalnämnd tillställas statistiska byrån för att i den nya kommunalstatistiken intagas, ännu mera vore att förvänta — och sådant mera ursäktligt — osäkerhet, oreda och brist på tillförlitlighet.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid. Jag slutar med uttalande af den förhoppning, att Kammaren må afslå icke blott Herr Walldéns motion, utan jemväl Lag-Utskottets förevarande förslag, och jag anhåller, för min del, om proposition i sådan syftning.

Herr *Pehr Ericsson* instämde uti Herr Lars Perssons yttrande.

Herr Walldén: Då jag först läste den föregående ärade talarens instämmande i Grefve Mörners reservation mot Lag-Utskottets föreliggande förslag, föreställde jag mig, att han möjligen funnit den af Utskottet tillstyrkta skrifvelsen öfverflödig, derföre att han ansåge nyttan och behofvet af en kommunalstatistik vara så obestriddiga, att han hoppades att Kongl.

Måj: skulle vidtaga åtgärder i sådan riktning utan någon framställning i ämnet från Riksdagens sida. Jag finner dock nu, att jag misstagit mig, och att detta icke varit motivet till hans särskilda mening. Han befarar nemligen, att det mål som åsyftas icke skulle kunna vinnas och en tillförlitlig kommunalstatistik erhållas genom bifall till Lag-Utskottets hemställan, och han har, såsom stöd för denna sin åsigt, åberopat förhållandet med vår jordbruksstatistik, hvilken visat sig icke vara tillfredsställande. Jag vågar dock påstå, att en bestämd och högst väsentlig skillnad eger rum mellan en kommunalstatistik och jordbruksstatistiken. Den förra skulle upprättas med ledning af uppgifter, hemtade ur kommunernas offentliga räkenskaper. Den sednare åter är grundad på uppgifter, som, till följd af deras natur, icke kunna vara annat än approximativa eller som endast efter sannolikhetsberäkning kunna bestämmas. Härtill kommer, att jordegaren icke har sig ålagdt att lemna några som helst statistiska uppgifter. Här deremot skulle uppgifterna grundas på räkenskaper, hvilka ordförandena i kommunalnämnderna äro, enligt kommunallagen, förpligtade att föra. Den omständigheten, att i något fall en sådan ordförande icke skulle vara skrifkundig, inverkar icke till förminskande af hans skyldighet i detta hänseende, utan lärer endast föranleda dertill, att han nödgas anskaffa ett skrifkundigt biträde. I öfverensstämmelse med det stadgande, som kommunallagen sålunda redan innehåller, skulle ock, enligt mitt förslag, hvilket Lag-Utskottet hufvudsakligen tillstyrkt, ordförande i kommunalnämnd åligga att efter särskildt formulär upprätta af kommunens räkenskaper ett sådant sammandrag, att tillförlitliga primäruppgifter kunde erhållas.

Hvad vidare beträffar det argument, som den ärade talaren velat hemta från det af honom anmärkta förhållandet, att på åtskilliga ställen kommunalutskylderna erläggas in natura, kan jag icke föreställa mig, att svårigheten skall blifva större hos oss än i Danmark och Norge samt — efter hvad jag vill minnas — äfven i England, der kommunalutskylderna till en icke ringa del jemväl utgöras i sådan form. Här såväl som i dessa länder lära väl naturaprestationerna i allmänhet kunna evalveras i penningar; och om vid ett eller annat tillfälle, såsom i fråga om matskott, sådant möter svårighet, finge man väl undvara upplysningar i *detta* hänseende. I allt fall måste det vara en stor vinst att för öfriga kommunalutskylder erhålla en god och tillförlitlig kommunalstatistik.

Den ärade talaren har ock framställt den invändningen, att förslag till införade af sådan statistik, enligt hans förmenande, borde utgå från regeringen. Jag är visst icke den, som vill inkräkta på regeringens initiativ eller föranleda dertill, att Regeringen af Riksdagen i oträngdt mål öfverhopas med en sådan mängd af framställningar i olika ämnen, att Regeringen blefve förhindrad att begagna sitt initiativ, hvilket för konungamaktens anseende och styrka icke kunde vara gagneligt. Men här föreligger intet dylikt fall. Saken är, såsom den ärade talaren sjelf erkänt, god och nyttig, och den är derjemte af sådan beskaffenhet, att dess framgång bör väsentligen befordras och missuppfattning af dess rätta art och syfte förekommas, om initiativet tages af representationen. Ett uttalande af Riksdagens åsigt i ämnet torde vara så mycket mera behöflig, som den föreslagna åtgärden förutsätter, utom utarbetandet af en vidlyftig plan för sjelfva statistiken, jemväl åtskilliga ändringar i kommunallagarne samt

möjligen äfven ökad t anslag åt statistiska centralbyrån, hvars arbetskrafter i händelse af förslaget antagande måste förstärkas. Vid sådant förhållande synes det mig vara bättre samt egnadt att gifva ett kraftigt stöd åt regeringen, om första steget tages från representationens sida. Eljest skulle möjligen lätt kunna hända, att hela arbetet blefve fruktlöst, eller att regeringen tvekade att framtråda med initiativ rörande denna fråga, derest den vore oviss om representationens mening.

Helst skulle jag visserligen önska bifall till min motion oförändrad, ty jag är fortfarande öfvertygad, att det föresatta målet säkrast vinnes på denna väg. Då emellertid Lag-Utskottets yttrande innehåller den ganska viktiga grundsats, på hvilken här, enligt min tanke, hufvudsakligt vikt ligger — eller att kommunerna skulle *tillförbindas* att lemna för ändamålet erforderliga uppgifter — vill jag icke motsätta mig Lag-Utskottets mening, utan önskar på det lifligaste framgång åt det förslag, som Utskottet i enlighet dermed nu afgifvit, hvartill jag således yrkar bifall.

Herr Nils Petersson: Då genom ett förbiseende jag icke blifvit antecknad såsom reservant mot detta betänkande, ber jag att nu få tillkännagifva, att jag icke kunnat dela de åsichter, hvilka inom Lag-Utskottet gjort sig gällande i detta fall. Det förslag till beslut, som Utskottet här afgifvit, innehåller visserligen i den så kallade klämman icke något bestämdt uttalande om ovilkorlig skyldighet för ordförandena i kommunalnämnderna att till statistiska centralbyrån aflemna sådana statistiska uppgifter som motionären åsyftar, men jag hyser dock, för min del, icke ringa betänkligheter beträffande de följder, hvilka sagde förslag just för dessa personer skulle medföra. Jag anhåller fördenskull att i korthet få redogöra för min mening i detta hänseende. Jag kan sålunda icke finna, att det är hvarken nödigt eller nyttigt att ålägga kommunalstyrelsens ordförande flera bestyr, än som hittills blifvit förknippade med denna lönlösa och verkligen mer än tillräckligt besvärliga befattning. Emot ett dylikt förfarande talar äfven särskildt en annan omständighet. Jag har mig nemligen ganska väl bekant, hurusom de upplysningar, hvilka statistiska byrån af en eller annan anledning finner sig uppk allad att infordra, äro till den grad obilliga, minutiösa och tillkrånglade, att med bästa vilja de icke kunna besvaras. Äfven af denna anledning vill jag icke vara med om att genom ett bifall till detta förslag skaffa desse stackars kommunalordförande på halsen en ytterligare olägenhet af sådant slag, och jag yrkar för den skull afslag å betänkandet.

Herr Ola Andersson: Jag skall blott anhålla att i aldra största korthet få understödja motionärens förslag, sådant det blifvit af Lag-Utskottet tillstyrkt. Nyttan i allmänhet af tillgång till statistiska arbeten torde numera vara så insedd och erkänd, att jag icke anser mig behöfva anföra några bevis för gagnet af det särskilda slag af statistik, hvarom nu är fråga. Enligt mitt förmenande kan den tillämnade nya kommunalstatistiken icke jemföras med vår jordbruksstatistik. För bearbetningen af den förra finnas såsom underlag att tillgå andra och bättre materialier i de kommunala räkenskaper, hvilka, jemlikt kommunallagen, skola föras

af kommunalstyrelsens ordförande. Jag beklagar, att ett lika lyckligt förhållande icke eger rum med hänsyn till den sednare grenen af statistik. Detta torde bero dels derutaf, att allmänheten ännu icke blifvit mera lifligt intresserad för saken, dels ock på den omständigheten, att den jordbrukande befolkningen tyvärr hyser ett, enligt min öfvertygelse, helt oberättigadt misstroende mot ändamålet med och verkningarne af en dylik statistik.

Hvad åter beträffar den förste talarens anmärkning angående den svårighet, som, i fråga om uppgifterna till kommunalstatistiken, skulle möta för sådana kommuner, inom hvilka de kommunala utskylderna till någon del utgöras in natura, kan jag, för min del, icke anse det anmärkta förhållandet innebära något oöfverstigligt hinder i detta hänseende, enär jag föreställer mig, att man i allt fall måste värdera naturaprestationerna för att få kommunalutskylderna jemt fördelade på alla beskattningsföremål. Om, såsom jag tror, detta mitt antagande är riktigt, torde i och med detsamma också vara på förhand undangjord den väsendtligaste delen af det arbete som erfordras för att äfven i detta afseende meddela nödiga uppgifter, och jag kan således icke tillmäta berörda invändning någon egentlig vikt. En erinran vid detta förslag önskar jag likväl att få göra.

Jag anser mig nemligen böra fästa uppmärksamheten uppå, att den nya kommunala finansstatistiken icke skulle komma att i sig upptaga uppgift på *alla* de utgifter för en kommuns gemensamma behof, som utgå på grund af den kommunala beskattningen. En mängd besvär, såsom vägunderhållnings- och skjutsningsskyldigheten m. m., som också äro kommunala angelägenheter, skulle icke komma att ingå i densamma, och denna statistik kan alltså icke blifva så fullständig, som man möjligen af Utskottets yttrande här i betänkandet kunde vilja antaga. I öfrigt har jag ingenting vidare att tillägga, och jag slutar, såsom jag började, med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Pehrsson: Jag är af alldeles motsatt mening med den siste talaren. Huru nyttig statistiken i allmänhet än må vara, tror jag dock icke att i hufvudsak något gagn står att vinna genom bifall till Lag-Utskottets förslag beträffande *den* gren af statistiken, som här åsyftas. Utgifterna komma derigenom näppeligen att förminska, utan väl snarare motsatsen, och med visshet skulle ett nytt och ökad besvär komma att åläggas kommunalstyrelsens ordförande. Hvad som emellertid för mig utgör ett särskildt talande skäl att afslå förslaget är, att man deruti icke åtnöjer sig med mindre, än att Kongl. Maj:t skall ovilkorligen fastställa formulären för sammandragen, och jag dels å ena sidan tror, att Kongl. Maj:t har redan förut nog att sköta utan att behöfva befatta sig med denna sak och dels samt egentligen jag å andra sidan befarar, att kommunalstyrelsernas ordförande icke skulle i allmänhet vara mäktiga att sätta sig in uti och rätta sig efter mera invecklade formulär i afseende å räkenskapsföringen, då det icke är mig så alldeles obekant, att en och annan kommunalstämmoordförande finnes, hvilken har ganska svårt att föra en så enkel räkning som debet och kredit.

På grund häraf och då, såsom sagdt är, jag för öfrigt tror, att detta förslag icke skulle medföra någon vinst, ledande till utgifternas förminskning, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Törneblad: Gällde frågan här att genast fatta ett beslut, genom hvilket alla kommuner blefve ålagda att till statistiska centralbyrån insända detaljerade efter ett visst formulär upprättade statistiska redogörelser rörande deras finansiella förhållanden, skulle jag visserligen icke vilja dertill gifva mitt tillstyrkande. Såvidt jag kan finna, är likväl frågan icke sådan, utan afser den allena ett uttalande från Riksdagens sida derom, huruvida någon åtgärd bör vidtagas eller försök göras för åstadkommande af en kommunal statistik af antydd art. Af Lag-Utskottets betänkande finner man, att Utskottet hemställt, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, "huruledes en kommunal finansstatistik må kunna åstadkommas". Om Riksdagen afslår denna hemställan, vore ett sådant beslut, efter mitt förmenande, alldeles tydligt att fatta såsom ett uttryck af dess åsigt, att en dylik statistik vore obehöflig. Dertill vill jag icke medverka, ty ehuru jag visserligen är af samma mening som den föregående talaren derutinnan, att utgifterna icke genom statistiken skola förminska, anser jag dock en sådan vara af stor vikt, för såvidt som den skulle lemna en redogörelse för, huruledes de kommunala utgifterna äro fördelade och utskylderna möjligen drabba olika på olika ställen samt således lemna ledning om hvilka förändringar skulle kunna åvägbringas, likasom för mycket annat, i afseende hvarpå vore af vikt, att det blifver känt. Det lärer nemligen icke kunna förnekas, att, med hänsyn till den statistik, som vi hafva för närvarande, förefinnes en brist i så måtto, att vi icke känna, huru den kommunala beskattningen har gestaltat sig, och hurudant förhållandet i sådant afseende är mellan stad och land samt mellan olika provinser m. m. Af alla dessa skäl och då, såsom jag förut antydt, nu blott är fråga att göra ett försök till sakens utredning och ett förslag, huru, utan kommunalstyrelsernas oskäligen betungande, en kommunalstatistik må kunna åstadkommas, synes det mig, som skulle det icke vara välbetänkt af Kammaren att afslå den hemställan i ämnet till Kongl. Maj:t, som Lag-Utskottet förorddat, naturligtvis med Riksdagen alltid förbehållen rätt, att, då frågan återkommer från Kongl. Maj:t, göra de erinringar och fatta de beslut, hvilka af sakens beskaffenhet må påkallas. Ett afslag å frågan i dess närvarande skick vore deremot att alldeles omöjliggöra en sak, som kunde blifva af nytta för landet och hvars utförbarhet i praktiskt afseende icke kan på förhand bestämmas. Jag yrkar alltså bifall till betänkandet.

Herr Carl Anders Larsson: Det är, såsom vi nog minnas, icke så många år sedan, då hos folket på landet väcktes en panisk förskräckelse, när man kom in i bondstugorna för att efterspörja huru många hästar, oxar och kor de födde, huru mycket de sådde och skördade. Allmogen såg i dessa forskningar ett utlagdt försåt att komma åt dem i beskattningsväg. Upplysningen har emellertid nu mera stigit äfven i detta hänseende och uppgifterna till jordbruksstatistiken äro också för närvarande tillförlitligare och lemnas mera beredvilligt nu än förr, och jag hoppas, att

äfvén i vännen Jöns Pehrssons trakt man kommit under fund med, att dessa uppgifter icke föranleda till nya beskattningar. Deremot kan det väl icke bestridas, att en kommunalstatistik är nyttig och kan vara intressant att hafva för att dermed visa, hvad den ena och den andra kommunen uppoffrar för det allmänna bästa inom orten, och jag trodde verkligen icke, att han skulle motsätta sig möjligheten att erhålla en dylik statistik, då han likasom flera andra ständigt föra på tungan, att jordbruket är öfver höfvan betungadt samt skatterna ojemt fördelade. Först då vi få en officiel kommunalstatistik, kunna vi bjuda skäl och bevisa vårt påstående i detta fall. Först då kunna vi ock hoppas, att våra billiga yrkanden skola vinna gehör, och rättvisans fordringar göra sig gällande hos Riksdagen, såväl som på andra håll, då man med klara och omutliga siffror ser, huru rätt vi hafva. Derföre anhåller jag, att vännen Jöns Pehrsson må afstå från sin protest mot ett så oskyldigt förslag som detta. Dertill blifver ändock alltid tillfälle, sedan frågan änyo hit inkommit från regeringen. Men att *nu* afslå ett betänkande, som endast afser en utredning af ämnet, och låta vårt dyrbara statistiska embetsverk fortfara utan att hafva något att göra, kan, efter hvad jag tror, icke öfverensstämma med Andra Kammarens åsigter, utan hyser jag den förhoppning, att Kammaren må lemna Lag-Utskottets här gjorda framställning sitt bifall, hvarom jag anhåller.

Herr Jöns Pehrsson: Hade jag förut icke haft en fast öfvertygelse derom, att Lag-Utskottets förevarande hemställan borde afslås, skulle jag utan tvifvel hafva fått mig bibragdt en sådan åsigt genom hvad som nyss anfördes af en talare på denna sida, hvilken säkerligen uppriktigt nog framhöll såsom en förtjenst hos den tillämnade nya kommunalstatistiken, att man deraf skulle få se, hvilka stora kommunalafgifter drabbade vissa kommuner mot andra och sålunda framkalla möjligheten af någon jemkning. Detta praktiska skäl *för* den nya statistiken har för mig varit så afgörande, att jag icke längre kan hysa den allra minsta skymt af tvekan derom, att jag bör motsätta mig förslagets antagande. Visserligen skulle städerna derigenom komma att framstå såsom öfver höfvan betungade vida mer än landsbygden, och jemkningsresultatet skulle väl således utfalla dem tillgodo. Man må likväl icke tro, att kommunalutskylderna alltid användas till nyttiga utgifter.

I många städer uppföras för kommunens räkning stora palats, hvilka ofta kosta 100,000-tals R:dr, och derigenom blifver naturligtvis utgiftsbudgeten utomordentligt uppsvälld. På ett annat ställe finner man åter en fattig landtkommun, hvars utgifter äro jemförelsevis mycket ringa, men der folket likväl, till följd af sin fattigdom, har mycket svårt att fylla dem, ehuruval de endast påkallas för högst nödiga ändamål. Man finner således häraf lätt, att kommunalutskyldernas relativa höjd på det ena stället och ringhet på det andra eller med andra ord att nakna sifferuppgifter, införda kolumnvis i ett register, icke alltid skulle lemna någon säker ledning för bedömandet af beskattningsförhållandet inom olika kommuner.

I betraktande häraf måste jag således, oaktadt jag derigenom gör min gode vän här midtöfver emot, fullfölja mitt yrkande om afslag.

Herr Rubenson: Det synes mig som det motstånd, Lag-Utskottets föreliggande betänkande rönt, hufvudsakligen härledt sig derifrån, att Utskottet råkat tala om de af motionären föreslagna formulären, och man tyckes föreställa sig att upprättandet af räkenskaper eller sammandrag af räkenskaperna efter gifna formulär skulle förorsaka mera besvär, än då man, såsom nu, får upprätta dem efter eget skön. Mig förefaller som förhållandet skulle blifva alldeles motsatt. För den isynnerhet, som är mindre van vid räkenskapsförande, torde det vara lättare om han har formulär att följa och der ser, hvar han skall föra in den ena eller andra posten, än om han saknar sådan vägledning. Då så är och dertill kommer att frågan om fastställande af formulär för dessa räkenskaper är alldeles oberoende af frågan om insamlande af de statistiska uppgifterna och påkallas af kommunens eget intresse eller angelägenheten af säkra räkenskaper, så synes mig som tanken på dessa formulär icke borde motverka det förslag, som Lag-Utskottet här framställt.

En värd representant på smålandsbanken har mot förslaget velat rikta ett verkligt grundskott, i det han påstått, att kommunalutgifterna, i stället att minskas, skulle genom dessa praktiska uppgifter komma att förökas; men jag hemställer, huruvida han såsom enskild person är rädd att föra räkenskaper på den grund, att han antager det hans utgifter derigenom skulle ökas. För min del får jag säga, att jag anser förhållandet vara alldeles tvärtom. Har man reda på sina inkomster och utgifter, tror jag det vara sannolikare, att man iakttager en klok sparsamhet, än om man svärfvar i en menlös okunnighet derom.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Jag skall endast be att få instämna med Herr Carl Anders Larsson i det hufvudsakliga af hvad han yttrade med undantag af en liten vändning der han skar till i växten och antydde att vår statistiska centralbyrå icke skulle hafva något att göra. Jag tror mig tvärtom kunna försäkra, att den har mycket arbete, att den gör god nytta för hvad den kostar, och jag är öfvertygad, att den skulle, om den dertill erhåller uppdrag, göra god nytta jemväl i fråga om denna kommunalstatistik.

Herr Jöns Pehrsson ville afslå Utskottets hemställan, på den grund att kommunerna borde akta sig för att låta allmänheten titta in i deras räkenskaper; skulle verkligen Kammaren vilja på sådan grund fota ett afslag? Då ber jag att få säga att det för den, som talar om "det under skattebördor dignande svenska folket", borde vara angeläget att offentligen med siffror visa huru bördorna i verkligheten tynga, ty eljest, om man är rädd för att så till sägandes, låta andra titta i sina kort, kan deraf lätt dragas den slutsatsen, att det i sjelfva verket icke på somliga håll torde vara så farligt med de tryckande skatterna.

Jag hemställer om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Jöns Pehrsson: Jag hoppas att vissa mycket höglärda herrar icke måtte bekymra sig öfver min enskilda ekonomi, men för öfrigt kan jag tala om att jag gör mitt bokslut för hvarje år samt att resultatet stundom visa sig rätt goda, stundom något sämre, och i alla hän-

delser är jag för min egen del icke rädd att visa dem om någon nödvändigt så vill.

Herr Carlén: De skäl, som tala för Utskottets förslag, äro redan så fullständigt utvecklade, att jag icke behöfver upprepa dem, utan vill jag endast fästa uppmärksamheten å ett förhållande, som visar gagneligheten, att icke säga nödvändigheten af att vidtaga någon åtgärd för erhållande af en kommunalstatistik. Vi veta att frågan om den kommunala rösträtten icke kom till behandling förra året, emedan man icke hade en sådan statistik att tillgå, och Riksdagen begärde då hos Kongl. Maj:t en utredning för att frågan skulle kunna lyckligt lösas. Samma stora och viktiga fråga väntar ännu sin lösning, och då nu en åtgärd föreslås, hvaraf följden kunde blifva införandet af en god och tillförlitlig kommunalstatistik, torde denna icke böra förkastas. Visserligen är det santt att denna statistik icke kan vara afgörande till frågans slutliga lösning, men den blifver i många hänseenden till god ledning, och jemväl för åtskilliga andra lagstiftningsfrågor vore godt att ju förr dess heldre få densamma. Då dessutom Lag-Utskottet icke föreslår något som i ringaste mån binder Riksdagen att antaga eller förkasta det förslag som af Regeringen kan komma att framläggas; och då Lag-Utskottet i en punkt af motiveringen framhållit och betonat, att det icke vore för ändamålet behöfligt, att de stora räkenskaperna fördes efter samma formulär, utan att det vore tillräckligt, om ett sammandrag efter gifvet formulär upprättades; så torde här finnas öfvervägande skäl för att bifalla betänkandet, hvarom jag för min del vördsamt anhåller.

Herr Liss Olof Larsson: Meningen med den ifrågasatta kommunalstatistiken skulle väl vara den, att derigenom skulle visas huru stora städernas kommunalutgifter äro i förhållande till landtkommunernas, så att, när man från landsorterna ropade på stora skatter, denna statistik skulle ådagalägga, att städerna hafva större utgifter än landtkommunerna. För min del tror jag visst icke det vore olämpligt att få en sådan statistik, och jag är visst icke rädd för att ändamålet skulle vinnas, om det är sådant jag nyss antydde, om det vore antagligt, att den blefve något så när fullständig och tillförlitlig. I städerna kan man på öret uppgifva hvad som för kommunens behof utgår; men så är icke förhållandet på landet. De drygaste bördorna äro skjutshållningen och vägunderhållet m. fl., som äro fördelade på de särskilda hemmanen eller soldatrotarne såsom i Dalarne, och de utgifter, som derigenom drabba jordbrukaren, blifva aldrig synliga i kommunens räkenskaper och skulle således icke heller komma in i kommunalstatistiken. Jag tror således, och när man måste medgifva att vederbörande kommunalordförande för sitt lönlösa uppdrag hafva tillräckligt göra förut, man icke bör ålägga dem ytterligare göromål, synnerligast som jag anser att man här, icke får något fullständigt utan endast ett halfjordt arbete.

Dessutom tror jag att man redan aflåtit tillräckligt många skrivelser till Kongl. Maj:t, och på många af dessa hafva svar ännu icke bekommits, så att det icke synes mig vara lämpligt att besvara Kongl. Maj:t

med ännu en till, utan att, så vidt jag kan se, någon väsentlig nytta deraf skulle följa.

Jag förenar mig derföre med dem som yrkat afslag å såväl motionen som utlåtandet.

Herr Hedin: Herr Talman! Då den sednast föregående värde talaren sökte göra det föreliggande förslaget i någon mån misstänkt, i det han antog att motionärens afsigt varit att genom den ifrågasatta kommunalstatistiken ställa städerna i ett synnerligen fördelaktigt förhållande gent emot landtkommunerna, derför att den skulle ådagalägga, att städerna vore jemförelsevis svårt beskattade, vill jag mot detta påstående endast ställa hvad min ärade vän å östgötabanken nyss förut sade, att det nemligen af alldeles likartadt skäl vore fördelaktigt för landsbygden att få en sådan statistik. När således den sednare opinionen äfven haft sin förfäktare, anser jag icke skäl finnas att här åvägbringa någon rivalitet mellan landsbygden och städerna.

Den föregående talaren sade sig icke hafva något emot denna statistik, om han kunde hoppas, att den blefve något så när fullständig. Ja, det förhåller sig verkligen så, att, när man vill för första gången åstadkomma ett nytt slag af statistiska uppgifter, man aldrig kan hoppas att erhålla tillförlitliga och fullständiga sådana genast, utan visar all erfarenhet om deras insamlande och bearbetande, att man smänningom, men dock stundom ganska fort arbetar sig fram från till en början, låt vara, otillfredsställande resultat, till allt mer och mer tillfredsställande. Så t. ex., när man genom hushållningssällskapens förmedlande fick in de första statistiska uppgifterna rörande jordbruket, sågo dessa uppgifter ut, så Gud sig förbarme. Men om den värde talaren vill göra sig underrättad hos statistiska centralbyrån, skall han der kunna erhålla upplysning om att beskaffenheten af desamma år för år förbättrats. Likaså, när för ett antal år sedan upplysningar infordrades för grundläggandet af den politiska statistiken -- nemligen öfver riksdagsmannavalen -- voro uppgifterna af besynnerlig art och svåra att bearbeta samt föranledde en vidlyftig korrespondens från centralbyrån med ödmjuka böner om bättre uppgifter. Men när Herr Civilministern i fjor hade den lyckliga tanken att åter upptaga detta till stor skada i flera år afbrutna arbete, visade det sig, att uppgifterna kommo mycket såväl snabbare som redigare och fullständigare än tillföre.

Till den ärade Örebro-representantens svar på anmärkingen om statistiska centralbyrån vill jag blott tillägga, att jag trotsar hvem som helst i denna Kammare att kunna visa något embetsverk i vårt land, hvilket arbetar med sådan stor kraftansträngning, uppborne af så verkligt sann patriotisk entusiasm, som just statistiska centralbyrån.

En talare har sagt att man från detta embetsverk erhåller uppmaningar om så orimliga uppgifters insändande, att man omöjligen kan efterkomma dem. Detta vågar jag på grund af personlig erfarenhet, statistiska studier samt kännedom om och beröring med detta verk bestrida. Möjligt är att någon, till hvilken dessa framställningar skett, icke förstätt dem, men jag påstår att detta, om så skett, icke varit statistiska centralbyråns fel.

För öfrigt ber jag få tillägga att här är fråga om att utvidga vår statistiska forskning åt ett håll, der vi för närvarande befinna oss på efterkälken i förhållande till andra folk; och det är fråga om att utvidga den i direkt praktisk syftning. Sverige har hittills offrat mycket på statistiska undersökningar af stort teoretiskt värde, nemligen rörande befolkningsförhållandena, och på detta område skurit sådana lagrar och förvärfvat sådana anor, att det sedan länge i detta hänseende erkännes stå främst i hela den bildade världen. Jag tror att efter en sådan början, der vi arbetat i den rent teoretiska vetenskapens tjänst, vi nu kunde finna oss manade att taga ett steg åt det praktiska hållet, der vi kunna hafva mycket mera direkt gagn af våra bemödanden.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Efter min uppfattning måste en statistik sådan som den här ifrågavarande, leda till upplysning och kännedom om landets förhållande i afseende på den kommunala förvaltningen samt sålunda vara nyttig och kunna bibringa kunskaper i både ett och annat som vid många tillfällen kan vara till gagn såväl för den enskilde som för den offentlige mannen. Derföre och då jag alltid varit af den åsigten, att man bör så mycket som möjligt begagna hvarje tillfälle att uppmuntra hvad som leder till att sprida kännedom om landets förhållanden, yrkar jag bifall till föreliggande betänkande.

Med Herr Sven Nilsson instämde Herr *Christen Assarsson*.

Herr Uhr: Äfven jag vill bifalla Utskottets betänkande, emedan jag anser ändamålet både nyttigt och nödigt, och jag har egentligen begärt ordet endast för att uttrycka min förundran deröfver, att de, som i allmänhet vilja hafva en jemnare fördelning af våra skatter och en större utsträckning af såväl den kommunala som den politiska rösträtten, icke vilja hafva en utredning af förhållanden, som för lösningen af dessa stora frågor äro så nödvändiga att känna.

Jag yrkar på det lifligaste bifall till Utskottets hemställan.

Herr Nils Petersson: Jag vill endast svara några ord på Herr Hedins anmärkning mot mitt yttrande, att statistiska centralbyrån kommer med sådana förfrågningar att man ofta icke kan besvara dem. Detta vidhåller jag fortfarande. Sjelf har jag såsom ordförande för kommunalstämma fått mig uppdraget att uppgifva mycket noga jordbruksförhållandena inom kommunen. För att göra detta skulle jag först nödgas gå och mäta de särskilda åboarnes jord. Arealen och vextligheten kunde jag väl se för ögonen på ett ungefär, men icke kunde jag veta bestämdt hur mycket som blifvit utsädt, hur mycket som säljes och köpes o. s. v. Och hur skulle väl en kommunal-ordförande ensam kunna gifva alla dessa upplysningar? Han måste åtminstone hafva särskildt bokhålleri med inkomma biträden, eljest vore det alldeles omöjligt.

De här ifrågavarande uppgifterna äro möjligen lättare att lemna, emedan man har kommunalräkenskaperna att tillgå. Så är det dock icke på åtskilliga ställen, der förvaltningen sker rotevis samt der fattigvården så besörjes, att fattighjonen inom hvarje rote gå omkring och erhålla hjälp

in natura, och hur skulle man der kunna kontrollera den kostnad som härigenom uppstår? Jag tror det blefve nästan omöjligt, och således fruktar jag att dessa uppgifter på det hela taget blefve otillförlitliga, om de skulle ingifvas af kommunalordföranden, och jag tror icke heller det skulle blifva så lätt att på enskild väg få i allmänhet tillförlitligare, då intet betalas därför.

Således, och ehuru jag icke bestrider kommunalstatistikens nytta, anser jag dock det föreslagna sättet endast kunna leda till att skaffa oss en otillförlitlig och vilseledande sådan, hvarföre jag fortfarande yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Lars Persson: Om det verkligen kunde blifva såsom Herr Uhr sade, att kommunalstatistiken skulle bidraga till jemnare fördelande af en mängd onera, exempelvis de af Herr Liss Olof Larsson nämnda till klockare, väghållning, skjutsning och allt sådant, så vore det nog bra att få den införd; men detta tror jag icke hafva ingått i motionens syfte, och derföre kan jag icke heller frångå min förut uttalade åsigt i ämnet.

Beträffande den värde talaren på östgotabänken, hvilken yttrade att statistiska centralbyrån icke hade något att göra, så har Herr Hedin redan upplyst att detta embetsverk icke var så sysslolöst, men just derföre tror jag också att man genom kommunalstatistikens införande skulle nödgas skapa nya tjenstemän för att hinna med alla dessa uppgifters insamlande och bearbetande.

För öfrigt anser jag att kommunerna härigenom skulle ställas under allt för stort förmynderskap af staten. Det heter ju förut att vi sjelfva skola sköta våra enskilda hushållsangelägenheter; hvarför då underkasta oss någon yttre kontroll deröfver? I sådant fall vore det ju icke mycket bevändt med den kommunala friheten.

Jag yrkar således fortfarande afslag.

Herr Philipsson: Jag anser mig med några ord böra fästa uppmärksamheten derpå, att man här alltför mycket uppskattar omfånget af det besvär, som för vederbörande skulle uppkomma, i följd af åliggandet att inskicka de ifrågasatta uppgifterna. Må man erinra sig, att kommunalförfattningarne redan uttryckligen innehålla bestämmelser derom, att de af stämman tillsatta styrelser skola före den 15 Januari hvarje år till kommunalnämnden aflemna redovisning för de medel desamma under nästföregående år om händer haft, hvilken redovisning af nämnden skall upptagas i kommunens allmänna räkenskaper, som åter årligen böra före den 1 Februari af nämnden tillställas kommunalstämmans ordförande samt sedan af särskilda revisorer granskas etc. Således skola ju redan nu sådana räkenskaper föras. Det är endast ett sammandrag af dessa räkenskaper Utskottet ansett nödigt för åstadkommande af den föreslagna kommunalstatistiken, således något som, hvad *besväret* beträffar, icke är af afsevärd beskaffenhet, men väl deremot om man tager i öfvervägande den för landet stora *nyttan* deraf.

Derföre anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen nu förklarats slutad, upptog Herr Talmannen de yrkanden, som derunder förekommit, och framställde i öfverensstämmelse med desamma propositioner såväl på bifall som på afslag. Den förre propositionen förklarades hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad, men begärdes då votering, hvilken alltså företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 35,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren afslagen.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 87 ja mot 78 nej, hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 13.

I anseende till hinder för Herr Talmannen, ledde vice Talmannen under fortsättningen af detta sammanträde Kammarens förhandlingar.

§ 14.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 36, i anledning af väckt motion om upphäfvande eller ändring af gällande bestämmelser angående husförhör.

Herr Nils Hansson anförde: Jag hade väntat, att min motion skulle hafva rönt ett annat och bättre öde hos Lag-Utskottet, i synnerhet som jag föreställde mig, att motionens innehåll vore sådant, att ingen skulle kunna hafva något att deremot invända; motionen afsåg ju endast att få några gamla författningar och stadganden upphäfda, hvilka möjligen i fordna dagar, då de tillkommo, varit till nytta, men numera äro föråldrade och ändamålslösa. Jag trodde, att en sådan reform skulle vara både tidsenlig och nyttig, om också icke af så ofantligt stor betydighet, och kunde derföre ej gerna tänka mig, att den skulle blifva afstyrt af Utskottet. Af motiveringen till betänkandet framgår, att hufvudskälet för Utskottets hemställan varit den omständigheten att kyrkolagen i dess

helhet för närvarande är underkastad omarbetning af dertill utsedde komiterade, hvarföre Utskottet ansett, att äfven detta ärende, frågan om husförhörens afskaffande, skulle komma under komitéens behandling, och att representationen således ej borde för det närvarande dermed taga någon befattning. Att så kan komma att ske, är visserligen möjligt, men det kan också hända, att komitéen icke anser någon förändring i afseende på husförhören behöflig och således ej heller föreslår någon ändring i den delen af kyrkolagen. Jag tror derföre, att det hade varit skäl till att Riksdagen, eller åtminstone denna Kammare, hade uttryckt sin åsigt angående husförhören, huruvida de böra kvarstå eller upphöra; en opinionsyttring i det afseendet hade, tror jag, varit på sin plats. Kyrkolagskomitéen kan ju för öfrigt möjligen komma att gå till väga på samma sätt som komitéerna här i landet i allmänhet, jag menar förhålla sitt arbete så mycket att det dröjer många år, innan den kommer fram med något förslag, och under tiden skola vi, om Utskottet får sin vilja fram, vara tvungne att behålla de nuvarande olämpliga och föråldrade föreskrifterna. Utskottet säger äfven, att "det ej torde vara lämpligt att under tiden, då det större lagstiftningsarbetet fortgår, vidtaga partiela förändringar i lagen, med mindre särdeles tvingande omständigheter dertill föranleda. Sådana omständigheter synas dock icke i förevarande fall vara för hand etc." Jag för min del vågar dock tro, att det verkligen finnes omständigheter, som göra det högst behöfligt att upphäfva de föreskrifter i kyrkolagen, som påbjuda husförhören; och jag skulle kunna framdraga flera ganska talande exempel på husförhörens minst sagdt olämplighet, hemtade från den ort jag har den äran representera. Husförhören — så är åtminstone förhållandet i min hembygd — hafva ingalunda bidragit till att sammanknyta vänskapsbandet mellan församlingen och själasörjaren, att närma dem till hvarandra, att med ett ord göra ställningen dem emellan sådan hon bör vara, tvärtom, i de församlingar, som t. ex. haft den olyckan att hafva en omild eller minst sagdt kitslig kyrkoherde, har förargelse framkallats och oenighet uppstått mellan presten och församlingen just i följd af dessa förhör och det sätt, hvarpå presten vid dem gått tillväga. Allt detta kan undvikas, om husförhören försvinna från lagstiftningen. Husförhören äro dessutom alldeles öfverflödiga, sedan vi numera fått våra folkskolor så ändamålsenligt ordnade, der det upp-
vexande släktet får lära sig såväl kristendom som andra nyttiga och bildande kunskaper, och då det vidare för att blifva konfirmerad erfordras en förberedande kristendomsundervisning inför presten. Olägenheterna af husförhören för den som skall mottaga alla dessa menniskor, men kanske har smått om utrymme för sin familj och sitt husfolk, äro lätt insedda; jag läste för en tid sedan i tidningarne ett ganska färskt bevis härför från en församling i Calmartrakten, der kyrkoherden till och med begärde Konungens Befallningshafvandes mellankomst för att tvinga en af sina församlingsmedlemmar, hos hvilken husförhör blifvit utsatt att hållas, men som ej hade någon för ändamålet lämplig lokal att upplåta, att anskaffa en sådan. Att slippa från ett sådant tvång och, om jag så må uttrycka mig, vara herre i sitt hus, är något som hvem som helst synes mig med rätta kunna begära.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till

att yrka bifall till det första alternativet i motionen och afslag å Lag-Utskottets utlåtande.

Vidare yttrade:

Herr Wedberg: I likhet med motionären anser äfven jag att Lag-Utskottet något légert behandlat motionen; jag tror, att den hade förtjänat mera afseende. Jag vill härmed icke säga, att Utskottet icke haft rätt, då Utskottet ansett att kyrkolagskomitéen äfven kan taga denna fråga om hand och föreslå förändring eller upphäfvande af ifrågavarande del af kyrkolagstiftningen; det är en möjlighet, att den kommer att fästa sig vid denna fråga samt deri föreslå förändringar, jag hoppas åtminstone att så skall ske; men det hade dock varit i sin ordning, att Utskottet något utförligare motiverat *sin* åsigt. Utskottet säger nu endast, att några *tvingande* omständigheter till den af motionären föreslagna lagförändringen ej synas vara för handen. Jag vågar för min del visserligen ej påstå, att förändringen *nu* är en tvingande nödvändighet, men enligt min uppfattning uppfylla husförhörens såsom de nu äro anordnade, åtminstone i städerna, icke det afsedda målet, förbättring i allmänhetens kristendoms-kunskap, utan lända i verkligheten i sedligt afseende ofta mera till skada än gagn, att icke tala om olägenheterna af dem i ekonomiskt hänseende, ty dessa äro naturligtvis af mycket underordnad betydelse i jmförelse med resultatet i det andliga.

I allmänhet betraktas husförhörens som ett slags festdagar och sluta vanligen med gillen och dryckeslag sednare på dagen. På landsbygden är det möjligt på ett eller annat ställe icke så — och en värdig prestman kan naturligtvis i det hänseendet som i så många andra såväl i stads- som landsförsamling utöfva ett godt inflytande — men i städerna, och i synnerhet i fabriksstäderna, äro husförhörens verkligen af högst ringa nytta. Största delen af tiden vid husförhörens pågång upptages dessutom vanligen af rent verldsliga förrättningar, nemligen af anteckningen i husförhörslängden m. m., den minsta af religionsundervisningen. Husförhörens äro äfven numera temligen öfverflödiga, sedan undervisningen i folkskolorna blifvit obligatorisk. Förr var det naturligtvis annorlunda, då folkskolor ej funnos öfverallt, och religionsundervisningen således hänvisad till hemmen; det var då en nödvändighet för den samvetsgranne och nitiske själasörjaren att begagna sig af det tillfälle husförhörens erbjödo honom att göra sig underrättad om, på hvilken ståndpunkt kristendoms-kunskapen hos de yngre församlingsmedlemmarne befann sig. Men nu, då det finnes folkskolor öfver allt och undervisning i kristendom der meddelas alla eleverna, samt hvarje barn inom en viss ålder *måste* besöka skolan, torde denna kontroll öfver barnens kristendoms-kunskap ej vara behöflig.

Då emellertid, sedan Första Kammaren bifallit Utskottets afstyrkande hemställan, ingenting för frågans afgörande denna gång kan uträttas, återstår för denna Kammare endast att afgifva en opinionsyttring, och jag anser, i likhet med motionären, att, såsom en ledning för kyrkolagskomitéen vid dess nu pågående omarbetning af kyrkolagen, Kammaren bör uttala sin opinion i ämnet, och yrkar sålunda, i likhet med honom, bifall till det första alternativet i motionen.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag har inom Utskottet icke kunnat dela majoritetens mening, emedan jag ansett, att, då Utskottet afstyrkt motionen, Utskottet äfven i motiveringens hade bort tydligen uttala, hvilken åsigt det hyste om husförhören, huruvida dessa enligt Utskottets tanke vore behöfliga eller ej. Utskottet har afstyrkt motionen hufvudsakligen på det skälet, att kyrkolagskomitéen för närvarande är sysselsatt med en omarbetning af kyrkolagen i dess helhet, och ett förslag till ny kyrkolag snart torde vara att från komitéen förvänta. Men skall komitéen kunna komma till ett sådant resultat af sitt arbete, att förslaget kan af Riksdagen antagas, så vore det utan tvifvel af stor nytta, om Riksdagen gäfvade sin åsigt tillkänna i denna fråga, såväl som den gjort det i åtskilliga andra, som varit föremål för dess behandling. Utskottet har dock denna gången varit temligen knapphändig i sina motiv; Utskottet har nästau inskränkt sig till att helt enkelt utan vidare hemställa om afslag å motionen, utan att derföre bjuda något enda skäl mera än det nyss anförda, och Riksdagen är således i saknad af den utförligare motivering och utredning af frågan, hvilken den med skäl kunnat af Utskottet förvänta, för att med stöd deraf kunna uttala sin åsigt om motionen.

Hvad sjelfva saken beträffar, kan jag, i likhet med motionären samt den nästföregående talaren, icke finna, att husförhören hvarken äro tidsenliga eller nödvändiga; tvärtom, de äro, så vidt jag kan förstå och så långt min erfarenhet sträcker sig, i många fall om ej skadliga, så åtminstone olämpliga och öfverflödiga. Härtill kommer att de innebära ett tvång till religionsutöfning, men dertill bör, enligt min mening, ingen tvingas, hvarken genom böter eller andra tvångsåtgärder. Ingen bör, han må tillhöra hvilket religionssamfund som helst, drifvas till att utöfva sin religion; ty derigenom alstras endast skrymteri och skenhelighet, å ena sidan, eller hat och förakt för religionen, å den andra, den sanna religiositeten lider i stället för att vinna derpå. Och det är just dessa verkningar den nuvarande lagstiftningen om husförhören medför, genom de ansvarsåföljder den ålägger dem som derifrån uteblifva.

På detta skäl och för att från denna Kammare framkalla en opinionsyttring i frågan, till ledning för kyrkolagskomitéens blifvande förslag till kyrkolag hvad husförhören angår, yrkar jag, i öfverensstämmelse med de tvänne föregående talarne, bifall till det första alternativet i motionärens förslag.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: I motsats till de föregående talarne kan jag icke finna, att husförhören äro skadliga; tvärtom, de hafva, åtminstone i min hemort, visat ett ganska nyttigt och välgörande inflytande. Motionären har för öfrigt icke föreslagit någonting bättre att sätta i stället. Vid sådant förhållande tror jag icke, att tiden för deras borttagande ännu är kommen, utan yrkar för min del bifall till Utskottets förslag och afslag å motionen.

Herr Wigardt: Då denna fråga sannolikt snart förekommer till behandling hos kyrkolagskomitéen, anser jag mig icke nu böra göra något yrkande, utan vill endast uttala den önskan, att dessa husförhör saklöst må försvinna. Jag tror, att husförhören hafva öfverlevat sig sjelfva; af dem

återstår numera föga mer än anteckningarne i och för mantalsskrifningen. Under den tid på året, då husförhören pågå på landsbygden, vanligen i slutet af Oktober och början af November, äro dagarne så korta, att de nätt och jemnt räcka till för dessa anteckningar. Jag vågar vidare påstå, i likhet med ett par föregående talare, att det för församlingens prester numera icke kan vara någon nödvändighet att en gång om året anställa särskilda förhör med ungdomen i dess kristendomskunskap; kyrkoherden kan numera, såsom ordförande i skolrådet, vid examina i folkskolan och vid många andra tillfällen höra barnen i deras kristendom, utan att särskildt för det ändamålet sammankalla dem till någon viss dag. Men hvad jag anser vara mest orätt är om, såsom jag hört uppgifvas på många ställen vara fallet, stadgandena om husförhören skulle så tillämpas, att personer vid äfventyr af böter ålades att infinna sig vid husförhör. Vill man åter tillerkänna husförhören någon religiös betydelse och på den grund bibehålla dem, så får jag erinra, att det ju står hvarje församlingsbo fritt att begära och presterskapet fritt att hålla religiösa föredrag i vederbörandes hem, men detta kan ju ske vid andra och lämpligare tider än den för husförhören nu vanliga och med uteslutande af alla världsliga förehafvanden, som alldeles icke hafva med husförhörens egentliga ändamål att skaffa. Men husförhören, såsom de nu bedrifvas, lämpa sig ingalunda för den religiösa andaktens utöfvande.

Jag ämnar, som sagdt, icke göra något yrkande, utan har endast velat uttala min åsigt, att husförhören kunna afskaffas.

Herr Fahlén: Jag beklagar verkligen, om det skulle vara så illa stäldt med husförhören i allmänhet, som några talare här velat låta påskina. I den ort, jag representerar, är förhållandet helt annorlunda; der går det till på ett helt annat sätt än på åtskilliga andra ställen, att döma efter hvad jag hört flere talare uppgifva. Man håller icke der några dansnöjen eller andra tillställningar af opassande beskaffenhet, utan presten antecknar barnen och de öfrige närvarande, anställer sedan ett kort förhör med dem, hvarefter förrättningen afslutas med ett kortfattadt och uppbyggligt religiöst föredrag. Att det skulle ligga någonting ondt uti att presten på detta sätt en gång om året på ort och ställe gör sig undermåttad om det sedliga tillståndet inom de särskilda delarne af församlingen, torde väl ingen vilja påstå. Jag har således en helt annan tanke om nyttan och betydelsen af husförhören än de fleste föregående talarne och yrkar derföre för min del bifall till Utskottets hemställan.

Herr Olof Nilsson: Jag instämmer till alla delar med den siste talaren. Husförhören betraktas i min hemort ej såsom ett ondt, utan som ett godt; och erfarenheten der på orten har visat, att denna uppfattning är den riktiga, husförhören hafva der i flera än ett afseende verkat gagneligt för folkets upplysning och sedlighet. Jag yrkar således, i likhet med Herr Fahlén och Herr Jonas Jonasson, bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag har alldeles icke velat förneka dem, som vilja försvara husförhören och anse dem nödvändiga, att fortfarande få behålla dem. Om man i Norrland hyser den uppfattning, att

husförhören äro gagneliga och behöfliga, så vill jag visst icke motsätta mig, att desamma der må ega bestånd. Jag vill endast hafva ur vår lag borttaget, att menniskor genom en stadga skola tvingas till religionsutöfning, ty det är ingalunda öfverensstämmande med andan i religionen att söka framtinga den religiösa känslan genom en lagbestämelse. Jag är öfvertygad att, äfven om denna bestämelse upphäfves, presten lika väl kan och, om så önskas, äfven bör sammankalla sina församlingsboar till husförhör och utröna deras kristendomskunskap hädanefter som hittills. Jag yrkar fördenskull fortfarande bifall till första alternativet i motionärens förslag.

Herr Törnfeldt: Jag har varit prest i 43 år och lika många år hållit husförhör, så jag har ganska stor erfarenhet i förevarande fråga. Innan folkskolorna kommo till stånd, voro husförhören nyttiga och behöfliga för erhållande af kännedom om ungdomens bildningsgrad och dess framsteg i sin kristendomskunskap, men efter folkskolornas inrättande och sedan dessa nu så länge varit i verksamhet, så torde det vara temligen tydligt, att husförhören för det med dem afsedda ändamål icke längre äro behöfliga, isynnerhet som de, enligt hvad flere talare här anført, urartat. Redan för 40 år sedan bestodo dessa husförhör hufvudsakligen i festligheter och kalas, och denna del deraf ansågs för den viktigaste. Denna uppfattning fortfar ännu. Sedan sjelfva förhöret slutat, börjar den församlade menigheten genast suppa, äta, dansa och spela kort, och jag frågar, om under sådana förhållanden husförhören lämpligen böra bibehållas? Hvad vidare sjelfva saken beträffar, så händer det oftast, att de, som äro klenast i sina stycken och således bäst behöfva undervisning och förmaningar, hålla sig undan och gå icke till förhören. De kunna visserligen tvingas dit genom böter, men blir saken hjälpt derigenom? Nej! ingalunda, ty då uppstår förargelse i stället för den uppbyggelse man åsyftat, och förargelse i religiösa förhållanden bör man akta sig för. Presten kan visserligen besöka de tredskande och genom vänliga ord söka förmå dem till rättelse, men detta står ju honom öppet, äfven om stadgandet om husförhören upphäfves. Jag tror således, för min del, att husförhören numera, sedan folkskolan kommit till stånd, icke uppfylla det ändamål, man med dem åsyftat, utan öfvergått till blott en tom ceremoni, hvilket ej är lämpligt, och de kunna således upphöra, utan att någon skada deraf uppkommer. Jag har blott velat uttala denna min åsigt, men vill ej framställa något yrkande.

Herr Fahlén: Att några talare, som icke äro prester, uppträdt emot husförhören har icke förundrat mig, men att en prestman här tagit till ordet för att motsätta sig nämnda förhör, det förvånar mig på det högsta och isynnerhet, att han dervid nämnde, det dansa, suppa och spela kort vid dessa sammanträden förekommer. Det kan icke vara annat än prestens fel, om dylika oordentligheter dervid få bedrifvas, och de kunna icke uppstå, om icke det är en dålig prest, som förrättar förhören. Jag finner den gjorda bekännelsen högst sorglig, och jag beklagar den socken, som har en sådan prest. För min del har jag en annan erfarenhet än den siste talaren, och om det är en värdig prest, som håller förhören, så

kan man vara viss derpå, att menigheten dervid icke vill sätta sig och spela kort och supå. Hvad för öfrigt beträffar den siste talarens yttrande om "kalaser" vid husförhören, så kan det visserligen hända, att det hus-håll i ett byalag, der förhöret hålles, efter detsammans slut bjuder de församlade på en enkel middag, men icke ligger deri något klandervärdt. Jag säger ännu en gång, att det sätt, hvarpå en prest under denna diskussion uppträdt, hos mig väckt största förvåning, och att jag ej väntat ett sådant uppträdande från det hållet.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Herr Lyth: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men då så många talare uppträdt och omtalat de missbruk, som vid husförhörens hållande uppstått, ber jag att få nämna, att åtminstone i den ort, jag representerar, det icke tillgår på sådant sätt vid husförhören, som jag här till min ledsnad hört berättas. Jag vill lägga Kammaren på minnet, att missbruk af en lag icke bör upphäva det riktiga bruket deraf. Jag tror för min del, att dessa husförhör hafva varit och äro särdeles glada uppbyggelsestunder, der religionsläraren får samtala i religiösa saker med sina åhörare under ömsesidigt förtroende och kärlek. Vi hafva icke så särdeles många sådana stunder qvar, och derfore bör man ej heller onödigtvis borttaga någon af dem. Att vilja tvinga någon till dessa förhör, anser jag mycket illa, och det har ej heller skett inom min hemort, men å andra sidan vore det lika illa, om denna Kammare skulle uttala en förkastelsedom öfver husförhören, blott derför att de på ett eller annat ställe möjligen på ett förkastligt sätt hållas. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets framställning.

Herr Törnfeldt: Jag får bedja min vän Herr Fahlén icke döma i otid, utan dröja med sin hårda dom öfver mig, till dess han inhemtat, huru jag är anskrifven i min församling, der umgänget är mycket anständigt och städtadt. Detta känner icke Herr Fahlén. Jag har omtalat min mångåriga erfarenhet i fråga om husförhören, och jag har på grund af denna erfarenhet uttalat, att de kunna och böra försvinna. Jag medgifver gerna, att de kunna vara uppbyggelsestunder, men jag vill det oakadt taga bort dem, då det visat sig, att, efter förhörens slut, de församlade inlåta sig i sus och dus, hvilket således medelbarligen är en följd af dylika förhör. Jag vill se hvilken prest som skulle kunna afstyra sådant, kanske stode det ej ens i Herr Fahléns förmåga, i fall han vore prest. Sådan är verlden.

Herr Edström: Med anledning af hvad vid behandling af denna fråga förekommit, har jag begärt ordet för att i korthet tillkännagifva, att min uppfattning och min erfarenhet i ämnet i allo öfverensstämmer med hvad Herrar Fahlén och Lyth anfört. Husförhören äro, efter hvad jag erfarit, då de hållas af *värdige prestmän*, särdeles uppbyggliga, kanske bland de mest uppbyggliga andaktsstunder, som på hela året förekomma. Jag har blott velat nämna denna min uppfattning och inskränker mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Johan Erik Johansson: Jag ber att till alla delar få instämma i det yttrande Herr Fahlén afgifvit. I min hemort vet jag icke någon, som hyser missaktning för husförhören. De anses der allmänt såsom uppbyggliga, och jag har aldrig derstädes hört någon, som yrkat deras afskaffande. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar, som derunder blifvit framställda, gaf Herr vice Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet att, med afslag å berörda hemställan, det förra af de alternativa förslag, som i Herr Nils Hanssons hithörande motion blifvit framlagda, måtte af Kammaren antagas. Efter det Herr vice Talmannen förklarar ja vara öfvervägande för den förra meningen, begärdes votering, och blef med anledning deraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 36,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, för sin del beslutit, att de lagrum skola upphävas, som påbjuda husförhör.

Omröstningen företogs och visade 98 ja mot 48 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

§ 15.

Efter föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 37, i anledning af väckta motioner, åsyftande begränsning af den kommunala rösträtten på landet, begärdes ordet af

Herr Sven Nilsson i Efveröd, som yttrade: Jag ämnar icke uppträda för att i denna fråga framställa något yrkande. Jag hyser för min del den öfvertygelse, att Lag-Utskottet, oaktadt man ännu icke erhållit de statistiska uppgifter, som för denna frågas bedömande och afgörande ansetts af nöden, kunde hafva kommit till ett annat resultat än det kommit. Man vet, att i frågan om den kommunala rösträtten i städerna några statistiska redogörelser ej funnits att tillgå, då denna undergått billiga förändringar, och det finnes ej större missförhållanden att utjemna i städerna än på landet. Utskottet kunde således gerna hafva gått motionärernes önsknings till mötes, oaktadt det ännu icke fått in berörda uppgifter. Jag vill dock hoppas, att man icke fördenskull vid kommande riksdagar skall behöfva än vidare uppskjuta denna för landet så vigtiga fråga, och jag förväntar derjemte, att Chefen för det departement,

på hvars handläggning detta ärende är beroende, skall påskynda utarbetandet af oförmälda statistiska uppgifter, så att åtminstone nästa Riksdag blir i tillfälle att bedöma de förhållanden, som Lag-Utskottet nu, i saknad af berörda uppgifter, ej velat taga i betraktande.

Herr Hübinette: Jag tycker, att Riksdagen och Lag-Utskottet hafva handlat med särdeles stor försigtighet, kanske till och med större försigtighet än behovet kräfver, uti denna fråga om ordnande af den kommunala rösträtten på landet, isynnerhet som städerna redan fått sin rösträtt begränsad och utjemnad; men då nu en dylik försigtighet ansetts vara af nöden, och man först måste afvakta inkommandet af de der omtalade statistiska uppgifterna, innan något kan i frågan bestämmas, så torde måhända Utskottet haft något skäl till det resultat, hvartill det kommit. För min del anser jag likväl, att Utskottet redan under nuvarande förhållanden gerna kunde hafva tillstyrkt mitt i ämnet väckta förslag, men jag vill dock icke framställa något yrkande.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, bifölls Utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 38, i anledning af väckt motion, åsyftande rättighet för kronofogde att vid indrifning af resterande kommunalutskylder anlita fjerdingsman.

I sammanhang med nämnda ärende företogs jemväl den, enligt hvad beslut af den 19 sistlidne Februari visar, hittills uppskjutna slutliga föredragningen af Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 1 (i samlingen N:o 2) i anledning af Herr L. Öhlins motion, N:o 69, om ändring i 6 § 4 mom. af Kongl. stadgan angående fjerdingsmän den 1 Juni 1850 samt Herr L. Börjessons motion, N:o 14, om rättighet för fjerdingsmän till uppbördsprovision vid indrifning af resterande kommunalutskylder; och beslöt Kammarerna, uppå framställning af Herr vice Talmannen, att den blifvande öfverläggningen skulle omfatta på en gång Lag-Utskottets utlåtande och de tvänne hemställanden, som af det Tillfälliga Utskottet blifvit gjorda.

Ordet lemnades härefter till

Herr Öhlin, som anförde: Flertalet af denna Kammares ledamöter hafva sig troligen bekant, att fjerdingsmännen i alla tider varit skyldiga att indrifva resterande kronoutskylder och på sednare tider äfven kommunalutskylderna. De hafva ock fullgjort detta utan klagan, intill dess Högsta Domstolen förlidet år genom utslag i särskildt mål förklarar fjerdingsmän obehörige att verkställa utmätning för kronoutskylder. Utslagets innehåll har genom tidningarne blifvit spriddt, och fjerdingsmännen vägra på grund deraf att befatta sig med indrifning af så väl kronosom kommunalutskylder. Ordet "biträda" i fjerdingsmansstadgan tydes

så, att fjerdingssmannen väl är skyldig åtfölja kronofogde eller länsman vid indrifning af utestående utskylder, men de vägra att göra något på egen hand. Länsmannen får således ensam ombesörja indrifningen hos 200 å 300 personer, bosatta på vidt spridda ställen inom 8 å 10 olika socknar. Jag hemställer likväl, om det kan vara möjligt för länsmannen att på 2 å 3 veckor kunna indrifva medlen och derjemte sköta sina många öfriga göromål? Jag anser det vara omöjligt; men om, mot förmodan, någon länsman skulle medhinna allt detta, huru går det då med gäldenären? Jo! kronofogden och fjerdingssmannen dela stämmoböterna och uppboråsprovisionen, men länsmannen beräknar skjuts och traktamente som för utmätningar i privata mål. Ett färskt exempel derpå kan bland flera tusende andra åberopas. Ett qvitto blef nemligen för några dagar sedan mig förevisadt och deraf inhemtades, att en arbetskarl, som visst icke saknade tillgångar, men försummat uppboråsstämman, uppfördes på restlängden, och länsmannen reste till honom och uttog de påförda kommunalutskylderna 75 öre jemte 5 R:dr 10 öre resekostnad. Jag hemställer, huruvida det kan vara rätt och klokt att på det sättet utarma den fattige endast för att befria fjerdingssmännen från ett besvär, som i alla tider ålegat dem. Fjerdingssmännen äro dessutom frikostigt aflönade af sina kommuner och böra väl göra något derför. I Utskottets utlåtande är intet giltigt skäl för afslag å min motion åberopadt, och jag yrkar derför bifall till densamma samt att 6 § 4 mom. Fjerdingssmansstadgan måtte erhålla följande förändrade lydelse: "Att när fjerdingssman derom anlitas af kronofogde eller länsman, honom åligger att indrifva oliqviderade kronouppboråsmedel och kommunalutskylder, emot rättighet att för sålunda indrifna medel åtnjuta hälften af uppboråsmanens andel i stadgade stämmoböter och uppboråsprovision."

Vidare yttrade:

Herr Ivar Månsson: Då man nu, såsom motionären föreslagit, vill fritaga en embetsman från vissa göromål och påbörda dem en annan, så bör man först noga tillse, huru det förhåller sig med dessa tjänstemäns såväl göromål som aflöning. Kronofogdarne hafva en ganska stor aflöning, under det fjerdingssmännen hafva en ganska ringa eller ingen lön, och att nu, såsom föreslagits, taga ifrån kronofogdarne en del göromål, som äro för dem mindre lönande och synas dem vara besvärliga, och lägga dem på fjerdingssmännen, som ingen lön hafva, det tror jag icke vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, särdeles då man vet, att kronofogdarne icke äro mer betungade med göromål, än att de kunna företaga åtskilligt annat än hvad till deras tjänst hörer. Motionären har föreslagit, att fjerdingssmännen skola vara obligatoriskt förbundne att verkställa indrifning af utskylder och för detta sitt åliggande borde de icke hafva annan ersättning än hälften af den föreslagna uppboråsprovisionen. Det är således ett ganska egendomligt yrkande motionären framställt. För min del kan jag ingalunda tillstyrka ett sådant lagstadgande som det han föreslagit, och jag har äfven inom det Tillfälliga Utskottet varit af den tanken, att icke något sådant stadgande borde komma i fråga. Jag hop-

pas jemväl, att hvad denne motionärs syfte angår, detsamma icke skall röna något tillmötesgående från Kammarens sida.

Hvad Herr Börjessons motion angår, så ligger deri någon rimlighet och Tillfälliga Utskottet har äfven tillstyrkt densamma på den grund, att kronofogdarne böra vid indrifning af såväl kronouppbörd som kommunalutskylder få anlita fjerdingmännens biträde. Lag-Utskottet har deremot i sitt framlagda förslag sagt, att fjerdingmännen, då de tillsägas af kronofogdarne, skulle vara obligatoriskt skyldige att verkställa dylik indrifning. Jag vet icke om ett sådant stadgande kan vara lämpligt, att göra fjerdingmän till exekutiva tjänstemän. Jag för min del anser, att vid exekutiva förrättningar någon annan Kronans tjänsteman bör vara närvarande, och jag ber att få förklara, att då kronofogdarne anse dessa förrättningar såsom besvärliga och lönlösa, så vore det obilligt att pålägga fjerdingmännen dessa göromål. Vi jordbrukare hafva annat att göra än att resa ut och verkställa exekutiva förrättningar vid sådana tillfällen, då kronofogdarne icke anse det lönande att sjelfva förrätta dessa göromål. Kronofogdarne skulle det oaktadt ega uppbära hälften af uppboråsprovisionen, ehuru de endast utdelade ordres till fjerdingmännen, men ej sjelfva lade någon hand vid dessa göromål. Jag kan för mindel icke finna någon billighet i en dylik lagstiftning. I det Tillfälliga Utskott, i hvars behandling af frågan jag deltagit, ansågs den i fjerdingmansstadgan förekommande bestämmelsen, att fjerdingmännen borde biträda kronofogden vid indrifning af oliqviderade krono- och kommunalutskylder, vara den bästa och lämpligaste, ty om fjerdingmannen får en restlängd från kronofogden sig tillsänd, så kan fjerdingmannen vid besök hos den betalningskyldige af denne utan utmätning erhålla betalning, och detta kan låta sig göra såväl i fråga om krono- som kommunalutskylder.

Jag kan således icke godkänna Lag-Utskottets förslag, utan yrkar, att Kammaren, med afslag å detsamma, måtte bifalla hvad det Tillfälliga Utskottet i ämnet hemställt.

Herr Engländer: Då förhållandet i min hemort är, att fjerdingmän hafva uppdrag och åliggande att indrifva resterande kommunalutskylder, så anser jag det vara klokt, att de få någon ersättning för detta besvär. Jag yrkar derföre, att Kammaren måtte bifalla Herr Philipssons reservation, hvilken jag anser bättre än Utskottets förslag.

Herr Lars Börjesson: Då jag väckte motion i denna fråga var det derför, att jag ansåg en brist förefinnas i Kongl. stadgan angående fjerdingmän den 1 Juni 1850. Det heter nemligen i 6 § af densamma, att fjerdingmännens pligt är att biträda Kronans uppboråsmän vid indrifning af resterande uppboråsmedel mot åtnjutande af hälften i stadgade stämmoböter. Fjerdingmännen hafva på grund häraf ansetts skyldige att biträda vid indrifning af såväl krono- som kommunalutskylder, men då det blott heter, att han skall hafva hälften af stämmoböterna, så är han icke berättigad till uppboråsprovision för indrifning af kommunalutskylder. Jag har derföre ansett, att ett tillägg borde göras till nämnda stadgas 6 §, i samma syfte som Utskottet föreslagit, nemligen, att fjerdingman, då han anlitas som biträde af kronouppboråsman vid indrifning af kommunal-

utskylder, må få åtnjuta hälften af uppbořdsprovisionen. Då Första Kam-maren biträdt Lag-Utskottets förslag i denna fråga, och detta går någor-lunda i samma syfte som min motion, så yrkar jag, att Kammaren, med afslag å Herr Öhlins yrkande, måtte bifalla hvad Lag-Utskottet i ämnet hemställt.

Herr Edström: Om man gör sig rätt reda för omfattningen af vissa fögderier, skall man finna, att på många orter det är omöjligt för kronofogden att utan fjerdingmännens biträde indrifva resterande kom-munalutskylder. Den lätta uppfattning af saken, som med mycken iver förfäktats af en talare från Skåne, tål icke närmare granskning, ty om fjerdingmannen vid indrifning af restantier och bristande frivillig betalning icke är i tillfälle att på krafvet utöfva det eftertryck, som befogenheten af en omedelbart skeende "pantning" är egnad att medföra, så blifva hans vandringar genom distriktet ändamålslösa, ja, ofta föremål för sådana tred-skandes åtlöje, hvilka, när det icke ådrager dem någon kostnad, finna nöje uti att undandraga sig betalningen till det ögonblick, då utmätning är å färde att företagas, och derigenom vålla ökadtt besvär. Det har varit all-mänt praktiseradt, att fjerdingmännen verkställt restantier-indrifningen med samma makt och myndighet som kronofogden eller länsmannen, och detta har varit till befolkningens fördel. Tag bort detta bruk och nödgå krono-betjeningen att inom vidsträckta områden sätta restlängden i verket, så skall denna i regel icke kunna undvika att redan vid första besöket skrida till utmätning och dervid, för att ej ådragas ytterligare resor, afföra och samla utmätt gods å ortens tingsstad eller annat kanske många mil aflägsset ställe, der utsigt kan vara att erhålla några auktionsspekulanter, hvilket sednare är svårt och ofta omöjligt i den restskyldiges hem eller närmare grannskap. Skulle nu en sådan förändring verka till gagn eller skada för folket?

Enligt officiela handlingar kan jag upplysa, att inom en enda vid-sträckt socken förekommit restlängd för år 1872, upptagande 696 debets-sedlar och beloppet 2,853 R:dr 71 öre, aflöning till presterskapet. Krono-ränterestlängden dersammastädes torde inrymma snarare flere än färre personer. Läger man vidare dertill restlängden å kommunalutskylder, så kan man ensamt för denna socken hafva till utförande på året ett par tusen restantieindrifningar, oberäknadt talrika handräckningar för från andra orter inflyttade personer. Dessa siffror uti dessa beprisadt goda penningetider äro häpnadsväckande, om man vill hänföra sig till tider af allmänt penningebetryck, särdeles i fall man tillika vet och ihågkommer, att de olika restlängderna förekomma till handläggning på skilda årtider.

För en annan också vidsträckt socken (dess folkmängd 3 å 4,000) har jag sett restlängd å kommunalutskylder upptaga summan 873 R:dr 77 öre, fördelad på 287 personer. Åter en annan socken med 4 å 5 mils längdsträckning och folknummer af mindre än 2,000, och der hela upp-bořdsboken upptager allenast 3 till 4 hundra linier (ett år 376), har rest-längden å kronoutsylder somliga år innehållit 160 å 170, eller nära halfva antalet af de skattskyldige. Jag hemställer om det är rimligt och möjligt, att kronofogden, särdeles uti de vidsträcktare och tillika folkrika-ste fögderierna skall utföra dessa restantieindrifningar utan att fortfarande

å använda fjerdingmännen. Hvad som möjligen kan låta göra sig uti tätt bebyggda orter, såsom Skåne, blifver absolut omöjligt uti vidsträckt skogs- och skärgårdsbygder.

För ändamålet torde behövas ändring i utskottslagen, och jag anser att icke något af Utskottens förslag är rätt lämpligt. Jag yrkar bifall till Herr Philipssons reservation inom Lag-Utskottet, enär, uti frågans nuvarande skick, något bättre icke läser kunna vinnas för närvarande.

Herr Grefve Björnstjerna: Jag beklagar, att jag icke riktigt kunde höra, hvad den siste värde talaren yttrade, och får derföre be om ursäkt, att jag icke besvarar hans anförande. Jag har vid detta förhållande icke några andra än motionärerne att hålla mig till. Herr Öhlin förklarar, att, sedan enligt Högsta Domstolens utslag fjerdingmän ansetts icke kunna åläggas utmäta kronoutskylder, fjerdingmännen i allmänhet vägrat biträda kronofogdarne vid dessa utskylders indrivande. Härmed måtte åtminstone förhålla sig olika på olika orter, ty den andre motionären Herr Börjesson klagar deröfver, att oaktadt fjerdingmännen biträda Kronans uppboördsmän såväl vid indrivande af krono- som kommunalutskylder, de, hvad sistnämnda utskylder angå, icke derföre erhålla någon godtgörelse. Herr Öhlin säger vidare, att fjerdingmännen i allmänhet äro aflönade tjenstemän och således gerna kunna förpligtas lemna kronofogde och länsmän det biträde, samme motionär föreslagit. Äfven detta är ett förhållande, som inträffar blott på vissa orter. I många delar af landet är fjerdingmansbefattningen fortfarande ett kommunalbestyr. Med afseende på de orter, der så är förhållandet, har det förefallit Utskottet högst olämpligt att ålägga den ene jordbrukaren att verkställa utmätning hos grannen. Jag kan deremot icke föreställa mig, att fjerdingmännen skola vägra att, på tillsägelse af kronofogden, utkräfva resterande utskylder, derest de erhålla godtgörelse för sitt besvär, helst de, om de neka, och länsmännen således nödgas verkställa indrivningen, äro skyldige att på dylik förrättning åtfölja kronobetjenten och detta utan all ersättning. Det torde också höra till undantagen, att fjerdingzman vägrar verkställa den första indrivningsåtgärden, eller krafvet, ehuru han naturligtvis icke kan åtaga sig den andra, eller utmätningen. Ännu mindre lämpligt vore, att, såsom Herr Öhlin föreslagit, nämndemän skulle marschera omkring som biträde åt fjerdingmännen vid utmätningsförrättningen. Jag kan således icke annat än på det högsta tillstyrka afslag å Herr Öhlins motion och bifall till Tillfälliga Utskottets förslag.

Vid valet mellan Lag-Utskottets och Tillfälliga Utskottets förslag i sednare punkten, förefaller mig det Tillfälliga Utskottets vara bättre. Deri bibehålles nemligen samma ordalag som uti motsvarande bestämmelse i gällande fjerdingmansstadga, endast att ordet kommunalafgifter tillagts. Härigenom vinnes det åsyftade målet, och då så är, synes mig den minsta möjliga förändring i gällande författning vara den bästa.

Med Herr Grefve Björnstjerna instämde Herr *Anders Johansson*.

Herr Carl Anders Larsson: I afseende på siste talarens yrkande om bifall till Tillfälliga Utskottets och afslag å Lag-Utskottets hemställan, får jag säga, att jag finner det föga välbetänkt, då det kan hända, att Första Kammaren alls icke går in på Tillfälliga Utskottets förslag.

Denna fråga är framkallad genom en motion af Justitierådet Lagerstråle, hvilken motion föranledts deraf, att Kongl. Maj:t genom prejudikat i ekonomiska ärenden underkänt länsmäns anspråk på ersättning för utmätning af resterande kommunalutskylder, som de verkställt efter kronofogdes ordres. I likhet med motionären tror jag, att den obillighet mot länsmännen, som följer af en sådan lagtillämpning, skulle utan ett obilligt betungande af restskyldige kunna i betydlig mån förringas, om för indrifning af resterande kommunalutskylder fjerdingmän finge anlitas. De fall der utmätning ifrågakomme blefve då sannolikt ett vida mindre antal än som nu är förhållandet, enär fjerdingmännen, hvar inom sitt mindre distrikt, vida lättare än länsmännen inom deras större tjensteområden, blefve i tillfälle att på lämpligt sätt indrifva medlen utan anlitage af utmätningssåtgärd. Jag är öfvertygad, att sådant åliggande icke skulle vara särdeles besvärligt för fjerdingmännen, och jag finner billigheten fordra, att indriftsbesväret lättas för kronobetjeningen. Jag får bekänna, att jag inom Utskottet till en början motsatt mig förevarande föreslag, emedan jag ansåg olämpligt att ålägga icke aflönade kommunaltjenstemän, hvad som egentligen är kronobetjeningens skyldighet. Men med omförmälda prejudikat för ögonen har jag gifvit med mig. Vål är den ersättning, som skulle tillkomma fjerdingmännen ganska obetydlig, men det synes mig i allt fall billigare, att de förpligtas, mot någon ersättning, i sina smärre distrikter verkställa indrifningen. än att länsmännen utan godtgörelse inom sina vidsträcktare tjenstgöringsområden nödgas fara från stuga till stuga för sådant ändamål. Liksom Herr Ivar Månsson, tror jag också, att i allmänhet kommunens förtroendemen lättare skulle erhålla godvillig betalning än kronobetjeningen. Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr A. P. Danielsson: Jag tror, att man bör vara litet försigtig i detta fall. Som vi veta, innehåller Kongl. stadgan för fjerdingmän, att denna befattning är ett menighetsbestyr. Skulle fjerdingman på sätt nu af Lag-Utskottet föreslaget är, åläggas biträda kronofogde och länsman, blefve han förvandlad till ett slags embets- eller tjensteman. Jag anser, att det vore särdeles hårdt för jordbrukaren, om denna befattning blefve sålunda utvidgad. Hvad den föreslagna ersättningen beträffar, så är den för obetydlig att kunna uppväga det ökade besväret. Äfven tror jag att svårigheter skulle möta derutinnan, att fjerdingmännen för upplysningars erhållande och penningars öfersändande skulle nödgas göra resor till och från kronofogdekontoren, hvilka resor svårigen skulle kunna undvikas, då fjerdingmännen icke äro tillräckligt skrifkunniga, för att med brevexling kunna åstadkomma det nödiga meddelandet med kronofogden, helst som i min hemort och på många flera orter icke finnes någon af kommunen antagen eller aflönad fjerdingman, utan denna befattning årligen ombytes och utgöres vanligen i tur, och dervid mängen gång torde inträffa, att icke tillbörligt afseende fästes vid personens mera eller mindre skicklighet att sköta denna befattning, blott det är hans tur dertill. Tillfälliga Utskottets förslag synes mig mindre betungande för fjerdingmännen än Lag-Utskottets, och jag tror, att det längsta vi böra gå, är till godkännande af Tillfälliga Utskottets hemställan. Jag yrkar bifall dertill och afslag å Lag-Utskottets förslag.

Herr Ahlström: Herr Talman, mine Herrar! För min del anser jag i sak temligen likgiltigt, antingen Lag-Utskottets eller Tillfälliga Utskottets förslag vinner bifall. Första Kammaren har visserligen redan godkänt Lag-Utskottets förslag, men då jag anser att, hvilketdera förslaget man än må föredraga, en redaktionsförändring bör vidtagas, samt sådant, vid nyssberörda förhållande, lättare torde låta sig genomföra, om Tillfälliga Utskottets förslag godkännes, får jag, sedan flere talare derom framställt yrkande, ansluta mig till dem. Den redaktionsförändring, som jag anser behöflig, består blott deri, att ordet: "kommunalafgifter" skulle utbytas emot orden: "*afgifter till kommun, kyrka och skola*". 38 § 1 mom. af författningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd stadgar i allmänhet, att, hvad kyrkostämma till uttaxering beslutat, skall i kyrkoförsamling på landet genom kyrko- eller skolrådet delgifvas kommunalnämnden, som åligger att debitering och uppbörd af dessa afgifter verkställa. De föras ock således gemenligen på debetsedeln öfver egentliga kommunalutskylderna, i afseende å hvilka 70 § Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgar, att, då restlängd af kommunalnämnd för indrifning öfverlemnats åt kronofogde, han vid indrifningen eger att såsom uppbördsprovision hos den restskyldige uttaga tre procent af resterande beloppet. Men andra momentet i nyss återopade 38 § af kyrkostämmoförordningen medgifver kyrkostämman rätt att besluta om annan ordning för uppbördens verkställande, än i första momentet angifvits, derest sådant, till följd af särskilda förhållanden, skulle finnas lämpligt eller nödigt. Om nu ett dylikt beslut på något ställe blifvit fattadt, så kan det väl anses tydligt, att samma provision som för kommunalutskylder bör vid indrifning af afgifter till kyrka och skola få af kronofogde uttagas, och att äfven fjerdingsman, då han anlitas för sådan indrifning, bör vara berättigad dela fogdens provision; men då ett tillägg till fjerdingsmansstadgan nu är ifrågasatt, synes det mig, att man för större tydlighets skull borde gifva detta tillägg den förändrade lydelse, jag tagit mig friheten föreslå.

Jag får alltså vördsamt yrka proposition å sådan redaktionsförändring i Tillfälliga Utskottets förslag.

Herr Granlund:

Herr Philipsson: Genom den af Herr Lagerstråle i Första Kam-maren väckta, till Lag-Utskottet remitterade motion, om tillägg till 70 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet, har, så vidt jag förstår, enligt motionärens tydliga mening icke annat blifvit ifrågasatt än att vid indrifning af resterande kommunalutskylder, då exekutionsförrättning icke är i fråga, kronofogden skall ega anlita fjerdingsmans biträde. Motionären klagar öfver den vacklande lagtillämpningen i fråga derom, huruvida, när indrifning af kommunalutskylder sker genom exekution, kostnaden för denna åtgärd bör gäldas af den restskyldige eller anses godtgjord med de tre procent, som i uppbördsprovision tillfalla kronofogden. Här om hafva stridiga meningar yppats, säger motionären, men för att undvika de olägenheter, som uppstå vid tillämpning af hvilken som helst af dessa olika meningar, och då motionären trott, att utmätningarnes antal skulle minskas,

om det blefve tillåtet att fjerdingmännen finge för indrifningen anlitas, har motionären väckt detta förslag. Jag anser, att redaktionen af Lag-Utskottets hemställan, som öfverensstämmer med motionärens förslag, icke kan uppfattas annorlunda, än att dermed endast åsyftas, att fjerdingmännen skola lemna kronofogden biträde, der icke exekution ifrågakommer, ty der detta blir fallet, måste alla stadganden, som angå utmätning ega tillämpning, och då det icke för närvarande är stadgadt, att fjerdingmän ega verkställa utmätning, så blir följden, vare sig Lag-Utskottets eller Tillfälliga Utskottets förslag antages, att fjerdingmän icke mera än hittills komma att förrätta exekution. Jag tror, att man mycket väl kan antaga Lag-Utskottets förslag och så mycket heldre böra göra det, som Första Kammaren redan dertill lemnat bifall.

Jag har väl reserverat mig mot Lag-Utskottets betänkande, men det har skett ur helt annan synpunkt än den, från hvilken man ansett förslaget tvetydigt, eller innebärande bemyndigande för fjerdingman att verkställa utmätning. Jag har nemligen ansett, att, då frågan gäller att öka göromålen för fjerdingmännen, hvilkas befattning är ett menighetsbestyr och följaktligen af helt och hållet kommunal natur, det af motionären afsedda mål borde, på sätt motionären i främsta rummet föreslagit, ernås genom tillägg till 70 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Men då, enligt hvad nyss är nämndt, Första Kammaren godkänt Lag-Utskottets förslag, vill jag icke tillmäta min reservation den betydelse att med åberopande af densamma dertill yrka bifall.

Med anledning af Herr Ahlströms förslag till sådan redaktion af Kammarens beslut, att jemte kommunalutskylder måtte nämnas afgifter till kyrka och skola såsom föremål för indrifning af fjerdingman, vill jag anmärka, att detta förslag synes förutsätta en olikhet i uppbördssätt för resterande afgifter, som beslutats af kyrkostämman och andra resterande kommunalutskylder, hvilken icke förefinnes. I 38 § mom. 1 af förordningen om kyrkostämman samt kyrko- och skolråd stadgas: "Hvad kyrkostämman till uttaxering beslutat skall, allt efter ändamålets beskaffenhet, genom kyrkorådet eller skolrådet delgifvas i kyrkoförsamling på landet vederbörande *kommunalnämnd* och, i stad, drätselkammare, hvilka det hvar i sin ort åligger att debitering och uppbörd af dessa afgifter verkställa" etc.; och enligt 70 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet föreskrifves, att restlängd å oguldne kommunalutskylder skall af kommunalnämnden upprättas och till kronofogden för indrifning öfverlemnas. På grund af dessa stadganden anser jag, att äfven om kyrkostämman, med begagnande af den i 2 mom. 38 § af författningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd medgifna rättighet, skulle besluta om annan ordning för uppbördens verkställande än den i 1:sta mom. samma paragraf angifna, indrifning af restantier genom kronofogden väl i allt fall måste ske på det sätt, att kommunalnämndens mellankomst dervid tages i anspråk, enär kronofogden icke är skyldig att af annan än kommunalnämnden för indrifning mottaga restlängd. Genom 70 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet synes mig nemligen vara fastställt, såsom allmänt villkor för kronofogdes skyldighet att indrifva oguldne utskylder af kommunal natur, att *kommunalnämnd* för sådant ändamål anlitar honom.

Jag

Jag tror derföre den af Herr Ahlström föreslagna redaktionsförändring icke vara behöflig eller ens ändamålsenlig och detta så mycket mindre, som derigenom skulle visas, att Riksdagen förutsatt en, såsom jag tror, alldeles oriktig tillämpning af 2 mom. 38 § i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd.

Herr Gumælius: Jag fann, att Kammaren på förmiddagen var något fallen för statistik. Det torde med anledning deraf tillåtas mig att meddela några enkla statistiska uppgifter om denna diskussion. Efter hvad jag inhemtat, lär jag vara No 13 af talarne i denna fråga, och de hittills i ämnet framställda yrkanden lära uppgå till ett fjerdedels tjog.

För att undvika tidspillan och omgångar, må jag så gerna genast bekänna, att jag i hufvudsak instämmer med Herr Carl Anders Larsson. Jag tror, i likhet med honom, att man måste vara en smula jurist — hvilket jag icke är — för att inse den himmelsvida skillnaden mellan de tre hufvudförslagen, som gå i samma riktning. När dertill kommer att, efter hvad under diskussionen blifvit upplyst, Första Kammaren bifallit Lag-Utskottets förslag, och för den skull godkännande af detta är den enda utväg, hvarigenom denna Kammare för närvarande kan bereda framgång åt motionärens framställning, samt då Herr Philipsson sjelf nyss afstått från sin reservation och instämt i Utskottets förslag, tror jag, att vi med lugn kunna sluta oss kring detta; och får jag yrka bifall dertill.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Det må tillåtas mig att yttra några ord i denna fråga med anledning deraf, att hos Kongl. Maj:t för närvarande hvilar ett förslag till ändring af 6:te § i fjerdingmansstadgan i samma syfte, som Herr Öhlin här föreslagit. Förhållandet är nemligen det, att Konungens Befallningshafvande i Wermlands län hos Kongl. Maj:t anmält, att till följd af ett Högsta Domstolens prejudikat, enligt hvilket fjerdingman ansetts oberättigad att verkställa utmätning för uttagande af oguldna kronoutsylder, fjerdingmännen i nämnda län börjat undandraga sig att biträda kronofogdarne med sådana utskylders indrifvande. Detta har förefallit Konungens Befallningshafvande så betänkligt, att Konungens Befallningshafvande befarat, det indrifning af dessa medel icke skall kunna ske, derest icke nyssberörda förhållande motverkas. Jag vågar väl icke fullt lita på mitt minne i detta fall, men jag fruktar icke att mycket misstaga mig, om jag säger, att, enligt Konungens Befallningshafvandes uppgift, restantierna inom länet uppgått till ett antal af mera än 13,000. Det ligger i öppen dag, att kronofogdarne äfven med länsmännens hjälp icke kunna hinna verkställa indrifning af så många restantier, om icke fjerdingmännen lemna biträde.

Hvad angår fjerdingsmännens skyldighet till dylikt biträde, så tolkar jag lagen så, att de verkligen äro pligtige på egen hand indrifva oguldna kronoutsylder. Stadgandet i ämnet lyder, såsom Herrarne veta, sålunda: "Fjerdingmännen, hvar för sitt distrikt, åligger: — — — att, när fjerdingman derom anlitas, biträda Kronans uppbördsmän vid indrifning af oliqviderade uppbördsmedel, emot rättighet att för sålunda indrifna medel åtnjuta hälften af uppbördsmannens andel i stadgade stämmoböter."

Nu tror jag, att fjerdingmans skyldighet till sådant biträde icke kan göras beroende deraf, att han åtföljer kronofogden, utan jag anser, att fjerdingman är pliktig på kronofogdens order ensam indriva uppbördsmedlen. Men dervid stannar också hans skyldighet. Att indriva kan, så vidt jag förstår, icke betyda annat än att kräva den restskyldige och efter min uppfattning har Högsta Domstolen icke underkänt skyldigheten dertill för fjerdingmännen. Men hvad Högsta Domstolen sagt, det är, att fjerdingman icke är befogad verkställa utmätning eller, såsom det vanligen kallas, utpantning; och är han ej berättigad dertill, så kan sådant honom icke heller åläggas.

Frågas kan, om det vore en fördel, att fjerdingmännen egde göra utpantning, i händelse restskyldig vägrar godvillig betalning. Sådant har emellertid det Tillfälliga Utskottet icke föreslagit, och denna fråga utgör således icke nu föremål för öfverläggning, men det torde förtjena behjertas, att kronofogden, då i fogderiet förekommer ett större antal rester, icke utan fjerdingsmännens biträde kan medhinna utpantningen. Detta hvad angår uppbörd af kronoutskylder.

Väl kan det återopade momentet i fjerdingmansstadgan icke tydas annorlunda, än att det endast afser kronouppbörd; och då denna stadga utfärdades, kände man icke till kommunalutskylder i nuvarande betydelse. Men då kronofogde numera har samma skyldighet att indriva resterande kommunalutskylder som kronoutskylder, borde ex analogia han hafva samma rätt att anlita fjerdingsmännens biträde vid uppbörden af de förra som vid uppbörden af de sednare, naturligtvis mot enahanda vilkor att låta fjerdingmannen åtnjuta halfva uppbördsprovisionen. Med afseende härpå tror jag, att det vore lyckligt, om Lag-Utskottets betänkande vunne bifall. Jag tror, att det skulle lända de skattskyldige till förmån, om kommunens förtroendemän finge indriva kommunalutskylderna.

I 2:dra § fjerdingmansstadgan säges, att fjerdingmansbefattningen är ett menighetsbestyr; och numera antager kommunen vanligen fjerdingman för längre tid och aflönar honom med penningebidrag som uttaxeras efter fyrktal. Jag har den erfarenhet, att dessa tjänstemän, isynnerhet de aflönade, i hög grad utveckla duglighet och ofta göra sig förtjenta af medborgerliga utmärkelser. Jag tror icke, att det skulle vara farligt att utvidga deras tjänstebefogenhet till utpantnings verkställande; och säkerligen skulle de gerna åtaga sig detta besvär mot hälften af uppbördsprovisionen. Skall en gång vårt uppbördsväsen förenklas och vilja vi inskränka antalet af våra embetsmän, så måste kommunerna taga något af förvaltningens börda på sina skuldror.

Med anledning deraf, att hos Kongl. Maj:t hvilar ett förslag i detta ämne, vill jag icke framställa något yrkande; jag har blott velat tillkännagifva mina åsikter i frågan.

Herr Jöns Pehrsson: Man kan utan tvifvel vara säker, att denna sak, så liten den synes, har ganska stor betydelse i tillämpningen. Det är sannt, att, om icke fjerdingmännen lemna biträde vid kommunalutskylders indrivande, Kronans tjänstemän kunna få ganska svårt att med-

hinna indrifningen, men denna olägenhet hjälpes icke vare sig med det stadgande Lag-Utskottet eller det Tillfälliga Utskottet föreslagit. En helt annan lagstiftning behöfves, och ingen kan mera än jag erkänna behöfvet af nya stadganden i detta hänseende. För många år sedan väckte jag motion i det syfte, att exekutiva förrättningar måtte kunna öfverflyttas på tjenliga personer bland kommunernas medlemmar. Men för den tanken hänades jag då.

Lag-Utskottet har begagnat ett uttryckssätt, hvars tolkning jag anser måste blifva osäker. Lag-Utskottet har nemligen sagt, att fjerdingmännen skulle kunna "för indrifning af resterande kommunalutskylder" anlitas. Mig synes att Utskottet heldre bort begagna den ordställning, som finnes i nu gällande stadga om fjerdingmän, der det heter, att fjerdingsman åligger "*biträda*" Kronans uppbördsmän vid indrifning af resterande uppbördsmedel. Det sednare uttryckssättet kan icke gerna såsom det förra tolkas derhän, att fjerdingsman skulle ega verkställa utpanning.

Jag får alltså yrka afslag å Lag-Utskottets förslag och bifall till Tillfälliga Utskottets hemställan.

Herr Carlén: Den siste värde talaren, likasom en och annan förut, har misstagit sig, då han ansett att någon väsendtlig skilnad förefinnes mellan de båda nu föredragna utlåtandena. Utom de olika uttrycksätten, enär uti det Tillfälliga Utskottets utlåtande talas om kommunala *afgifter*, hvilket ord icke förekommer i författningen och hvilket i Lag-Utskottets utlåtande är utbytt mot orden kommunala *utskylder*, finnes nemligen mellan de båda utlåtandena icke någon annan skilnad, än att Lag-Utskottet för sin del hemställt till Kongl. Maj:t att utfärda kungörelse om det tillägg i stadgan angående fjerdingmän den 1 Juni 1850, som kunde föranledas på grund af Riksdagens skrifvelse i ämnet, under det att deremot det Tillfälliga Utskottet själf verkställt denna redaktionsförändring. Ehuru det sålunda i sak icke är någon skilnad mellan dessa begge Utskotts utlåtanden, så uppstår dock, derest det Tillfälliga Utskottets utlåtande antages, en sådan skilnad, ty det kan lätt hända, att frågan i detta fall kommer att för denna gång förfalla, alldenstund den i sådan händelse skall gå till Första Kammaren, som redan fattat beslut i ämnet, och det kan vara ganska tvifvelaktigt om denna Kammare vill frångå sitt en gång fattade beslut. Hvad åter Herr Öhlins förslag beträffar, så skulle jag icke hafva yttrat mig derom, såvida icke Herr Civilministern och jemväl Herr Jöns Pehrsson gifvit ett visst stöd åt detsamma, då de sagt, att det möjligen skulle vara lämpligt att öfverlemna åt fjerdingsmannen att verkställa utmätning. Jag vågar hysa en alldeles motsatt åsigt, i det jag tror, att det skulle vara ytterst olämpligt att, såsom motionären föreslagit, i dylika fall ställa nämndemannen under fjerdingsmannen, likasom det ock kan vara ytterst vådligt att på fjerdingsmannen öfverlåta detta bestyr, då han ju icke kan ega den insigt i utmätningsslagen, som för ändamålet erfordras. Redan nu hafva vi sett, att både länsman och kronofogde kunna blifva utsatte för ganska svåra förvecklingar till följd af de utmätningståtgärder de vidtagit, enär tillämpningen af hithörande lagstiftning är ganska svår, ofta så svår, att det väl må ifrågasättas, huruvida det icke kunde vara nödvändigt att

de personer, åt hvilka dylika uppdrag lemnades, rent af ålades att dessförintan underkasta sig examen i hithörande lagstiftning, enär de ju på grund af sina åtgärder i detta fall kunna komma att ställas under ansvar både enligt den kriminela och civila lagstiftningen. Jag tyckte mig märka, att af Herr Civilministern intet yrkande gjordes, men deremot har Herr Öhlin formulerat ett yrkande, hvilket, om det bifölles, jag anser kunna till sina följder blifva högst vådligt, hvarför jag ock yrkar bifall till Lag-Utskottets utlåtande, och i sammanhang dermed äfven till första punkten af det Tillfälliga Utskottets utlåtande, hvari hemställes att Herr Öhlins motion icke må till någon åtgärd föranleda.

Herr Nils Petersson: Då flere föregående talare hafva yrkat afslag å det föredragna Lag-Utskottets betänkande, så beder jag härmed få tillkännagifva att jag för min del instämmer uti den siste talarens yrkande om bifall till Lag-Utskottets samt afslag å det Tillfälliga Utskottets utlåtande. Till följd deraf att dessa begge betänkanden beröra ett och samma ämne, ehuru de båda Utskotten i den s. k. klämman hafva kommit till något olika resultat, hafva äfven flera förslag nu inom Kammaren blifvit framställda, i det nemligen några talare hafva velat, att bestyret med indrifning af resterande kommunalutskylder skulle öfverlemnas åt kommunalstyrelsen eller kommunalnämnden, under det att åter andre hafva ansett lämpligast vara, det kronofogdarne voro de enda tjänstemän, till hvilkas åligganden dessa göromål rätteligen borde höra. Jag vill icke mycket uppehålla mig vid frågan om att öfverlemna detta bestyr åt kommunalstyrelsen, hvaraf endast trassel och obehagligheter skulle komma att uppstå. Men deremot kan jag ej rätt fatta, hvarföre man velat motsätta sig förslaget derom, att kronofogdarne skulle ega att för indrifning af resterande utskylder anlita biträde af fjerdingmännen. Man har härvid visserligen invändt, att fjerdingmännen redan förut hafva tillräckligt många lönlösa bestyr på sin lott; men nu är ju icke fråga om annat än att de för detta förökade besvär skulle komma att erhålla en ersättning, uppgående till hälften af den stadgade uppboordsprovisionen. Man har äfven sagt, att det egentligen endast tillhör kronofogden att taga befattning med dylika saker; men är det så, att man vill föröka dessa tjänstemäns åligganden, så torde det äfven blifva nödvändigt att tillsätta ett större antal kronofogdar, och derpå tror jag icke att statsverket skulle göra någon vinst. Hårtill kommer äfven den omständigheten, att många kronofogdedistrikt äro så stora, att kronofogden näppe-ligen, utan att alltför mycket åsidosätta de göromål, som för öfrigt höra till hans tjänst, kan ensam medhinna dessa förrättningar. Sådant torde möjligen låta sig göra t. ex. i Skåne och de öfriga tätt befolkade delar af landet, hvarest distrikten äro små, men omöjligt torde det vara att kronofogdarne i de norrländska landskapen, hvarest distrikten hafva en så ofantligt stor utsträckning, ensamme och utan biträde af länsmän eller fjerdingmän kunna fullgöra denna skyldighet. Ett ytterligare skäl för den nu ifrågasatta förändringen ligger äfven deruti, att fjerdingmännen hafva vida lättare för att inställa sig hos dem, af hvilka dylika restantier skola indrifvas; de äro nemligen af helt naturliga skäl långt mera bekanta med vägar och stigar inom det ringa område deras verksamhet omfattar,

och kunna således, med begagnande af denna sin större lokalkänedom, vida hastigare och med mindre besvär och omkostnader uträtta dylika värf, hvar och en inom sitt lilla distrikt, än kronofogden, hvilken ofta för samma ändamål nödgas resa flera mil för att måhända utkräfva ett högst ringa belopp, och hvarvid han icke sällan nödgas återvända med oför rättadt ärende. Det synes äfven vara temligen orimligt att vilja ålägga kronofogdarne förökade besvär och göromål, isynnerhet under en tid, sådan som denna, då man alltmer och mer fordrar förenkling af embetsmännens bestyr och förminskning i deras antal.

Jag vill icke längre uppehålla Kammarens tid, utan slutar med att förklara det jag tror, att det vore en fördel att nu antaga Lag-Utskottets förslag, och detta så mycket heldre som det derigenom vore en utsigt att komma till något resultat i frågan, enär Första Kammaren redan bifallit samma utlåtande. Jag yrkar följaktligen bifall till Lag-Utskottets hemställan.

Herr Gustaf Jonsson: Man har i denna sak olika erfarenhet från olika orter. Det har här blifvit sagdt, att det skulle vara ett så ofantligt betungande bestyr för fjerdingmännen att uppbära kommunalutskylderna, äfven om de för detta besvär egde att i enlighet med Lag-Utskottets förslag erhålla visst arvode. Jag hemställer till de talare, som påstå detta, om det icke måste vara ännu mer betungande för fjerdingmännen att, såsom nu, på order af kronofogden fullgöra denna skyldighet utan ersättning, såvida de nemligen icke, såsom Herr Civilministern nyss sagt, helt enkelt föredraga att, såsom nyligen lärer hafva skett inom ett visst län, alldeles neka att åtaga sig detta bestyr. Hvad särskildt beträffar förhållandena inom den ort jag tillhör, så kan jag meddela, att der finnas ständigt aflönade fjerdingmän, till hvilka ersättning för deras besvär utgår efter fyrk, under det att deremot på andra ställen detta bestyr utgöres efter tur per hemman.

Då jag sålunda anser Lag-Utskottets förslag medföra väsentliga fördelar i afseende å anordnande af fjerdingmännens skyldighet att biträda vid uppbärande af kommunala utskylder, så får jag för min del yrka bifall till Lag-Utskottets utlåtande.

Herr Engländer: Med anledning deraf att Första Kammaren, efter hvad jag inhemtat, nyss bifallit Lag-Utskottets hemställan får jag, med återtagande af mitt förut framställda yrkande, förena mig i det slut, hvartill Lag-Utskottet kommit.

Herr Ivar Månsson: En föregående talare har påstått, att det icke alls skulle finnas någon skilnad mellan Lag-Utskottets och Tillfälliga Utskottets utlåtanden i denna fråga. Ja, om så vore, så skulle jag icke behöfva tala derom, utan gerna gå in på hvilketdera förslaget som helst. För min del anser jag dock en ganska betydlig skilnad förefinnas mellan dessa begge förslag. Då det nemligen i Lag-Utskottets hemställan heter, att fjerdingmännen kunna af kronofogdarne anlitas för indrifning af resterande kommunalutskylder, så skulle jag vilja tolka dessa ord på det sätt, att fjerdingmännen derigenom blefve skyldiga att verkställa utmätning;

och jag väddar till Lag-Utskottets ledamöter, huruvida icke dessa orden hafva denna betydelse. I fall dock icke så är, och för den händelse jag skulle kunna blifva öfvertygad om motsatsen, så skulle jag icke längre hålla på det Tillfälliga Utskottets hemställan, ty i sådant fall anser jag det vara ungefär detsamma, hvilketdera förslaget som komme att antagas. Men då jag verkligen trott mig finna, att Utskottets kläm innebär en obligatorisk skyldighet för fjerdingmän att sjelfve i dylika fall verkställa utmätning, så kan jag för min del icke lemna bifall till detta förslag. I det Tillfälliga Utskottets utlåtande åter heter det, "att när fjerdingmän derom anlidades, *biträda* kronans uppbördsmän vid indrifning af oliqviderade uppbördsmedel eller kommunalafgifter" och derigenom införes endast ett tillägg eller förtydligande af den ifrågavarande 6:te § af stadgan angående fjerdingmän; men att deremot stadga att fjerdingmännen, då de derom anlitas, skola indrifva oliqviderade uppbördsmedel, derom vill jag icke vara med, ty följden deraf skulle helt enkelt blifva den, att, liksom med så många andra lagstadganden, detta skulle kunna gifva anledning till olika tolkning och sålunda endast leda till tvister och oreda. Jag anser det derföre vara bäst att antaga det Tillfälliga Utskottets förslag, utan afseende derpå att Första Kammaren redan fattat sitt beslut i öfverensstämmelse med Lag-Utskottets hemställan, ty Första Kammarens beslut böra väl icke utgöra någon grund eller rättesnöre för oss vid fattande af våra beslut.

Jag yrkar fortfarande bifall till det Tillfälliga Utskottets hemställan i 2:dra momentet.

Herr Grefve Björnstjerna: Herr Carlén har sagt, att det icke finnes någon skilnad mellan de begge nu föredragna betänkandena; men enligt min tanke, och hvilken åsigt äfven af den siste talaren blifvit uttryckt, förefinnes en ganska betydlig skilnad dem emellan. Lag-Utskottet föreslår nemligen, att fjerdingmännen skola användas för att indrifva resterande utskylder. Hvad menas nu härmed? Jo, då i kommunalförfattningen stadgas, att kronofogde eger att indrifva dylika medel, förstås dermed detsamma som att utpanta; detta är just den skyldighet jag icke önskar att man skall ålägga fjerdingmännen. Jag är så mycket säkrare i denna min uppfattning, som Herr Civilministern nyss nämnde, det han önskade, att man skulle kunna ålägga fjerdingmännen denna slags indrifning, hvilken, enligt Herr Civilministerns åsigt, skulle vara nyttig både för en hastigare redogörelse och för de skattskyldige sjelfva. För min del är jag icke af denna tanke, utan yrkar fortfarande bifall till det Tillfälliga Utskottets utlåtande. Man har här visserligen framhållit den förmenta faran af att icke bifalla Lag-Utskottets hemställan, som skulle ligga deri att hela saken derigenom för denna gång skulle komma att förfalla. Denna fara anser jag icke förefinnas, ty om det Tillfälliga Utskottets hemställan nu bifalles af denna Kammare, kommer frågan derefter att hänskjutas till Första Kammaren, och det är ju då icke otroligt att Första Kammaren biträder Medkammarens beslut. Men äfven om Första Kammaren icke skulle vilja frånträda sitt en gång fattade beslut, anser jag det dock vara bättre att frågan för denna gång förfaller, än att Riksdagen genom bifall

till Lag-Utskottets hemställan skulle för sin del vilja ålägga fjerdingmännen en för dem lika olämplig som förhatlig skyldighet.

Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Herr Edström: Då jag, sedan jag förra gången hade ordet, förnummit, att Första Kammaren redan bifallit Lag-Utskottets hemställan, så ber jag nu att få återtaga mitt förra yrkande och instämma med dem, som yrkat bifall till detta utlåtande.

Herr Carlén:

* Herr Ivar Månsson: Jag beder endast att i anledning af Herr Carléns sednaste yttrande få säga, att hvad han nyss uppläst af motiveringen i Lag-Utskottets betänkande och hvilket, enligt hvad han påstod, vore ett återgifvande af 6 § 4 mom. af stadgan angående fjerdingmän, icke öfverensstämmer med nämnde paragraf, der det nemligen heter, "att när fjerdingmän derom anlitas, *biträda* Kronans uppbördsmän vid indrifning af oliqviderade uppbördsmedel etc." och jag finner det uttrycket "*biträda* kronans uppbördsmän", hvilket förekommer i det Tillfälliga Utskottets utlåtande, men hvilket helt och hållet blifvit uteslutet såväl från Lag-Utskottets motivering som från sjeliva dess s. k. kläm, vara att föredraga framför den stilisering, som uti Lag-Utskottets hemställan blifvit använd, och mellan hvilka begge uttryck en väsendtlig skilnad förefinnes. Det är endast härpå jag velat fästa uppmärksamheten.

Herr Öhlin: Med återtagande af mitt särskilda yrkande, förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till Lag-Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Sedan Herrar Öhlin och Englander frånträdt sina särskilda meningar, återstodo följande yrkanden, å hvilka propositioner blifvit begärda, nemligen: 1:o att, med afslag å hvad det Tillfälliga Utskottet i sednare punkten hemställt, ej mindre Lag-Utskottets utlåtande än det Tillfälliga Utskottets förra hemställan måtte bifallas; 2:o att, med afslag å Lag-Utskottets förslag, det Tillfälliga Utskottets båda hemställanden måtte varda bifallna; och 3:o att det af Herr Ahlström framställda ändringsförslag måtte antagas. Herr vice Talmanen upptog dessa yrkanden och förklarade efter derå framställda propositioner, ja vara öfvervägande för den förstnämnda meningen. Votering blef då begärd, och sedan till kontraposition antagits det yrkande, som under 2:o här ofvan finnes omförmäldt, företogs omröstningen enligt en nu uppsatt och justerad proposition af denna lydelse:

Den som, med afslag å hvad Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott hemställt i andra punkten af dess utlåtande N:o 1, bifaller ej mindre hvad Lag-Utskottet föreslagit i dess utlåtande N:o 38 än jemväl nämnda Tillfälliga Utskotts tillstyrkande i första punkten af dess utlåtande,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Lag-Utskottets ofvan-

berörda utlåtande, bifallit hvad det Tillfälliga Utskottet hemställt i såväl första som andra punkterna af dess utlåtande.

Röstsedlarne visade vid sammanräkning 126 ja mot 30 nej; och hade Kammaren alltså fattat beslut i enlighet med ja-propositionen.

§ 16.

Förekom till behandling Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 27), i anledning af Herrar S. A. Hedins och M. Huss' motion, rörande utländsk undesåtes rätt att i Sverige förvärfva och besitta fast egendom samt idka näring.

Med anledning af Utskottets hemställan anförde:

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena Björn-stjerna: Herr vice Talman, mine Herrar! Det kan visserligen icke förvåna någon, att de mer och mer tilltagande köp, hvarigenom svensk jord öfvergår till egare, tillhörande främmande nationer, väckt en viss oro i landet. Denna känsla är fosterländsk och delas troligen af de flesta inom denna församling. Den har till grund tanken att svensk jord bör först och främst besittas af Sveriges egna barn, och jag kan således ingalunda förvåna mig, att man inom representationen sökt påträffa en utväg, hvarigenom för framtiden den motsedda faran förebygges. Jag tror deremot icke, att Utskottet angifvit den rätta vägen härtill.

De olägenheter, hvilka man vill söka undanröjja, äro af dels ekonomisk, dels politisk natur. Ur ekonomisk synpunkt tror jag icke någon kan påstå, det landet hittills lidit genom de köp af jord, som utlänningar här gjort. Tvärtom har jag hört ganska allmänt erkännas, att dessa köp varit för landet fördelaktiga, och att de utlänningar, som besitta eller arrendera svensk jord, för oss blifvit en ganska nyttig samhällsklass, genom utbredande af en förbättrad landthushållning eller i andra afseenden nyttiga föredömen. De hafva gjort sig aktade och afhållne i de trakter, der de slagit sig ned, så att man säkert der skulle med saknad se dem åter utvandra. Men, säger man, detta kan gälla om enskilda jordegare af utländsk börd, men faran hotar från de stora främmande bolagen, så framt de få inköpa fastigheter i landet. Jag tror icke heller att man med befogenhet — hittills åtminstone — kunnat klaga öfver dessa bolag, hvilka inom Sverige tills dato icke varit särdeles många. Tvärtom torde landet äfven af dem haft ganska väsendtliga fördelar. De hafva köpt landegendomar, grufvor, bruksfastigheter till mycket högre pris än säljarne kunnat betinga sig af svensk köpare. De hafva här nedlagt betydliga kapital, hvilka kommit landet och orten till godo. De hafva öppnat nya förvärfvskällor och spridit välmåga bland deras talrika underhafvande.

Man fruktar att de skola förstöra våra skogar. Huruvida skogsköflingen i någon större mån inom vårt land hittills idkats af utlänningar vill jag lemna derhån, men obestridligt lärer vara, att vi sjelfve i detta yrke hunnit ganska långt, och jag har ej hört, att den skog, som hugges af svenskar växer hastigare igen än den som hugges af utlänningar. Hvad vi behöfva är en god skogslagstiftning icke blott för utlänningar, utan äfven för svenskar, i annat fall lära vi på sin höjd lyckas fördröja med så eller så många år den befarade skogsbristen.

Jag behöfver icke närmare redogöra för de ekonomiska fördelar, Utskottets förslag, om det blefve lag, skulle beröfva oss, ty de äro temligen fullständigt uppräknade på sidan 16 i betänkandet. Att bortkasta så väsendtliga fördelar för att undvika en — som jag tror — helt och hållet inbillad fara, skulle jag anse i hög grad oklokt.

Hvad den politiska sidan af frågan beträffar, anser jag önskvärdt att så noga som möjligt bestämmes utländska jordegares i Sverige rättigheter och skyldigheter, hvilka dock helst ej böra vara andra än landets öfrige innebyggares, på det vi, i händelse någon utlänning skulle påkalla sin regerings mellankomst, må kunna säga: här är den svenska lagen och efter den har han blifvit behandlad. Jag tror då ej vi af denna anledning kunna hafva några politiska vådor att befara. Vi veta, att så godt som hela Europa medgifvit utlänningar en dylik rätt, bland andra så kloka och beräknande nationer, som Holländare, Belgier och Danskar, oaktadt deras länder genom sin geografiska belägenhet äro vida mera utsatta för främmande påtryckningar än Sverige. Man befarar der inga politiska vådor af ett sådant medgifvande, och min öfvertygelse är, att man här lika litet behöfver göra det. Det är ej heller sagdt, att dessa befarade olägenheter eller vådor skulle undvikas genom antagande af Utskottets förslag. Det finnes nationer, hvilkas undersåter aldrig upphöra att tillhöra det land, der de äro födde och som fortfara att njuta skydd af dess lagar, äfven sedan de blifvit naturaliserade i ett främmande land. En fransman eller engelsman, om han blefve svensk undersåte och inom landet köpte fastighet, kunde således lika fullt åberopa beskydd af sitt förra fosterland.

Mot skogssköfvingen kan jag ej heller se, att förslaget innehåller något verksamt botemedel. Det förbjuder visserligen utlänning att förvärfa egande- eller besittningsrätt till fast egendom, men det förbjuder honom icke att *arrendera* jord, och något särskildt tillstånd har hitintills åtminstone icke behöfts att hugga skog. Om han således arrenderar en skogsegendom och uti kontraktet är intaget obegränsad rätt att hugga, kan han opåtaladt afverka skogen och gör det troligen då vida grundligare, än om jorden tillhörde honom sjelf, då det enskilda intresset bortmana honom att icke förstöra sin egendom.

Jag föreställer mig emellertid, att det möjligen kunde vara skäl införa någon undantagslagstiftning för sådana delar af vårt land som lappmarkerna och liknande trakter, der besittningsrätten till jord är oklar. På sådana trakter kan man tänka sig, att obehag eller förvecklingar kunde uppstå, i fall utländsk köpare betalt sina penningar för jordegendom, troende sig ega full besittningsrätt dertill, men det likväl sedermera befinnes, att besittningsrätten endast varit vilkorlig och att större eller mindre del af egendomen kan vara förverkad till Kronan. Jag vill icke nu bestämdt uttala mig härom, men anser saken vara förtjent att tagas i öfvervägande.

I allmänhet deremot tror jag det skulle vara ett stort steg tillbaka, om Kamraren godkände föreliggande förslag, och om detta sedermera blefve lag. Många af dem, som nu ifrigast yrka vidtagandet af de föreslagna åtgärderna, skulle ganska säkert snart komma att ångra sig, då landet började känna de menliga följderna deraf i ekonomiskt afseende.

Det hastiga framåtskridande, åt hvilket vi en tid haft att glädja oss, skulle i väsendtlig mån hämmas, när utländska kapitaler och utländsk företagsamhet ej längre tillätes åt oss bygga jernvägar eller visa oss vägen till införande af en större industriel verksamhet. Med ett ord, i ekonomiskt afseende skulle en lag i den riktning, Utskottet antydt, för landet medföra ganska betydliga förluster, utan att bereda någon vinst i annat afseende.

Vidare yttrade:

Herr Carlén: Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena yttrade bland annat, att han ansåg önskvärdt om vi hade det så staldt, att då tvistigheter möjligen uppstode med afseende å en utländsk undersåtes jordbesittningsrätt inom vårt land, man kunde hänvisa den utländska makten dertill, att svensk lag funnes i ämnet, och att hvarje utländsk undersåte, som vill åtkomma svensk jord, hänföres under den lagen. Jag tror så med och anser, att den egentliga vigten härvid ligger derpå, att den lagstiftning, som i detta afseende anses möjlig och behöflig, blir sådan, att den icke beror endast på Konungen, utan — hvad jag förmodar Hans Excellens menade — af Konung och Riksdag gemensamt, eller med andra ord, att den får civillags natur. Huru denna lag skall vara beskaffad, utgör dernäst den stora fråga, Utskottet uti föreliggande betänkande sökt besvara. Med afseende härå tror jag, lika med Herr Utrikesministern, att det icke gagnar våra intressen, hvarken ur ekonomisk eller politisk synpunkt, att antaga det förslag, Utskottet framlagt, ja — jag går ännu längre och anser stiftandet af en lag i sådant syfte nära på vara detsamma som att omgifva vårt gamla, fria land med en kinesisk mur. Låt vara att vi för närvarande befinna oss i så lyckliga förhållanden, att vi icke behöfva utländska kapital. Andra tider kunna dock komma, då vi behöfva dem, och hvad som är säkert — den tid upphör aldrig, då vi behöfva den utländska krediten. Att denna i väsendtlig mån torde komma att rubbas genom en lag i föreslaget syfte, tror jag för min del.

Jag tillåter mig endast med afseende derå fästa Herrarnes uppmärksamhet på det förhållande, att hypoteksföreningarna och Allmänna hypoteksbanken, hvilka institutioner såväl inom- som utomlands åtnjuta stort anseende, hafva bakom sig fordringsegare, som för sina fordringar hafva sin förnämsta säkerhet i svensk jord, och det är just denna omständighet, hvilken förlänat dessa associationer styrka och kredit. Nu är det visserligen sannt att det förslag, Utskottet framlagt, om det blefve lag — icke skulle hindra fordringsegarna att i likhet med andra fordringsegare utmäta panten, d. v. s. jorden, men det skulle dock hindra fordringsegarna, om de voro utlänningar, att bevaka sin rätt genom att konkurrera såsom köpare. En sådan eventualitet kan naturligtvis icke tänkas inträffa i annat fall än då landet befinner sig i någon svår kris, då jordvärdet faller till ytterlighet, hvarpå vi för icke så länge sedan haft ett exempel. Om emellertid en dylik kris ånyo inträffade, och en lag i det syfte, Utskottet föreslagit, vore gällande, skulle en utlänning omöjligen kunna bevaka sin rätt vid de försäljningar af utmätt fastighet, som kunde ifrågakomma, ty han var förbjuden att köpa svensk jord och måste lita på

att få sin fordran betäckt genom svensk köpares anbud, en förhoppning, hvilken lätt kunde slå felt, då fastigheten under sådana förhållanden vanligtvis betinga sig endast mycket låga pris. Detta exempel ligger kanske på sidan af saken, men visar likväl till hvilka oegentligheter, det kan leda, om man lägger band på den fria konkurrensen.

Den enda lagstiftningsåtgärd i detta ämne, vi för närvarande behöfva, bör — enligt mitt förmenande — hafva till föremål de *utländska bolag*, som spekulera i svenska egendomar och isynnerhet de anonyma bolagen. Med skäl torde kunna antagas, att de klagomål och den farhåga, som gifvit upphof till de i ämnet väckta motioner, i sjelfva verket förorsakats just af misstroende till dessa utländska bolag. Det är icke egentligen den omständigheten, att *enskilde, utländske män* inom landet köpa egendomar, som väckt farhåga, åtminstone i ekonomiskt afseende, ty en enskild person kan icke vara så kapitalstark, att han för egen räkning lägger sig till större etablissementer i ett främmande land, utan det är efter nutidens affärsförhållanden nästan ovilkorligen betingadt, att endast under form af stora bolag göra affärer i större jordagods, bruksegendomar, grufvor o. s. v. Om vi således skola stifta lag i detta hänseende, tror jag — för min del — vi böra inskränka oss till att begränsa *utländska bolags* rätt att besitta svensk jord, bedriva bruksrörelse och möjligen äfven deras rätt att idka skogshandtering. Men att i nämnda hänseende stadga absolut förbud, anser jag icke lämpligt. Jag skulle för min del vilja föreslå införandet af förbud för utländska bolag — naturligtvis norska undantagna — att förvärfva och besitta svensk jord, att bedriva grufrörelse och skogsafverkning, med mindre bolagsstyrelsen till mer än hälften utgjordes af infödde svenske och i Sverige bosatte män. Detta skulle, enligt min öfvertygelse, blifva tillfyllestgörande.

Hvad deremot angår utländsk enskild mans rätt att här i riket förvärfva och besitta fast egendom eller idka rörelse m. m., har jag redan nämnt, att jag icke anser klagomålen gälla privata utländska personer, och att således det redan befintliga stadgandet i ämnet tillkommit på administrativ väg, jemte det förbehåll, som Kongl. Maj:t numera alltid lär göra till villkor för utländings rätt att besitta fast egendom inom riket, att nemligen den utländske egaren skall hafva en svensk man, som representerar hans person och intressen i landet.

Jag tror för min del, att det är högst nödvändigt, isynnerhet i politiskt hänseende, att hvad i detta ämne lagstiftas erhåller civillags natur, och jag har i denna min tro blifvit starkt genom Herr Utrikesministerns uttalande. En ny civillag med afseende å utländska bolag och, med afseende å enskilda utländingar, den nu gällande administrativa lagen upphöjd till civillag — se der allt som enligt min åsigt behöfver åtgöras i saken. Motiveringen i öfrigt till hvad jag yttrat återfinnes i den vid Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande i frågan fogade reservation af Herr Faxé. Dock vill jag ingalunda hafva sjelfva förslaget så beskaffadt som hans, formulerad såsom det är med många moment och sönderdeladt i detaljer, ty deri anser jag, att Kongl. Maj:t bör hafva fria händer. Allt hvad jag således anser, att Riksdagen för närvarande bör besluta består uti en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t utaf det unge-

färliga innehåll: "att Riksdagen — med uttalande af den åsigt, att genom civillag bör stadgas, det *utländska bolag*, norska dock undantagna, icke må förvärfva och besitta fast egendom i riket, ej heller här idka bergsbruk eller skogsafverkning, med mindre bolagets styrelse till mera än hälften består af infödda svenska undersåter, som äro i riket bosatta — måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och till Riksdagens pröfning framlägga förslag till sådan lag, i hvilken äfven torde böra införas bestämmelser om de allmänna vilkor, hvarunder *enskilda* utlänningar må ega att besitta fastighet i riket eller idka sådan rörelse, som ofvan nämnes".

För min del tror jag, att om Riksdagen går längre eller så långt, som Utskottet föreslagit, man långt ifrån att vinna i ekonomiskt afseende, tvärtom förlorar, utan att å andra sidan vinna det ringaste i anseende och säkerhet utåt, i vår ställning till främmande makter.

Med Herr Carlén instämde Herrar *Rubenson* och *Lundström*.

Herr *Treffenberg*: Herr vice Talman, mine Herrar! Jag hade verkligen hoppats, att innan jag behöfde uppträda i denna fråga, jag skulle få höra ett mera allmänt uttalande inom Kammaren öfver Utskottets åsikter och förslag i ämnet, hvilket jag, såsom ordförande i Utskottet, efter måttet af mina krafter skall söka försvara.

Såsom Herrarne torde observera, förefinnas åtskilliga skiljaktigheter mellan de särskilda förslag till underdånig skrifvelse i ämnet, som blifvit framställda utaf de Kamrarnes Tillfälliga Utskott, hvilka behandlat hithörande motioner. Inom Andra Kammarens Tillfälliga Utskott kom man öfverens om, att det icke kunde vara lämpligt att — på sätt Medkammarens Tillfälliga Utskott gjort — föreslå Riksdagen affärdandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med uttalande af farhågor "för följderna af de grundsatser, som hittills gjort sig gällande i fråga om tillåtelse för främmande länders undersåter att i Sverige förvärfva och besitta fast egendom, eller härstädes idka grufvedrift, bergsbruk eller skogsafverkning". Utskottet ansåg nemligen att ett sådant uttalande skulle innebära ett slags klander mot regeringen och detta kunde — såsom vi ledamöter i Utskottet föreställde oss — icke ingå i Kammarens syftsmål. Vidare, och då Första Kammarens Tillfälliga Utskott lemnade den viktiga frågan oafgjord, huruvida genom civillag lämpligen bör bestämmas de vilkor, hvarunder utlänning får besitta fast egendom inom landet, så ansåg deremot denna Kammares Utskott ganska viktigt, att dessa vilkor genom civil-lag utstakas. Ändtligen ansågo vi icke fullt riktigt, att — såsom Första Kammares Tillfälliga Utskott gjort — uppställa naturalisation såsom absolut vilkor för erhållande af besittningsrätt till svensk jord, utan att åt Kongl. Maj:t borde förbehållas rätt att efter omständigheterna bevilja undantag i detta hänseende. Till denna korta resumé af skiljaktigheterna emellan de begge Utskottens förslag, vill jag endast ytterligare foga den anmärkningen, att troligen åtskilligt af det, som nu är gemensamt för de båda förslagen, hade blifvit olika, om man icke, med tanken på riksdagsarbetets annalkande slut, hade önskat att i möjligaste måtto och utan återremisser åstadkomna enhet mellan Kamrarne, och vi hafva derföre

— såvidt möjligt — sökt följa samma formulering af förslaget, som blifvit begagnad uti Första Kammarens utskottsbetänkande.

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena erinrade uti början af sitt nyss afgifna anförande derom, att det hvarken i ekonomiskt eller politiskt hänseende vore nyttigt och önskvärdt, om Kamrarna förenade sig i de åsigt, Utskottet framställt, och således för sin del beslutade till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig skrifvelse uti af Utskottet angifvet syfte. Han anmärkte, att landet icke tillskyndats några olägenheter af nuvarande lagstiftning i ämnet. Ja — det erkänner jag gerna, men får å min sida hänvisa till hvad på förmiddagen yttrades af en talare, hvilken tyckte det vara mindre välbetänt att med vidtagandet af en såsom nödvändig ansedd reform vänta, till dess det sker tecken i sol, måne och stjernor, till dess det politiska hafvet börjar uppröras af storm och vågorna begynna häfva sig. Dyrningarne börja verkligen redan visa sig!

Vidare nämnde Herr Utrikesministern att skogen icke vexer fortare åter, om den uthugges af svenskar än om af utländingar. Icke heller detta argument kan jag bestrida, men den stora skilnaden är — såsom Utskottet äfven i motiveringen framhållit — den, att i ena fallet vinsten af afverkningsaffären stannar inom landet, i andra fallet vandrar till utlandet.

Uti fortsättningen af Hans Excellens' anförande fästade jag mig ytterligare vid ett yttrande derom, att det icke vore förenadt med våda i politiskt hänseende, om man läte saken gå ungefär på samma sätt som hittills och således icke bestämde sig för några nya, skärpta lagstiftningsåtgärder, om blott hvarje utländing för den egendom, han besitter inom riket, tillförsäkras samma rättigheter och samma skydd, som hvarje svensk medborgare. I så fall ansåg Hans Excellens, att hvarje utländing skulle villigt underkasta sig lagen, och att ingen protest eller politisk förveckling med främmande makter kunde inträffa. Det är mycket möjligt, att så kan vara, och att utlandet verkligen hyser respekt för vår svenska domarekorps, samt att densamma åtnjuter lika stor aktning utom som inom riket. Härvid är dock att märka, att i händelse statsmakterna komma att vidtaga en mera genomgripande ändring i skogslagstiftningen, hvarigenom den enskilda nyttjanderätten till skog i mer eller mindre mån inskränkes, det efter all anledning icke blifver domarekorpsen, som kommer att tillämpa de nya, restriktiva lagstadgandena i ämnet, utan de administrativa myndigheterna, och deras kredit är i allmänhet icke så stor som domarekorpsens. Och hvad för öfrigt beträffar aktningen i utlandet för lag och rätt, så veta vi tyvärr alltför väl, att — åtminstone i internationelt hänseende — de sednare årens erfarenhet lemnat åtskilligt öfrigt att önska. Herr Utrikesministern har sjelf bland sina företrädare haft en, som vid ett icke synnerligen aflägsset kritiskt tillfälle yttrade, att Danmarks styckning vore en skriande orättvisa, hvilken han aldrig kunde föreställa sig att diplomaten skulle tillåta, och likväl är denna styckning numera en fait accompli. Äfvenledes erinrar jag mig att när för några år sedan, inför Preussiska deputerade-kammaren förslag af regeringen framlades derom, att exkonungens i Hannover egendom skulle läggas under seqvester och herrar jurister dervid gjorde invändningar derom, att lagen lade hinder i vägen för vidtagande af en dylik åtgärd, dessa invändningar blefvo från minister-

bänken bemötta med den förklaringen, att de endast utgjorde "juridiska spindelväfvar", som icke skulle genera ministern om blott representationen gifve sin auktorisation till seqvestern.

En representant på stockholmsbänken, som äfvenledes motsatt sig Utskottets och afgifvit ett eget förslag talade om kinesiska murar. Han sade att antagandet af Utskottets förslag vore detsamma som att kringgärda vårt gamla Sverige med en kinesisk mur. Jag tror icke att det är så farligt med den saken. Under de sednaste decennierna hafva vi frambragt en mängd nya kommunikationsleder; jernvägar korsa landet i alla riktningar — detta är ingen kinesisk mur. Vi hafva gjort gällande fria grundsatser i handelslagstiftningen; detta är icke heller någon kinesisk mur. Vi lefva vidare under de lyckligaste inre förhållanden i politiskt och socialt hänseende, hvilka hittills utöfvat och äfven framdeles skola utöfva stor dragningskraft på utlänningarne; icke heller här möter någon kinesisk mur.

Samme ärade talare hade äfven ett högst kuriöst resonnement derom, att utländska innehafvare af hypoteksföreningarnes och allmänna hypoteksbankens obligationer möjligen skulle, om Utskottets förslag antages, vid inträffande kris förlora den säkerhet, de hade i svensk jordegendom. Han känner dock säkerligen, likaväl som jag och Herrarne alla, att obligationsinnehafvarnes fordringsanspråk gälla icke de enskilda jordegarne, utan hypoteksföreningarne, och att det är dessa föreningar, som hafva fordringsrätt mot de enskilde delegarne. En annan omständighet lemnade äfven den ärade talaren ur sigte, nemligen föreningarnes solidariska ansvarighet.

Jag återkommer ännu en gång till Herr Utrikesministerns yttrande. Hans Excellens nämnde att i vissa länders lagar finnas sådana bestämmelser, att medborgarrätten aldrig kan upphöra, så att t. ex. i händelse en fransman eller engelsman flyttat hit öfver och fått rättighet att besitta svensk jord eller tillåtelse till bruksdrift, skogshandtering o. s. v., denne, oaktadt han blifvit svensk medborgare, likväl skulle vid uppkommande förvecklingar med hopp om framgång kunna påräkna skydd af sitt gamla fädernesland. Härvid tillåter jag mig återopa vår gällande naturalisationslag, som utvisar först och främst att innan svensk medborgarrätt tillgodokommer utlänning, denne skall inför vederbörande myndighet styrka, det han upphört att vara främmande makts undersåte; och vidare stadgar lagen följande: "är sökanden från sådant land, hvars lagar icke tillåta befrielse från undersätlig förbindelse, varde sökanden förelagdt, att vid tro- och huldhetens sedens afläggande skriftligen afsäga sig de politiska förmåner och rättigheter, sökanden i det främmande landet innehar". Såvidt man nu, såsom Hans Excellens påstått, verkligen i utlandet har respekt för våra lagar, så förefaller det minst sagdt märkvärdigt, om en utlänning, sedan han här i Sverige afgifvit en sådan skriftlig förbindelse och blifvit upptagen till svensk medborgare, likväl skulle kunna påräkna beskydd af sitt forna räderneslands regering. Det vore en högst egen uppfattning af saken och bevisade allt annat än respekt för svensk lag.

Jag vet icke hvad det blåser för en vind inom Kammaren i afton, men säkert är, att då dechargebetänkandet diskuterades, förekom ett allmänt uttalande af farhågor därför, att, om den starka inströmningen af utländska spekulationslystna kapitalister fortfarande finge ohejdadt fortgå,

vi slutligen skulle riskera det dyrbaraste vi ega — vår sjelfständighet. Jag tror det är bäst att stämma i bäcken innan man kommer till ån, och då jag för min del icke funnit den ringaste anledning utaf de emot förslaget gjorda anmärkningarne att ändra öfvertygelse, så yrkar jag bifall till hvad Utskottet hemställt.

Herrar *Lundqvist* och *Anders Svensson* förenade sig uti Herr *Treffenberg*s anförande.

Herr Friherre von Schulzenheim: Herr vice Talman, mine Herrar Det är helt naturligt, att en fader söker försvara sitt barn, äfven om det är sjukt, och Utskottets ordförande synes mig därför endast följt naturens lagar, då han försökt att, med så stor evidens som möjligt, bevisa det Utskottets betänkande är klokt och välbetänkt från början till slut. I detta betänkande finnas visserligen — enligt mitt förmenande — några sanningar, men äfven många misstag i praktiskt hänseende och hvilka jag nödgas påpeka. I förbigående vill jag först nämna, att det försvar, som en enda talare — nemligen just Utskottets ordförande — här afgifvit till förmån för det från motionerne härflytande förslaget, blifvit framställt med den redighet, klarhet och humanitet, man är van att finna på det hållet, men att det förundrar mig, och att jag beklagar, det min ädle vän, hvars principer jag så väl känner både från ungdomstiden och föregående gemensamt riksdagsarbete, i detta fall visat en betydlig inkonsequens. Kongl. Maj:t har hittills oomtvistadt tillerkänts rättigheten att meddela tillåtelse åt enskilde utländingar eller utländska bolag att besitta fastighet inom riket och talaren glömde, att vår nu gällande Regeringsform medgifver Konungen rättighet till och med att i svensk tjenst — nemligen till militära befattningar — antaga utländingar, utan att de förändra nationalitet. Grundlagen gör i detta afseende endast den inskränkingen, att Kongl. Maj:t icke eger tillsätta utländing såsom kommandant på någon af rikets fästningar. Hvad säges nu om denna konsekvens: att en utländing under en lång följd af år kan bekläda t. ex. en öfversteplats i svensk tjenst, men å andra sidan, ehuru här bosatt, icke får innehafva fast egendom. Nej, säger Utskottet, han får icke köpa och besitta fast egendom inom riket, men Utskottet förbjuder honom icke att *arrendera* en sådan, äfven om skogsafverkning och bruksrörelse dermed skulle vara förenad. Är detta konsekvens och kan en lag skrivas på sådan grund?

Det aldrig värsta är dock, att denna lag vid tillämpningen — enligt min öfvertygelse — skulle visa sig ännu mera absurd. Ty föreställom oss att en egendom är ställd på aktier! Enligt vår gällande aktielag äro aktier löpande förbindelser, som kunna försäljas till hvem som helst. Hvarje aktie utgör således en viss bräkdelen af besittningsrätten till egendomen och samlade till större antal bilda dessa aktier ett mindre bräktal eller med andra ord större eganderätt i fastigheten. En lagstiftning i det syfte, Utskottet föreslagit, skulle naturligtvis verka äfven i detta afseende och åstadkomma ett oberäkneligt prisfall å alla dylika svenska förbindelser, men jag kan icke föreställa mig, att Riksdagen vill vidtaga lagstiftningsåtgärder, hvarigenom värdet på svenska papper i utlandet nedtryckes.

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena erinrade mycket riktigt — såsom äfven jag nyss antydde — att lagen skulle kringgås derigenom, att utlänning har rätt att arrendera en fast egendom och att i arrendekontraktet äfven kan ingå rätt till skogsafverkning. Äfvenledes instämmer jag uti hvad Hans Excellens uttalade, att farhågan för utlänningars närvaro i landet väsendtligen har sitt ursprung uti omsorgen för skogens bestånd, men att det icke är genom att utestänga utlänningarne, utan genom en ändamålsenlig skogslagstiftning, gällande såväl för de utlänningar, hvilka drifva affärer i landet, som äfven för svenska medborgare, denna i och för sig ytterst viktiga samhällsangelägenhet bör ordnas. För min del tillåter jag mig vidare påpeka, att Utskottets förslag — om det antages till lag — kan kringgås på ännu många andra sätt. Exempelvis vill jag anföra att — enligt hvad jag har mig bekant — för åtta dagar sedan ett köp gjordes af utlänning, för hvilket en svensk jurist nominelt står såsom köpare. Hela följden af en dylik lagstifningsåtgärd skulle således sannolikt blifva den att genom en mängd intrasslade transaktioner lagen kringgås och *möjligheten af diplomatiska förvecklingar derigenom blir vida större* än om nuvarande lagstiftning oförändrad kvarstår. Det förefaller mig också — jag säger detta icke allenast mot min ärade vän, utan äfven mot hela den grundsats han förfäktar — rätt eget, att herrar frihandlare kunna vilja göra inskränknin-gar med afseende å rätt till köp och försäljning af fast egendom. Under lång tid har det hetat att "den mestbjudande skall gälla", "arbetet skall gälla för hvad det är", "varan gälla så mycket den kan", men nu vill man införa en lagstiftning som säger: "varan får icke gälla så mycket den kan, utan så och så mycket", derföre att den endast får säljas till svenskar icke till utlänningar.

Hans Excellens Herr Utrikesministern erinrade derom, att skogen icke växer hastigare åter om den afverkas af svenskar än om den uthugges af utlänningar. Utskottets Herr ordförande medgaf detta, men sade att vinsten stannar inom landet i ena fallet och går till utlandet i andra fallet. Detta resonnement är ungefär detsamma som Aug. Blanches celebrat uttryck i Bläckstadius att inbördes krig äro de minst förderliga, ty penningarne och kostnaderna derför stanna inom landet. För min del tror jag, att om en egare till ett skogshemman säljer sitt timmer till en utländsk person, hvilken inom landet eger sågverk, han får lika bra betaldt som om han säljer till en svensk firma och att penningarne likasom arbetsvinsten med forlöner m. m. lika väl stanna inom landet. Jag tror att de stora sågverken i Norrland och Wermland afverka lika mycket, om de egas af utlänningar eller svenskar, och att penningarne i ena som andra fallet i samma grad stannar hos hemmansegarne.

Jag kom att nämna Norrland och Wermland, men glömde en annan provins, hvares förhållanden måhända för Herrarne äro ett intressantare betraktelseämne — jag menar Skåne. Tro Herrarne, att den skånska stenkoisindustrien förmått utveckla sig utan tillhjälp af utlandet? Tro Herrarne att den ståndpunkt, denna för landet nya industri redan uppnått, varit möjlig utan bistånd af utländska kapital, utländska ingenjörer?

Jag har ingenting emot att genom lag införes restriktioner mot skogsafverkningen

afverkningen för att minska öfverdriften och skadan deraf, men jag vill icke, att man uppsåtligen vidtager sådana åtgärder, hvarigenom svenska värdepapper i utlandet falla, svensk lagstiftning blir ett åtlöje, och vi svenskar blifva betraktade som kineser. Att — såsom föregående talare åberopade — vid det tillfälle, då décharge-betänkandet föredrogs, anmärkningar riktades mot de regeringsbeslut i ämnet, som förekommit under sista åren, eger visserligen sin riktighet, men dervid bör icke förglömmas, att det förslag i samma riktning som nu föreliggande utskottsbetänkande, hvilket då fanns vidfogadt Konstitutions-Utskottets utlåtande i form af en reservation, utaf båda Kamrarne förkastades, och *om Kamraren skall visa konsekvens, i sina beslut* bör — enligt mitt förmenande — jemväl nu föreliggande förslag följaktligen förkastas.

På grund af hvad jag haft äran anföra och utan att vilja motsätta mig antagandet af Herr Carléns förslag, hvilket jag anser innebära fullt tillräcklig garanti, får jag för min del yrka afslag å betänkandet.

Herr Lasse Jönsson: Jag tillhör det Utskott, som utarbetat det ifrågavarande förslaget och, ehuru jag icke reserverat mig emot Utskottets beslut, har jag dock inom Utskottet gifvit tillkänna, att jag icke kan godkänna de åsigtter, som der gjort sig gällande. Många af de skäl jag hade ämnat att för min mening åberopa, hafva redan blifvit af andra talare anförda, men det är dock särskildt ett, som jag ber att få framdraga. Fastän vi nu hafva goda penningetider, så är det icke omöjligt, att en kris en gång kan inträffa, då måhända många af dessa storartade såväl in- som utländska bolag blifva nödsakade att, i brist på tillräckliga kapital, nedläggas sin rörelse — om då, som Utskottet har föreslagit, icke ens Kongl. Majt skulle ega rätt att tillåta utländska bolag eller enskilda personer, som ej kunna hitflytta och blifva svenska medborgare, att med sina kapital träda emellan, för att genom köp eller på annat sätt, hålla de industriela företagen uppe, skall följden blifva att de måste falla, och då återstår ingen annan utväg för de dervid i tusental anställda arbetarne än att antingen öfvergifva fäderneslandet och resa till Amerika eller någon annan utländsk ort eller ock falla fattigvården till last. Jag anser denna omständighet allena innebära så mycket skäl för ogillande af betänkandet, att jag icke tror mig behöfva anföra flera. Jag tror att, om frågan återkommer till Utskottet, den möjligen skulle kunna få en annan utgång och vill dertill för samt på de skäl Herr Carlén anført yrka återremiss af betänkandet.

Herr Per Nilsson i Espö. För min del ser jag icke i detta förslag så stora vådor som några af de föregående talarne. Tager man någorlunda i betraktande verkliga förhållandet, så ser man likväl huru år för år utlänningarne allt mera blifva egare till den svenska jorden. Man har framhållit de stora fördelar, som skulle tillskyndas landet derutaf, att utländska kapital inkomma i landet. Detta är visserligen sannt, men det vore vida bättre om svenskarne sjelfva sökte att samla kapital på en tid, då det finnes öfverflöd på penningar, och det har ju äfven visat sig att det på sednare tider blifvit större kapitalbildning i landet; på sådant sätt är det som man bör arbeta sig fram till förmögenhet. Här har

mången gång i Kammaren yttrats att, när prisen å egendomarne falla och man icke lyckas sälja dem fördelaktigt inom landet, det vore nödvändigt att afyttra dem till utländingar. Men jag tror just att vid sådana tillfällen det vore fördelaktigare, om den idoge och sträfsamme arbetaren lemnades tillfälle att för en måttlig köpeskilling tillhandla sig dessa egendomar, hvilkas värden under goda år blifvit onaturligt uppdrifna.

Här har talats om att, i händelse ett sådant steg tages som nu är i fråga, arbetaren mångenstädes skulle nödsakas att öfvergifva fäderneslandet och i Amerika söka sin utkomst. De der Amerikaresorna kunna begagnas både för och emot en sak, detta är väl känt, och jag tror därför att saken bör betraktas från begge sidor. Deremot anser jag, såsom jag redan nämnt, stora vådor vara förbundna med utländingars obegränsade rätt att besitta den svenska jorden. Vi veta huru på 1820- och 1830-talen en mängd af de gamla skånska egendomarne sprängdes; det var då de sparsamma arbetarne som inköpte dessa egendomar och bildade en sjelfständig godsegareklass, och en annan anda blef rådande i dessa socknar, än då de gamla hofveribönderna der framsläpade sitt lif. Nu på sednare tider har det inträffat, att många af de stora egendomarne sålts till utlänningar, och att detta i en framtid kan blifva farligt för svenska nationen visar sig af Danmarks exempel. Då Kejsar Carl herrskade i Tyskland ingicks en förening med Danmark, att Slesvig skulle vara danskt och Holstein tyskt. Sedermera kommo danska konungarne äfven att blifva hertigar till Holstein, och så blef äfven Holstein danskt. Men under tiden hafva tyskarne köpt in af den slesvigska jorden och gjorde så småningom anspråk på att få sitt språk infördt i de offentliga skolorna, och följden blef den, att detta sköna herrliga Slesvig rycktes från Danmark och lades under den tyska spiran. Så kan det äfven gå här; låt utlänningen plocka bort den ena biten efter den andra och det skall slutligen icke blifva mycket kvar. Den tid kan komma då våra efterkommande skola önska, att svenska Riksdagen bättre hade sett upp. Vi kunna ju hemta exempel från vårt eget land i detta afseende. Huru gick det på den tiden, då utländska furstar herrskade i vårt land? Utländingarnes pretentioner gingo så långt, att det t. ex. var föreskrifvet att ett visst antal rådmän i städerna skulle vara utländske för att bevaka sin rätt gent emot de svenske. Det var Gustaf I med svenska folket som dref bort utlänningar och återställde svenska nationen till hvad den varit och gjorde att vi nu i århundraden lefvat i den lyckligaste belägenhet. Vi hafva väl haft något litet groll, men vi äro ännu egare till den gamla svenska jorden, och vi hoppas att äfven våra efterkommande skola förblifva det. Men därför är det nödigt att i tid se upp. Jag drager således icke i betänkande att antaga Utskottets förslag såsom det här är framlagdt; men vill pluraliteten återremittera detsamma, skall jag icke sätta mig deremot. För min del yrkar jag emellertid tills vidare bifall till Utskottets förslag.

Herr *Åke Andersson* instämde med Herr Per Nilsson.

Herr *Pehr Staaff*:

Herr Grefve Sparre: Den sena timman bjuder mig att vara kort, och jag skall söka att iakttaga detta.

Det är möjligt, att man hittills visat väl mycken liberalitet emot utlänningar i fråga om besittningsrätt till svensk jord, men jag är öfvertygad att en återgång nu inträffat, och att man börjat vidtaga tillräckliga försigtighetsmått. Det vore derföre illa att nu vidtaga en åtgärd, som skulle lägga hinder i vägen för utlänningar att egna vårt land den uppmärksamhet, som det på sednare tiden åtnjutit. Det är ett bemärkansvärdt förhållande, mine Herrar, att just i de orter der utlänningen bostatt sig, just der har man minsta farhågar för dem. Så i min hemort; de utlänningar som der slagit sig ned hafva genom arbetsamhet och sparsamhet lemnat ett synnerligen godt föredöme. Om vi nu skulle lägga hinder i vägen för utländska handelsfirmor, konsortier eller andra föreningar att förvärfva svensk jord och deri nedlägga penningar, tror jag att vi handlade emot vårt eget intresse. Vi behöfva nemligen för våra industriela anläggningar, företrädesvis för vår jernindustri, om man vill höja denna till hvad den bör vara: en verklig fabriksmessighet, enorma kapital, och sådana summor kunna icke sammanbringas annat än genom association och konsortier. Jag känner t. ex. ett bolag, Åmmeberg, som eges af ett zinkbolag i Belgien. Männe icke ett sådant bolag, som bygger jernvägar och på allt sätt befordrar välmåga bland befolkningen, gjort sig väl förtjent af vår tacksamhet. I Dalarne pågår för närvarande en bruksanläggning i stor skala för utländsk räkning. Bruket har kostat två millioner R:dr i inköp, och man läser redan hafva nedlagt derstädes inemot tre millioner R:dr. Skulle det nu vara skäl att icke vidare uppmuntra en sådan rörelse i stor skala, hvarefter man väl i detta hänseende borde sträfva? Nej, aflägsnom från oss dessa småsinta idéer! Männe icke mitt jern, mina trävaror, mina grufvor betalas likaväl af utlänningen som af svensken? Aflägsnom från oss dessa afundsjuka griller; assimilerom oss med utlänningen, och vi behöfva sannerligen icke då frukta, att han skall qväfva oss. Skulle vi icke ega tillräcklig kraft att upprätthålla den svenska stammen på den svenska jorden utan låta uttränga oss af några tyskar, ja, mine Herrar, då är det fäfangt att vi söka värna oss med några "kinesiska murar". Att försöka skrifva andra lagar för utlänningen än för svensken, det tjenar, såsom Hans Excellens Herr Utrikesministern yttrade, just till att framkalla reklamationer från utländsk sida. Nej, låt samma lagar gälla för alla; utlänningen skall då icke hafva något att säga. I annat fall: penningen finner alltid utväg att kringgå lagarne. Låtom oss gå tillbaka till den tid, då det var frälsemän allena förbehållet att besitta visst slag af jord, huru gick man då tillväga? Jo, man pantsatte jorden till andra och nådde samma mål. På samma sätt kommer det att gå här, och aldrig lärer det komma att möta synnerlig svårighet att få svenskar, som arbeta utlänningarne i händer; upplyste icke en talare nyss, att en svensk lånat sitt namn åt ett utländskt bolag, och sådane, mine Herrar, finnas nog många. Dessa restriktioner, hvilka man vill uppställa, kunna väl försvåra tillträdet till den svenska jorden, men de göra det ingalunda omöjligt.

Med förvåning har jag hört någon säga, att följden af utlänningarnes besittningsrätt till vår svenska jord skulle blifva talrikare utflyttningar till Amerika. Jag tror för min del alldeles tvärtom. Genom dessa utländska bolags storartade verksamhet lemnas rika tillfällen till god arbetsförtjenst, och om arbetaren ser sig i tillfälle att förtjena sig sin goda bergning här

hemma, så flyttar han *icke* ut. Det är endast nöd eller svårighet att samla erforderliga medel till bergning, som förmår arbetaren att lemna sin fosterjord. Nej, mine Herrar, låtom oss raskt och ohejdadt gå framåt på utvecklingens bana, och vi skola täfla med utlänningar, försvara vårt land och vår sjelfständighet samt behålla våra söner på svensk jord. Men sådant lyckas deremot icke genom att uppdraga kring oss "kinesiska murar". Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har visserligen icke många ord att tillägga till hvad förut blifvit i denna fråga yttradt, men ber dock att få bemöta några påståenden, som här blifvit gjorda.

Antingen har jag icke rätt förstått det eller också måste det vara ett bra nog konstigt resonnement, hvad en talare här yttrat, att det vore likgiltigt om vår svenska jord egdes af svenske eller utländske män. Derpå svarades af en talare, som försvarade Utskottets förslag, att det vore en stor skilnad, ty i ena fallet stannade vinsten inom landet, men i det andra ginge den till utlandet. Men så kom en annan talare och påstod att det vore likgiltigt, äfven det, om utlänningarne eller svenskarne toge penningarne. Jag kan icke finna annat, än att den talare som försvarade Utskottets förslag, hade rätt; ty det måste väl vara fördelaktigt för landet och öka nationalrikedomen om vinsten af landets näringar stannar kvar derstädes i stället för att gå till utlänningen. Så har man satt i fråga, huruvida vi hitintills haft någon olägenhet af att utlänningar besuttit svensk jord. Jag vill i detta afseende endast erinra om Gellivare-affären, dervid landet nog fått kännas vid åtskilliga olägenheter af utländsk inblandning.

Vidare har man sagt, att de länder, der sådana förbud som här äro i fråga, icke funnits hafva varit de lyckligaste, men jag behöfver endast återropa Danmark och Grekland för att visa, att förhållandet är helt anorlunda än man påstår.

Jag vill nu icke längre uppehålla tiden utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr *Billström* förenade sig med Herr Liss Olof Larsson.

Herr Hjelm: Sedan Herr Grefve Sparre nu yttrat sig, skulle jag nästan vara frestad att afstå från ordet, troende att Utskottets förslag lätt skall segra, men sedan jag nu en gång fått det, vill jag yttra några ord. Det var med stor tillfredsställelse jag hörde Hans Excellens Herr Utrikesstatsministern uttala några tankar angående de egendomliga rättsförhållandena i Lappmarken, och jag hoppas, att denna fråga skall vinna allt det beaktande som kan egnas densamma och den förtjenar.

Här har i öfrigt yttrats, att det skulle vara en fördel för vårt land att utlänningar i svensk jord nedlade sina kapitaler, ty derigenom inströmmade penningar i landet. Skulle man härutaf draga ut fulla konsekvenser, så vore det väl bäst att sälja till utlänningen allt hvad vi ega, både löst och fast, men för min del tror jag det bästa vara, att svenske män behålla svensk jord och deraf draga afkomsten. Ty dessa kapitaler, som erhållas för en egendom, blifva icke i längden så dryga som en egendoms

arkastning. Jag vill icke bestrida att jernindustrien kan vinna, men å andra sidan böra vi icke förglömma, att vi i detta hänseende nu befinna oss i annat förhållande än fordom. Och vi gå framåt alltjemnt i alla riktningar. Hvad skogsförhållandena beträffar, så vill jag erinra att, när utländingen köper skog, han vanligen kan betala vida bättre än en svensk köpare, och detta uppmuntrar skogsegaren att sälja bort sin skog och, ehuru det förut är omtaladt, kan jag dock icke underlåta att erinra om vår egen historias varnande exempel, om huru olyckligt det blef i landet under en lång tid genom att mycket utländingar släpptes "derin" och hvad trygghet har man för att icke detta kan förnyas om egendomsköpena få fortgå i stort såsom de nu börjat.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Leijer:

Herr Hedin: Herr Talman! Icke vet jag heller, lika litet som den ärade ordföranden i Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott, om det blåser någon annan vind i Kammaren nu, än vid det föregående tillfälle, då frågan var före, men som jag lika med honom icke bryr mig om några vindkast, utan håller fast vid den mening, som jag fattat med mitt förstånd och tror på i mitt hjerta, så anser jag fortfarande, att vi ega en ostridig rätt att skydda vårt eget självbestånd.

Jag ber först att få till Utskottet och dess ärade ordförande få framföra min varma erkänsla för den synnerliga — från föregående tillfällen visserligen också välbekanta — omsorg, hvarmed ärendet blifvit af Utskottet behandladt. Visst skiljer sig min mening i några delar från Utskottets, men jag vill icke i dessa afseenden uppställa några önskningsförslag. Deremot vill jag upptaga till besvarande några yttranden, som i afton blifvit fällda, och som icke blifvit bemötta af föregående talare, som stått på samma ståndpunkt som jag.

Hans Excellens Herr Stats-ministern för utrikes ärendena talade om de ganska väsendtliga fördelar, som utländska bolag beredt vårt land, och han betonade dervid särskildt det tillfälle till arbetsförtjenst, som åt en mängd svenske arbetare blefve beredt. Det kan dock frågas, om fördelen af arbetsförtjenst för en viss folknummer på en viss trakt icke uppväges deraf, att behållningen af den rörelse, som utländingen drifver, går ut till annat land och icke användes såsom medel att befordra en utvidgad produktion. Hans Excellens erinrade derjemte om, att skogssköfving lika väl bedrefves af svenskar som utländingar, och att den skog, som nedhugges af de förre, ej återväxer fortare, än den som utländingen afverkar. Detta är visserligen ostridigt, men bevisar enligt min tanke icke mycket för den sak, som skulle bevisas. En gång skola vi — hoppas jag åtminstone — komma derhän, att staten beslutar sig för att, trots alla illaljudande protester, lägga band på den enskildes rätt att förfoga fritt öfver sin skog. Då skall icke något afgörande motstånd kunna resa sig från våra egna medborgare; men hafva betydande skogar kommit i händerna på utländingar, så kan då de omtalade reklamationernas tid vara kommen, och då kunna vi få erfara, huru utländska makter gripa in för att skydda sina undersåter.

Hans Excellens ville också göra troligt, att af utländingars rätt att besitta jordegendom ingen våda vore i politiskt hänseende att befara, emedan, om en utländing komme till sin regering med obefogade klagomål, vår regering blott skulle behöfva påvisa, att vårt civiliserade lands lagar lydde så eller så, och att ingenting annat honom vederfarits, än hvad lagen bjöde. Det är visst tänkbart, att obefogade klagomål icke, för sin egen skull, komma att blifva föremål för någon diplomatisk intervention; men vådan ligger just deri, att dessa klagomål kunna tagas till *förevändning* för en starkare stat att i en kritisk tid inverka på vår politik. Jag behöfver visst icke erinra Hans Excellens om åtskilliga precedensfall af denna art, hvilka han känner bättre, än någon af oss. När ämnet förra gången behandlades i Kammarerna, påpekade man åtskilliga ingrepp från mäktigare staters sida, dervid de till förevändning användt i främmande land bosatte undersåters klagomål öfver förmenta oförrätter. Man nämnde de af oss alla kända anledningarne till mexikanska kriget, man påminde om den beklagliga utgången af den slesvigska tvisten, om Laurionfrågan m. m. Det rinner mig nu i minnet en tilldragelse, som jag vill framhålla, eftersom jag tror att exempel ur Greklands nyaste historia vid frågans behandling i Första Kammarerna framdrogos, i syfte att ådagalägga, hurusom vi ej ega anledning, med vår lagstiftning och vår rättsskipning, att frukta något dylikt, som vederfarits ett sådant land som Grekland, hvilket visserligen ej kan vara så väl anskrifvet som vårt. Detta exempel är särdeles egnadt att illustrera, hvad jag menar med en förevändning, som ett mäktigare lands regering hemtar från obefogade klagomål för att inverka på ett svagare lands politik. Det är nu tjugotre år sedan den engelska regeringen skickade en flotta till Grekland, på grund af klagomål — nej! under förevändning af klagomål af storbritannisk undersåte af portugisisk börd, vid namn Pacifico, bosatt i Athen. Han hade der genom sitt insolenta uppträdande gjort sig allmänt hatad och blef vid ett gatutumult derstädes af pöbeln insulterad. Till öfverraskning för alla dem, som kände mannens ekonomiska ställning, uppgaf han, att han vid nämnde tillfälle förlorat en i portugisiska statspapper nedlagd förmögenhet af icke mindre än 31,000 pund sterling. Jag torde straxt böra nämna, att vid den officiella undersökning, som sedermera företogs, befanns att mannens förlust af hans egna skyddsherrar ansågs påkalla ett skadestånd af blott 130 pund sterling. När emellertid reklamationer icke hjälpte, och de diplomatiska underhandlingarne icke ledde till något mål, skickade engelska regeringen en engelsk flotta till Athen. En ruinerande blockad bragte det arma landet i den svåraste belägenhet; särskildt bibragte detta våld en kännbar knäck åt Greklands uppblomstrande fraktfart på Medelhafvet. Huruvida England äfven hade afsett sin merkantila eggenytta, såsom man på den tiden påstod, må lemnas derhän; men visst är, att dess våldsamma uppträdande bröt Greklands ryssvänliga politik!

För detta ändamål hade England åtagit sig att göra gällande en sin undersåtes osannfärdiga och orimliga anspråk, för detta ändamål hade det uppställt skadeståndsfordringar, uppgående till dubbla beloppet mot hvad Pacifico själf uppgaf såsom sin förlust, för detta ändamål begagnade det äfven tillfället att försöka utpressa en orimligt hög summa penningar till förmån för en för detta skotsk undersåte, då redan naturaliserad grekisk

medborgare, vid namn Finlay. För styrkans rätt fick den svagare parten gifva efter.

Det är möjligt att främmande regeringar icke skola på grund af här bosatte undersåters klagomål intervensera, utan visa förtroende mot svenska lagar och svensk lagskipning, så länge de nemligen icke hafva någon särskild anledning att begagna sig af sina utrikes vistande undersåters klagomål för att inverka på vår regerings politik, men när en gång sådant kan synas dem önskvärdt, vet jag icke, hvarför vi, mer än andra småstater kunna hoppas att gå fria för sådana försök. Hans Excellens antyde äfven, att om någon våda verkligen funnes, man dock icke skulle genom den ifrågasatta lagstiftningen undvika densamma. Han erinrade om, att utländingen, som sökt och vunnit svensk medborgarerätt, nog ändå kan påkalla främmande makts intervention. Jag bestrider icke, att så långt kan invandrares öfvermod gå. Särskildt gäller det om tyskarne, att de ställa i främsta rummet sina pligter mot det fädernesland, som de sjelfva frivilligt öfvergifvit. Detta uttalades redan för mer än 20 år sedan af en bland deras berömda författare, nemligen Gutzkow, som lät undfalla sig det yttrande om sina till utlandet emigrerade landsmän, att de alls icke tänkt sig att den tid skulle komma, då de borde blifva sina nya fosterlands medborgare i andligt och språkligt hänseende. Med denna tanke, som år 1848 var så främmande för tyskarne, hafva de visserligeu sedan dess ej gjort sig mera förtrogne. Tvärtom, får man ju numera från tysk sida höra det anspråket uppställas att, hvarhelst en tysk invandrar, der har han att fordra tyskt administrations- och domstolsspråk, tysk gudstjenst och tyska skolor. Man må icke tillbakavisa den farhåga, dessa anspråk framkalla, dermed att de skulle vara endast professorsteorier. Ty hvad är det annat än den tyska professorspolitikens teorier, som utföras af den tyske rikskansleren och de tyska härarne? Krigen 1864, 1866 och nu sist år 1870 hafva utfört denna professorspolitikens program. Det tillämpas nu i Elsass och Lothringen, likasom i Slesvig. När det nu heter, att öfverallt, der en tysk invandrare satt sin fot, eller "så långt som den tyska tungan klingar", der skola särskilda förmåner beviljas de pockande invandrarne, så är denna teori lika litet oskyldig eller ofarlig, som de öfriga satsen i den tyska politiken, hvilkas förverkligande genom statsmännens och arméernas biträde verlden redan fått bevitna. Beviset ligger nära till hands: gjorde sig icke denna professorsteori gällande i de 12 garantipunkterna, som från Preussens sida uppställdes under de hycklande underhandlingar med Danmark om Nordslesvigs återlemnande, hvilka började samma dag, då Londonkonferensen om Luxembourgsfrågan öppnades 1867, men inom ett år afbröts, sedan mohren hade gjort sin pligt. Häraf se vi sålunda, hvarthän de tyska anspråken kunna gå: folkrättsliga, för en mindre stats sjelfständighet och handlingsfrihet ytterst vädliga "garantier" för tyske invandrare! Men böra vi väl häraf, i likhet med den högt ärade talaren, draga den slutsatsen, att vilkoret af svensk medborgarerätts förvärfvande till intet gagnar? Mig synes den slutsatsen vara mera foljdriktig, att vi böra hämma och minska det främmande intrång, som hotar med sådana vådor.

Den följande talaren har haft den lyckan att fälla ett ord, som genljudad i nästan hvarje anförande efteråt, och jag tror att jag skulle göra

mig skyldig till ohöflighet, om jag icke skulle upptaga detsamma. Det var hans tal om den kinesiska muren, som man påstår, att det Tillfälliga Utskottet velat uppdraga omkring vårt land. Huru förhåller det sig i sjelfva verket med denna mur? Hvad säga vi genom detta förslag till utlåndingen? Vi säga ungefär så: ni trifs icke i ert eget land; det är skakadt af inre stormar; ni har der icke utrymme, icke nödigt lugn för er verksamhet; ni har kommit hit, för att bygga och bo i ett land, der arbetarefrågan, som eljest upprör samhällena, icke är känd annat än till namnet, der vi sitta i ro och förvånade stirra på Internationale såsom endast en rent yttre historisk bekantskap; ni kommen hit för att lefva i trygghet under milda lagars hägn och på tillgodogörandet af våra stora naturliga rikedomar af edra kapital hemta vida rikligare frukt, än ni kunnen i edert eget land; vi, som gästfritt mottaga eder, vi ställa till er blott denna fordran: när ni nu finner med er fördel förenligt att nedsätta eder i vårt land, så skall ni förpligta eder att i det nya hem, ni frivilligt valt, blifva en trogen son, ni skall känna er såsom svensk, handla såsom sådan, och på det nya fosterlandet öfverflytta den medborgerliga pligtkänslan och undersåtens kärlek. Den kinesiska muren är icke värre, än att jag gerna vill vara med om att draga upp den kring vårt land.

Jag vill det, om också vinden nu skulle blåsa åt annat håll, än förut. Jag fruktar icke det åtlöje man här profeterat, antingen det, såsom vi nyss hörde, gör sig bredt på vestmanländska eller det, såsom man hotfullt utlofvade, bryter ut på något främmande tungomål.

Jag kan icke annat än lyckönska talaren på stockholmsbänken, den lärde juristen, som oaktadt sin långa juridiska erfarenhet har lyckats till den grad bibehålla ungdomens oskuldsfulla illusioner. Ty hvad annat är det än en illusion, när han vill försöka afhjelpa olägenheterna af dessa utländska bolag, som hafva egendomar i Sverige, genom att föreskrifva att styrelserna skulle till mera än hälften bestå af svenskar! Jag får bekänna, att jag icke rätt kan tänka mig, huru detta skall komma att taga sig ut. Ett bolag bildas t. ex. i London eller Berlin eller ett rysk-tyskt handelskonsortium i Petersburg för att öfvertaga egendomar i Sverige, och styrelsen för bolaget skall bestå till mera än hälften af svenskar. Huru skall det tillgå? Naturligtvis komme en sådan bestämmelse att eluderas. Eller tror man då icke, att de utländska bolagen skola förstå att mot höga arvoden förskaffa sig svenske män, som skenbart få fungera som styrelseledamöter, medan de i sjelfva verket blott äro de utländske bolagsmännens marionetter?

Den talare på vestmanlandsbänken, som hade ordet i början af debatten, beskyllde Utskottet för en inkonsequens, hvilken talaren förmenade ligga deruti, att då 28 § Regeringsformen medgifver Konungen rätt att till vissa embeten och tjänster kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjenst, så skulle, enligt Utskottets förslag, sådana förtjenta män icke kunna förvärfva fast egendom här i riket. Denna anmärkning visar, att talaren icke tagit kändedom om hvad Utskottet föreslagit — huruvida denna försummelse å hans sida är en inkonsequens, vågar jag ej afgöra — ty i andra momentet af Utskottets hemställan heter det, att, utom för de fall, då Kongl. Maj:t på grund af särskilda viktiga omstän-

digheter kan finna skäligt bevilja *undantag*, tillstånd att i riket förvärfa och besitta fast egendom o. s. v. må åt främmande makts underlåte meddelas endast under vilkor o. s. v.

Samme talare påstod äfven, att en stenkolsindustri icke kunde blifva möjlig i Sverige utan utländsk hjälp. Det förefaller eget att profetera denna omöjlighet just i det ögonblick då en stenkolsindustri med svenska krafter börjat blomstra upp, då betydliga kapital börjat söka sig väg till stenkolsfälten; jag kan för min del icke finna något skäl att antaga, att de plötsligt skola draga sig tillbaka.

Hvad beträffar talarens anförande om den ytterligare inkonsekvens, som skulle ligga deruti, att man genom att antaga en sådan lag, som Utskottet föreslagit, skulle afvika från den frihandelspolitik, som hittills gjort sig gällande i Sverige, tillåter jag mig erinra att i debatterna om frihandeln var aldrig tal om denna fråga. I teoretiskt hänseende hafva dessa frågor väl samband med hvarandra, men öfver alla åtgärder, som afse att uppmuntra handel och näringar, ställer jag den högre grundsatsen, att man får i främsta rummet se på hvad som kräves för att trygga landets sjelfbestånd, som ock är första vilkoret för näringarnes förkofran.

En talare, som yttrade sig från talarestolen här bredvid, begagnade icke andra argumenter mot förslaget än vissa uttryck, som onekligen äro mindre vackert klingande, såsom att förslaget vore en prohibitionslag m. m. Jag är icke rädd för en lag, som hindrar något; jag fruktar, att talaren med detta uttryck endast serverat en fras, och dermed slår man icke ihjel en riktig tanke. Samme talare yttrade äfven, att det vore märkvärdigt, om man skulle beträda den bana, som Utskottet föreslagit, just nu, då man börjat skörda fördelarne af utländingars deltagande i vårt näringslif. Ja, om dessa fördelars beskaffenhet har den nu församlade Riksdagen fått en talande påminnelse genom den nyss passerade episoden i den bedröfliga historia, som kallas Gellivarefrågan. Både första och andra akten i detta drama äro uppförda, och tid är att förbereda en tredje och bättre slutakt.

Slutligen har mot Utskottets förslag uppträdt representanten för Wenersborg, hvilken rönt ett starkt intryck af det kvantitativt imponanta i vår tids industriella utveckling och talat mycket sannt och vackert om att svenska folket borde anstränga alla sina krafter för att kunna följa med i denna utveckling — en sak, hvaruti jag icke hört någon hågad att motsäga honom. Deremot bemötte han endast med "jag tror" alla de skäl, som framlagts för Utskottets förslag. För öfrigt får jag säga att för denna blågula eller ultra svenska morskhet, som leker med Carl den tolfte's handskar, sjunger sånger i pansar, med vibrerande röst åkallar den "svenska stammen" och med eftertryck stampar i den svenska jorden, men som icke ur denna jord kan stampa fram en armé till vårt försvar, när det göres behof, för denna ordens liberalism och patriotism vill jag icke gifva ett enda öre. Mätte Kammaren bifalla Utskottets förslag.

Herr Ola Jönsson i Kungshult: Tiden är väl långt framskriden, men då den föreliggande frågan är i hög grad viktig, ja, till och med riksviktig, vill jag yttra några ord, icke derföre att jag dermed tilltror mig kunna inverka på någons åsigter, utan derför att jag vill öppet fri-

taga mig från all delaktighet i Kammarens beslut, i händelse detta, såsom är att befara, skulle blifva bifall till Utskottets hemställan.

Det bekanta yttrandet, att svenskarne äro "en trög nation, full af hetsigheter", jäfvas icke af Utskottets betänkande. Om det än med fog kan sägas att utländingar hittills haft för stor rätt att afverka skog här i landet, och att inskränkning häri bör ske, gör man dock ett allt för långt hopp derutöfver och öfvergår till en motsatt ytterlighet, då man vill helt och hållet förbjuda utländingar att komma hit med sina kapital, då man nemligen vill förbjuda utländska bolag att i riket idka bergsbruk eller grufvedrift. Jag kan väl fatta, att man kan vara angelägen om att utländingar, som komma in i riket, skola så snart som möjligt söka svensk medborgarerätt. Detta är fullt tillbörligt, och utan att tvinga kan man väl försöka att genom lagstiftningen mana dem dertill, men man bör derföre, tror jag för dem underlätta möjligheten hertill genom att förkorta den föreskrifna tiden att förut hafva vistats i riket. Jag kan således väl fatta detta sträfvande, men jag kan icke begripa, hvarför man vill *förbjuda* utländska bolag att idka grufvedrift eller någon annan industri här i landet. Hur man än må se denna sak, så tror jag dock, att vi alla äro ense om, att vi hittills haft större fördelar än olägenheter af de utländingar som köpt egendomar eller idkat annan rörelse här i landet. Genom hvarjehanda skäl har man försökt visa hur farligt det skulle blifva om man nu icke inskränkte utländingarnes rätt att besitta fast egendom i riket, och man har påpekat den stora mängd egendomar, som på sednare tider kommit i utländingars händer. Detta är väl ett obestriddigt faktum, att en del egendomar kommit i utländingars händer, men lika så visst är också, att välståndet inom landet är ifrån år ökats, och detta måtte väl visa att utländingarnes inflyttning icke skadat oss. En föregående talare yttrade, att, den svenska arbetaren genom utländingarnes egendomsköp hindrades att förvärfva sig fast egendom. Detta kan väl någon gång vara möjligt, men, ekuru jag hyser lika varmt intresse som talaren och någon annan för den svenske arbetaren, så tror jag dock icke lagar böra stiftas med hänsyn till sådana förhållanden, såvida man icke rent af vill åstadkomma tvångslagar.

Man har sökt frambålla Danmark såsom ett varnande exempel för att dermed visa, huruledes vi, ifall utländingar i allt för stor mängd få fast fot i landet, lätt kunna komma i förvecklingar med främmande makter. Jag ber dock härvid få erinra, att Danmarks exempel icke rätt väl lämpar sig såsom varning för oss. Det är nemligen en himmelsvid skilnad emellan Sverige och Danmark, som är sammanväxt med tyska riket och der tyskarne slagit sig ned, till ett stort antal på en enda punkt. Det är helt naturligt, att de i Danmark på samma ställe bosatta tyskarne, som kanske ej utan skäl känt sig förtryckta och ansett sig ega anledning till klagomål sökt skydd hos sitt mäktiga moderland. Men de fleste utländingar, som förvärfvat egendom här i Sverige, utgöras af Danskar, mindre egendomsegare, hvilka vanligen, så fort som möjligt, söka svensk medborgarerätt. Härtill komma några tyskar och engelsmän, men spridda öfver hela landet så att de, der de slagit sig ner, utgöra endast en försvinnande del af befolkningen och hafva här aldrig bildat kolonier eller gifvit anledning till några förvecklingar. För min del tror

jag, att anledningar till förvecklingar snarare skulle uppstå om vi, på sätt Utskottet föreslagit, omgäfvade oss med en kinesisk mur, eller, rättare sagt, stiftade en rent af kinesisk lag.

Man har vidare sökt betona huruledes vinsten af industriella företag, som drivas af utlänningar här i landet, stannar i utlänningarnes fickor och försvinner ur landet. Ja, det är väl santt och naturligt också, att vinsten stannar hos dem, som bedriva rörelsen, förutsatt nemligen att det blir någon vinst af företaget, men hvar och en, som känner med hvilka svårigheter stora industriella företag ofta måste kämpa, vet också, att de mången gång sluta med ruin. I allt fall stannar dock arbets- och transportkostnaden och dylikt inom landet.

Man har framhållit Gellivareverken såsom ett varnande exempel på skadligheten att lemna utländska bolag rätt till grufvedrift inom landet. Ja, nog är detta ett märkvärdigt och varnande exempel, men hvad bevisar oss, att det gått bättre om bolaget varit svenskt i stället för utländskt. Derföre att svenskar icke kunde eller ville eller funno med sin fördel öfvertaga Gellivareverken, så kommo de i utlänningarnes händer.

Man har sagt, att stenkolsindustrien nu börjat blomstra upp genom svenska krafter. Början är visst lofvande och ger all anledning att hoppas ett godt resultat, men det är endast en ringa början och ännu är den tid långt aflägsen, då kolbrytningen blir tillräcklig för vårt behof, och skola vi uteslutande med svenska kapital hinna detta mål, så få vi allt vänta länge. Här är icke fråga om tusentals riksdaler, utan om millioner, och jag tror nog att tillräckliga kapital finnas inom landet, men svenskarne draga sig i allmänhet för att nedlägga sina kapital i sådana företag, utan vilja heldre skörda en större vinst för ögonblicket. Vårt lands rika skatter komma nog länge att ligga dolda i jorden, om icke utlänningar hjälpa oss att bringa dem i dagen. Andra länder äro angelägna om att från alla håll draga till sig arbetskrafter och kapital, och då skulle Sverige ensamt anse sig rikt och starkt nog att icke behöfva hjälp af utländska krafter, Sverige, som har så många tusen tunnland ouppodlad jord och behöfver dubbelt så många inuevånare som det eger för att odla dem. Vi äro sannerligen icke mäktiga nog att stöta ifrån oss utländska kapital och arbetskrafter, ty det är just brist på kapital, som hämmat vårt lands utveckling. Icke något annat civiliseradt land, ja, icke ens detta Danmark, som man vill framhålla som ett exempel för oss, har ansett sig böra hindra utlänningar från att bruka det de inom riket sig förvärfvat, och det skulle illa anstå oss, liksom jag tror det vore en stor olycka om vi gjorde det. Vål är det santt, att inom vårt land är för ögonblicket godt om kapital, men en annan tid kan komma och det ganska snart, då förhållandet blifver annorlunda, och vi skulle då bittert ångra, om vi lagstiftat på det sätt Utskottet föreslagit.

Jag hyser icke förhoppning att kunna vinna pluraliteten för min mening, ty jag skulle vilja yrka afslag å Utskottets hemställan, men då ett sådant yrkande icke har utsigt till framgång, förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss, i förhoppning att Utskottet möjligen skulle

kunna sätta sig i förbindelse med Första Kammarens Tillfälliga Utskott och således komma till ett resultat, som kunde tillfredsställa oss alla.

Herrar *Sandstedt* och *Per Nilsson* i Wittjerf instämde i Herr Ola Jönssons yttrande.

Friherre von Schulzenheim: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, men jag har ansett mig hafva en både skyldig och berättigad anledning att i någon mån bemöta några föregående yttranden. Jag känner ganska väl till den kloka taktiken att gömma det grofva artilleriet till sist för att vid slutet af diskussionen öfverväldiga sina motståndare med granna fraser, då de skäl, som under diskussionen blifvit af desse anförda, icke fallit i smaken. Jag vill svara på ett mera ridderligt sätt, att det är alltid med glädje jag hör ett glänsande föredrag, om jag än icke kan gilla de deruti uttalade tankar. Jag älskar att höra hänförande tal, och det är med verklig ledsnad jag funnit, att det vi nyss hört, ehuru akademiskt formenligt och med verklig talang framfördt, varit ihåligt och blott en vackert klingande malm och en ljudande bjellra. Jag är också ledsen deröfver, att jag är tvungen att i afseende på det vackra talets innehåll, uppträda litet skolmästrande och korrigerande; ty de historiska fakta stå kvar och kunna icke genom någon dialektik bortresonneras. Den talare jag åsyftar yttrade, att tyskarne i alla länder, der de nedsatt sig, visat sig följa sina doktorers teorier och hänsynslöst tillämpa desamma utan afseende på den nation, af hvilken de blifvit medlemmar, samt att tyskarne icke kunnat acklimatiseras. Det är ledsamt, att de verkliga förhållandena för dagen vederlägga dessa satsar. Vi erinra oss, att Italien nyligen befriat sig från det tyska oket, och att tyskarne der blifvit återvisade till sina rätta gränser. Det finnes ingen, som icke vet att tyskar utvandrat till Amerika, och deras antal derstädes uppgår till icke mindre än 2 millioner. Desse tyskar trifvas väl i Amerika och hafva icke försökt att der acklimatisera sina doktorsteorier. Amerikanarne säga sjelfva: om desse germaner blott få sin tobakspipa och sitt bayerska öl och i öfrigt bibehålla sina gamla vanor, så trifvas de ganska väl i det nya fäderneslandet och älska friheten lika varmt som vi. En annan talare yttrade, att tyskarne flytta till Sverige, derföre att de fatta behag för vårt lands fria statsförfattning och institutioner. Ja, detta bör utgöra ett skäl för antagandet, att den som älskar friheten, han kommer hit. Man behöfver blott gå Westerlånggatan framåt för att påträffa mångfaldiga skyltar med namn på tyskar, hvilkas svensk-patriotiska känslor man icke har rätt att jäfva. I anledning af en talares på skånebänken yttrande, hvilket Herr Hedin närmare utvecklade, ber jag blott få nämna, att jag icke står på denna plats för att försvara den ena eller andra nationen, ty jag fruktar icke, att vår egen nation skall taga intryck af hit inflyttande utlänningar, men jag tror icke heller, att det finnes något skäl dertill att, derföre att man tänker olika i politiska frågor, taga den ena eller andra nationens parti vid deras misshälligheter med hvarandra. Här antydde att i den del af hertigdömet Slesvig, som förut lydde under Danmark, fräckheten gått så långt, att man fordrat upprättande af tyska skolor. Jag finner detta alldeles

icke förvånande, då man besinnar, att tre fjerdedelar af Slesvig *alltid varit* bebodt af tyskar. Här bör, enligt min tanke, gälla blott den gräns, som går mellan den tysktalande och den dansktalande delen af folket. Detta är den historiska och den faktiska sanningen. Herr Hedins framställning tyckte jag visserligen om; den var vacker och underhållande, men bevisade icke mera än en klingande malm och en ljudande bjellra.

I öfrigt förefaller det mig som om den siste talaren på stockholmsbänken antingen ej kunnat eller också icke velat till bemötande upptaga de hufvudsakligaste argumenten, som jag framställde emot Utskottets ifrågavarande hemställan. Jag skall icke vidare inlåta mig på någon bevisning derom, att den föreslagna lagen kan kringgås, ty det är en naturlig och nödvändig följd, att prohibitiva lagar, som sakna konsekvens och sammanhang, ovilkorligen leda till kringgående af samma lagar. Herr Staaffs argument, att inteckningsfordringar skulle kunna förvärfvas af utländingar, men att den egendom, hvari fordringarne voro intecknade, icke skulle, enligt den föreslagna lagen, kunna af dem för dessa fordringar utmätas, kastade den ärade talaren å sido med en kort fras, som ingenting bevisade. Faktum ligger dock i den föreslagna lagen. Jag önskar, att den värde talare, som jag nu tagit mig friheten replikera, ville hjälpa mig att få en god skogslagstiftning, ty jag tror, att detta är den egentliga ömtåliga punkten i denna sak. Vi frukta nemligen icke inflytande jordbrukare och industriidkare, utan blott utländska *skogssköflare*. Om vi skyndsamt skapa en sådan lagstiftning, tror jag derföre ej, att vi behöfva hafva något att frukta af utländingars egendomsförvärf här.

Då det är skäl att söka bringa denna fråga till en utgång, som kan leda till något resultat, så återtager jag nu mitt förra yrkande om rent afslag å Utskottets hemställan, huru välbetänkt ett sådant yrkande än är, och förenar mig i stället med dem, som påyrka återremiss i den af Herr Carlén angifna syftning.

Herr Treffenberg:

Herr *Johan Erik Johansson* instämde med Herr Treffenberg.

Herr Törnfeldt: Jag instämmer i Utskottets nu föreliggande betänkande, ty det går en stor oro genom landet och en fruktan att den södra delen af Sverige skall blifva helt och hållet förtyskad och i tidernas längd ett nytt Slesvig, blott till förmån för rika herrar, som icke anse sig nog rika ändå utan att sälja sitt eget fosterland.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats avslutad, framställde Herr vice Talmannen, enligt de yrkanden som blifvit gjorda, propositioner dels på bifall, dels på afslag, dels slutligen på återremiss. Den sistnämnda propositionen förklarades hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men då votering begärdes, blef med anledning deraf, och sedan till kontraposition antagits bifall till Utskottets hemställan, en så lydande omröstningsproposition nu uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som vill, att Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 skall till Utskottet återförvisas,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i förevarande utlåtande af Kam-maren bifallen.

Omröstningen företogs och visade 63 ja mot 89 nej, i följd hvaraf Kam-maren bifallit Utskottets hemställan.

§ 17.

Anmäldes Herr *Carl Johanssons* från Kopparbergs län anhållan om ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar från och med den 15 dennes; och blef denna anhållan, på begäran, bordlagd.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial:

N:o 89, angående ett Höganäs stenkolsverk beviljadt och från Stats-kontoret utbetaldt statsbidrag;

N:o 90, i anledning af väckt förslag om tryckning af Bondeståndets protokoll vid 1809 och 1810 års riksdag; och

N:o 91, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse angående Sala silfververks ränteersättningsfonds tillstånd och förvaltning för räkenskaps-året 1871;

Samma Utskotts utlåtande N:o 92, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående eftergift af statens, på leveranskontrakt grundade fordringsanspråk mot C. A. Svinhufvud samt hans löftesmän C. B. Fitinghoff och A. Hoffman;

Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af Fullmäktiges i Banken och Riksgälds-kontoret framställningar i fråga om förberedande undersökningar rörande Kongl. hofstallets förflyttning samt uppförande af nytt riksdagshus å Helgeandsholmen äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontorets förläggande till samma holme;

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 12, i anledning af återremiss af 3:dje och 4:de punkterna i Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, angående kurhusafgiftens upphörande och densammes ersättande med en persoulig sjukvårdsafgift;

Samma Utskotts Betänkande N:o 13, angående åtskilliga ännu oafgjorda frågor rörande tullbevillningen;

Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtanden :

N:o 3, i anledning af väckt förslag om införande i gällande lag för enskilda banker af en föreskrift rörande sedelstockens beräkning;

N:o 4, i anledning af väckt förslag om införande i gällande lag för enskilda sedelutgifvande banker af en föreskrift rörande skyldighet för dem att i hufvudstaden hålla gemensamt kontor för sedlarnes invexling; och

N:o 5, i anledning af väckt motion, att ansvarighetslagen den 12 September 1868 för de af Riksdagen förordnade ledamöter i styrelserna för Riksbankens lånekontor i orterna måtte förklaras gällande för de styrelser, som hädanefter komma att af Fullmäktige förordnas.

Dessa ärenden, som nu första gången bordlades, skulle uppföras främst å den lista, som för föredragningen i nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 1 på natten.

In fidem
H. Husberg.